

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/mdrr 1901-1932

I. Rebreanu

CALVARUL

Alcalay & Co.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CALVARUL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE ACELAŞ AUTOR:

1 FRĂMÂNTĂRI, nuvele şi schiţe, *Editura „Librăria Naţională“, Orăştie, 1912.*

2 GOLANII, nuvele şi schiţe, *Editura H. Steinberg, Bucureşti, 1916.*

3 MĂRTURISIRE, nuvele şi schiţe, *Biblioteca „Căminul“, Bucureşti, 1916.*

4 RĂFUIALA, nuvele şi schiţe, *Editura Alcalay & Co., Bucureşti, 1919.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

L. REBREANU

V. CALVARUL

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA"
— SIBIU —
INVENTARIAT 1988
21 FEB 1986

ALCALAY & Co., EDITOR
BUCUREȘTI — CALEA VICTORIEI No. 37

54.611 78

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

TOATE DREPTURILE REZERVATE.

ATELIERELE TIPOGRAFIEI „CULTURA", BUCUREȘTI, 1919

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

AVERTISMENT

Acum câteva luni s'a stins un poet foarte tânăr şi foarte necunoscut. Ziarele, atât de grăbite să descopere fapte-diverse, nici măcar nu i-au înregistrat moartea. Adevărat că moartea aceasta n'a prea fost senzaţională. Un om şi-a curmat viaţa în clipa când a înţeles limpede că, între el şi oamenii spre care năzuise din toate adâncimile sufletului său, s'a deschis o prăpastie — atâta tot. Ce poate să însemne moartea unui om în vremea atâtor bătălii înverşunate în care se topesc zilnic mii de vieţi? Ş'apoi moartea însăşi nu e dureroasă; îngrozitoare este numai calea până la ea. Căci pe calea aceea se spulberă speranţele, sângerează inimile, se sfâşie sufletele...

In urma poetului mort de bunăvoe a rămas un teanc de file stropite cu sânge. Le-am răsfoit din curiozitate. Pe urmă am citit cu luare aminte. Erà povestirea unei agonii sbuciumate, svârlită pe hârtie într'o grabă înfrigurată, în ultimele ceasuri ale scriitorului. Mi s'a părut interesantă, mai ales că este sinceră ca o spovedanie.

Războiul e o tragedie uriaşă alcătuită dintr'o complexitate de tragedii mărunte. Câte milioane de oameni a înghiţit măcelul, atâtea milioane de drame a stârnit în lume, unele zdrobind numai trupurile, altele strivind sufletele. Şi poate că cele mai tăcute, ascunse, zăvorâte în tainiţele inimii, au fost cele mai cumplite. Gloanţele, obuzele şi toate uneltele născocite spre a omorî cât mai mulţi oameni, au cel puţin silinţa de-a ucide repede, de-a sfârşi mai curând chinurile trupeşti;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe când suferințele sufletești rod îndelung temelia vieții, ca o ccată de carii flămânzi, până ce isbutesc s'o sfărâme.

In paginile acestea, găsite în fața unui mort, războiul nostru, prea bogat în dureri, e mai mult decât un leitmotiv sforăitor. Nu i se văd svârcolirile muiate în bălți de sânge, nu i se aud fanfarele eroice, nici vaerele de doliu, dar i se simt pretutindeni palpitațiile vijelioase, atotcuprinzătoare. Trece peste un om, îl calcă în picioare, i se încuibează în inimă, îl stăpânește și, în cele din urmă îl aruncă în ocna morții.

Ar fi fost poate potrivit să dau în vileag manuscrisul întocmai. Ar fi avut însă o înfățișare de actualitate care i-ar scade prețul omenesc. Deaceea am schimbat mai toate numele, care în original sunt purtătoarele unor persoane mai mult sau mai puțin cunoscute; am lăsat numai câteva, de-ale acelora ce, din diverse considerații, îmi închipuesc că vor supraviețui frământările de astăzi. Am suprimat apoi unele pasagii care mi s'au părut că îngreuiază fără folos mersul povestirii, precum și — pe cât s'a putut — supărătoarele repetiri de fapte și expresii. Deasemenea nu m'am sfiit să îndrept pe ici-colo stilul, fără totuș a alterà forma generală care, prin spontaneitatea și chiar prin neglijențele ei, constitue o parte bună din farmecul cărții. Si însfârșit, spre a înlesni citirea, am grupat povestirea în capitole cu titluri pe care le-am desfăcut iarăș în părți numerotate.

Se cuvine să mai adaog, pentru încheere, că toate câte le povestește poetul dispărut sunt lucruri întâmplate aevea. Dacă totuș pealocuri cartea pare un roman, de vină este numai viața care, orice s'ar zice, este cel mai mai iscusit romancier din lume.

Martie, 1919.

L. REBREANU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CALVARUL

CAPITOLELE:

I. — DE CE? 9
II. — PRIMEJDIA 24
III. — SABIA LUI DAMOCLE . . . 48
IV. — CUMPĂNA SOARTEI 74
V. — GURA LUPULUI 99
VI. — A DOUA OARĂ 119
VII. — MARGINEA PRĂPASTIEI . . 142
VIII. — GOANA 160
IX. — CATASTROFA 199
X. — DE CE? 229

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE CE?

1

Mă numesc Remus Lunceanu. Sânt de treizeci şi unu de ani. Unii mă cred mai tânăr, fiindcă sânt slăbuţ, iar alţii mai bătrân, poate pentrucă părul mi-e alb ca oaia... Multă lume mi-a spus că aş fi simpatic uneori. Cu toate acestea puţini m'au iubit. Aş putea zice chiar că nimeni nu m'a iubit cu adevărat. Am o sumedenie de prieteni când îmi merge bine şi n'am nici unul când aş avea nevoie.

Sânt convins că am talent... Acuma, la marginea prăpastiei, îmi pot îngădui toată sinceritatea. Da, deseori, în sufletul meu, mi-am zis că sânt poate genial. Cine ştie? E posibil să fiu, sau cel puţin ar fi fost posibil. Noroc însă n'am avut în viaţă. Numele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meu a circulat numai în cercul acela prea strâmt care se chiamă „lumea literară și artistică, și încă și în cercurile acestea!... Viața te îndoaie, te sucește, te îmbrâncește și-ți impune compromisuri de care ți-e silă. Inima ta te mână spre înălțimile albastre și soarta te târăște în noroiul ulițelor fără soare.

Am fost modest și timid totdeauna. Gălăgia m'a îngrozit. Poate dacă n'aș fi fost așa, azi n'ar trebui să mă recomand cu atâta stăruință și nici să scriu ceeace scriu. Dar revolverul e aici, lângă mine acum. Dacă întorc puțin ochii îi văd gura neagră, cocoșul amenințător... Trebue să mă grăbesc. Ceasurile îmi sunt numărate. Mi-au mai rămas atât de puține! Nici să mă înduioșez nu mai am vreme... Se apropie zorile și nu se mai poate să văd răsăritul soarelui!... Nu, nu! E hotărât. M'am hotărât! Inainte, înainte!...

Cusururi multe mi-a hărăzit Dumnezeu. Și multe păcate. Și multe slăbiciuni. Mi le-am cunoscut totdeauna fără înconjur, ceeace nu fac niciodată cei isteți în viață. Istețimea mea în viață, vai de ea... N'am știut să mă apropiu de oameni. Așteptam să se apropie ei de mine. Și nici ei nu prea s'au apropiat. Eram o fire de veșnică opoziție. Contraziceam cât pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

team. Aceasta n'ar fi rău. Asemenea temperamente răzbesc și se impun în lume, când sânt însoțite de căldură și mai ales de vehemență. Eu însă am fost contrazicătorul calm, agasant, plicticos care, izbândind, lasă ură sau indispoziție în urmă. De multe ori, în discuții, după ce opoziția mea triumfa, simțeam cum se așează ghiața în sufletele celor convinși, și parcă-i auzeam cum gândesc cu toții:

— O fi având dreptate, dar e scârbos...

M'am silit să-mi schimb firea. Și n'am isbutit. Din pricina aceasta apoi s'a urzit în jurul meu o atmosferă stranie, în care se prind prea lesne toate bănuelile, toate învinuirile, toate săgețile otrăvite. Un prieten, care se înfuria când îi imputam că nu mă iubește îndeajuns, odată, plângându-mă că cutare m'ar fi ponegrind, mi-a zis zâmbind cu un înțeles adânc:

— Ce-are face dragul meu? Ție nu-ți pasă de nimic...

Niciodată n'am știut să protestez și să mă revolt la vreme. Jicnirile mă amuțeau în loc să mă facă să izbucnesc cu emfază. Mă durea zile întregi cea mai neînsemnată aluzie răutăcioasă, mă frământa și mă chinuia, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu eram în stare s'o abat cu furia spontană care retează ascuțișurile. Mă mulțumeam în cele din urmă cu conștiința cinstei uitând că cinstit nu e acela care e cinstit, ci acela pe care ceilalți îl consideră cinstit, chiar dacă inima lui ar fi mai neagră ca postavul pompelor funebre...

M'am însurat la o vârstă când alții visează amante care se schimbă ca și cămășile. Nevastă-mea e drăguță și bună, și e singura ființă de care sânt aproape sigur că mă iubește, afară de mama care mi-a păstrat, sărăcuța, un cult special fiindcă îi seamăn în toate privințele. Tina mea mă vede cuceritor și genial, mai ales când e în toane bune. Mă ridică în slavă pretutindeni unde poate, ceeace face impresie asupra unora, căci admirațiile mereu repetate sânt molipsitoare ca și calomnia. Trei sferturi din confrații mei de azi și-au făcut celebritatea lăudându-se singuri în scris și prin viu grai, pânăce a sfârșit și lumea să creadă cum cred ei.

Mai am și trei copilași, o fetiță și doi băeței. Nevasta și copiii îmi sânt toată mângâierea în viață și toată averea, adică îmi erau... Poate că e cam caraghios s'o spun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar acuma pentru mine nimic nu mai e caraghios, acuma când peste câteva ore...

Nu, nu vreau s'o iau înainte. Am' nevoie de ordine, oricât îmi vin de greu să fac ordine în mintea care în curând nu va mai trebui să se sbuciume...

Aș fi vrut să trăesc cel puțin atâta să-mi văd mărișori copiii. Mă gândeam fetița s'o fac dansatoare, fiindcă e frumoasă, mlădioasă și grațioasă. De multe ori ne-am certat cu nevastă-mea din pricina aceasta, căci ea ține foarte mult la traiul liniștit, burghez, cu leafă fixă și sigură... De-acuma va puteà face orice cu ea. Eu nu voi mai aveà nici un amestec...

Pierd șirul, iată... Spun lucruri fără importanță, când am atâtea însemnate pe care trebue să mi le scot din inimă înainte de a-i opri bătăile. Ce greu este să coordonezi când sufletul îți geme de povara durerilor!

Deabia acum îmi aduc aminte că am uitat să spun tocmai ceeace ar fi trebuit să arăt în primul rând: sânt ardelean. Asta-i tot. De vre-o zece ani am venit în țară. Dincolo fusesem un biet nimic îndrăgostit de scrisul românesc. Sună a frază goală adaosul acesta și totuși câte doruri naive cuprinde... Numai cel ce a trăit între străini vrăjmași știe și poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simţi şi preţui cu adevărat nostalgia cea mare şi copleşitoare. Mi-a trebuit o sforţare cumplită ca să mă arunc în necunoscut cu o poezie proastă în buzunar şi speranţe măreţe în minte. De câte ori n'aş fi avut dreptul să regret sforţarea aceea, de câte ori! Şi n'am regretat-o nici chiar azi când...

Deziluziile au venit curând veşnic noui. N'am găsit iubirea pe care o aduceam eu de-acasă. Am fost nevoit s'o închid bine în inima mea, s'o tăinuesc şi s'o apăr de glume şi de ironii. Pe-atunci care dintre profeţii de azi ar fi îndrăznit să proclame ceeace se împlineşte? Pe-atunci alte lozinci aveau căutare, şi visătorii erau puşi la colţ...

In lume numai cel ce ţipă are dreptate. Şi mie, vai, urâtă mi-a fost gălăgia de orice fel... Şi frazele care înlocuesc sentimentele şi astupă golurile!

M'am uitat împrejur şi am văzut şi multe speranţe am pierdut din cele frumoase. M'am retras în ungher, umil, irosindu-mi visurile ca un sihastru. Şi anii au trecut peste mine şi m'au călcat în picioare şi mi-au înăbuşit glasul. Ce mai putea rămâne din visurile de odinioară?

Măcar de-aş fi avut temperament de luptă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tor. Războinicii se adună, se frământă în gura mare, se îmbulzesc, înaintează... Dar lupta nu mă ademenise niciodată. Se vede că mă născusem în zodia învinşilor lipsiţi de îndrăzneală şi de vigoare. Dacă aş fi fost astfel poate că nici nu mai veneam aici, poate că rămâneam acolo unde războiul era o stare normală, unde e veşnic nevoie de luptători...

Războiul!

Am ajuns însfârşit. De-acuma va merge mai lesne. Nu-mi va mai fi teamă că voi pierde şirul....

2

A venit sub forma unui afiş mic, pe care scrià cu litere roşii: mobilizarea... L'am văzut întâia oară în geamul tutungeriei de-alături. Şi inima mi-a tremurat şi ochii mi s'au umplut de lacrămi. Insfârşit! De câte ori n'am visat eu clipa aceasta, deşi sau mai ales că gura-mi fusese mută!

Niciodată n'am simţit mai mare fericire. Trebue să fi fost chiar cam ridicol puţin. N'aveam răbdare şi nici stare. Mă întorsei repede acasă. Nevastă-mea s'a uluit văzându-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă cu ochii aprinși, cu obrajii îmbujorați.

— S'a făcut, Tinico! A sosit ceasul...

Dar nu am putut stà acasă. Bucuria cere s'o plimbi ca și o haină nouă. Am hoinărit toată ziua mișcat, zăpăcit, răgușit de însuflețire... A fost ziua cea mai veselă și mai fericită din toată viața mea care se închee acuma...

A doua zi veni doctorul Aurel Neamțu, un prieten și consătean, îmbrăcat în uniformă.

— Ei, ce faci? îmi zise zâmbind cu mulțumirea ce strălucea pe fețele tuturor atunci.

— Cum ce fac? Merg. Mai încape vorbă? Eu nu-s patriot de cafenea, mă știi...

— Da, dar nu e atât de simplu cum îți închipui. Ceilalți sânt toți aranjați...

— La biroul de informații? Mulțumesc. N'am ștofă de informator și-mi repugnă meseria asta. Cred că pot pretinde să mi se îngădue să-mi fac datoria întreagă la locul de onoare!

Mă aprinsesem și omul aprins e totdeauna declamator puțin. Se oferi să meargă cu mine la Ministerul de Răsboi de îndată. El, cu uniforma, răzbeà mai ușor.

Am pătruns la un căpitan foarte ocupat. A'

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aruncat o ochire în hârtiile ce i le prezentam şi mi-a răspuns grăbit:

— La Statul-Major, domnule, nu aici... Noi n'avem vreme acum să ne ţinem de d'astea. La Statul-Major în strada...

Eşii contrariat puţin.

— Nu ţi-am spus că va merge greu? îmi zise tovarăşul.

— Haidem la Statul-Major!

Am scris de grabă altă petiţie, am adăugat actele. Am isbutit să intrăm numai în curtea reşedinţei Statului-Major. Trebuià să vorbim cu un colonel. Mi-a luat însă hârtiile un maior dintr'o fereastră. Dar mi le-a înapoiat numai decât, zicând:

— Treci d-ta la Ministerul de Răsboi în strada... Acolo se rezolvă chestiile acestea...

— Tocmai de-acolo vin, domnule maior... Mi s'a spus că aici...

— Da?... Foarte rău... Aici avem alte daraveri... In orice caz aşteaptă câteva zile, sau o săptămână două, până se vor liniştì puţin lucrurile şi încearcă din nou la Minister în strada...

Convorbirea s'a sfârşit. Alt client mi-a luat locul sub fereastră.

Ce să fac?... Să aştept? Bine, să aştept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Intr'adevăr, primele zile de mobilizare impun sarcini uriașe autorităților militare. Nu-i de mirare că n'ajung să se țină de asemenea mărunțișuri. Voi aștepta. N'am ce face. Trebue să aștept...

Am așteptat. Am găsit și o consolare. Tiberiu Cordoveanu, un locotenent de dincolo refugiat în timpul războiului, un luptător cunoscut de toată lumea, așteptă ca și mine, fiindcă deasemenea nu voiă să se războiască la partea sedentară. Dacă el trebue să aștepte, de ce n'aș puteă aștepta și eu?

Am așteptat două săptămâni și pe urmă m'am înființat iar la Ministerul de Răsboi. Acelaș căpitan grăbit m'a întâmpinat. Doar că acuma părea cevà mai nervos.

— Nu ți-am spus să mergi la Statul-Major?

— Am fost și m'au trimis înapoi aici.

— Aici? Aici? Aici? scandă căpitanul fluturându-mi hârtiile cu mirare. Aici degeaba vii... Cel puțin acuma e degeaba. Poate mai târziu! Mai așteaptă și d-ta nițel. N'aveà frică, nu se isprăvește războiul așà repede...

— Atunci cel puțin să las actele, să mă aveți în vedere?... Imi dați un număr ca să știu să le iau urma și...

— Nu-i nevoe... Hârțoage avem destule...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când va veni rândul d-voastră o să se anunțe.

Peste o săptămână m'am îmbulzit din nou în cabinetul căpitanului. De astădată mi-a zis zâmbind compătimitor:

— Bine, domnule, d-ta de ce nu te astâmperi? Ții cu orice preț să mori? Du-te și-ți vezi de treabă! Avem noi grije de d-voastră...

— Cu toate acestea aș vreà să-mi văd situația clarificată. O să las actele, sau poate mai bine să le trimit prin poștă, ca să am o dovadă?...

— Așà să faci... Bună ziua!...

Am împachetat bine toate hârtiile. M'a costat nouăzeci de bani expedierea. Recipisa mi-a rămas în portofoliu. O amintire. Cu atâta m'am ales dealtfel.

Cu căpitanul n'am mai îndrăsnit să dau ochii. Mă temeam că în cele din urmă o să mă deà afară. Observasem că-i devenisem o obsesiune. Dar peste câteva zile am aflat dela un sergent mai milostiv că hârtiile mele au sosit și că au căzut chiar în mâinile căpitanului. Imi închipuesc cum m'a blagoslovit văzându-le...

De-acuma totuș mă mai liniștii. Bine că sânt actele sub ochii celor hotărâtori. De re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zolvit trebue să se rezolve. Când e atâta nevoie de oameni, s'ar puteà să se înlăture?

Cu toate acestea, inactivitatea, în momentele când se vedeà că e nevoe de puterile tuturor, mă omorà. Aș fi dorit să fac orice în așteptare. Aveam ceasuri de disperare aproape. Toată lumea să fie oare folositoare, numai eu nu?

Credeam că voi fi chemat undevà, oriunde. Dar când am văzut că chemarea nu vine, m'am hotărât să mă ofer singur. Cine știe cât poate să țină rezolvarea în care îmi pusesem nădejdea? Până atunci să stau cu mâinile în sân?

. Intr'o zi văzui că e nevoie de desenatori la direcția muniților.

— Până una-alta și aici aș puteà fi de folos! mi-am zis. Mă pricep la desen puțin și în orice caz nu sânt prost...

Am bătut și poarta nu mi s'a deschis...

Iarăș văzui că se caută, la serviciul supravegherei internaților sau prizonierilor, oameni cari să cunoască mai multe limbi străine...

— Bravo! Iată un loc unde trebue să fie nevoe de mine!

Am bătut și porțile au rămas închise...

Mi-am luat inima în dinți și m'am oferit la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

serviciul care-mi era cel mai urât, la cenzură. Şeful de cabinet, un băiat foarte cum se cade, mi-a primit cererea şi tot el mi-a înapoiat-o peste câteva zile.

— Mai aşteaptă şi tu niţel... Trebue să se aranjeze şi situaţia voastră azi-mâine! mi-a spus dânsul cu o căldură care voiă să fie încurajare sau consolare.

Azi-mâine! Când aud acuma vorba asta, mi se pare o ironie usturătoare. Săptămâni întregi, luni de-arândul a ţinut acel „azi-mâine". Şi războiul îşi urmă calea însângerată şi glorioasă, începeà să ne sgâlţâie frontierele, să ne zguduie munţii ocrotitori. O ameninţare mare pluteà în văzduh cutremurând sufletele, răspândind înfrigurarea. Vrăjmaşul se năpusteà cu furie să ne pue genunchiul pe grumaz. Vitejia se fărâmiţă în faţa puhoiului cotropitor. Loviturile alternau când ici, când colo. Nici o jertfă nu li se păreà prea mare, atâta le erà de cumplită setea de răzbunare...Braţele noastre prindeau să slăbească. Ne împuţinam par'că văzând cu ochii. Se astupà colea un gol şi dincolo se iveà îndată altul; povestea antireului lui Arvinte. Lumea toată ne priveà,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne compătimeà și ne trimeteà fraze. Și vlaga noastră se scurgeà din mii de răni...

3

Casa noastră luase foc și eu trebuià să privesc neputincios...

Mă revoltam acasă, singur, amărât. Devenisem plictisit, posomorât... Doar câte-un svon optimist mă mai înviorà, chiar dacă vedeam că nu poate fi serios. In ceasurile grele speranța e cea mai vie și mai mângâietoare și se agață bucuroasă de toate închipuirile. Nu se poate să ne prăbușim când avem dreptatea în frunte. Nu se poate! Nu se poate!

Și așteptam mereu...

Azi-mâine!

Din când în când mai călcam pela Ministerul de Răsboi. Nu mă mai duceam la căpitanul meu. Imi dădeam seama că, în zilele acelea, ar fi avut dreptate să mă poftească să închid ușa pe dinafară. Dar aveam acuma pe sergentul blajin, cu ochii speriați, cu glasul blând... Il îndrăgisem... La dânsul mă opream. Păreà că-mi înțelege sufletul. Imi zâmbeà când mă vedeà intrând în odaia veș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nic plină de oameni cu fețele îngrijorate. Și mereu îmi șopteă cu o nădejde curată în voce:

— Nimic... Tot nimic... Mai ai răbdare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PRIMEJDIA

1

— Vin nemții!...

Când au început să se răspândească vorbele acestea de groază, dușmanul încă nu ne spărsese Carpații. Se șopteau însă pretutindeni, pe stradă, în localurile publice, cu o stăruință aproape suspectă, știri grozave. Otrava disperării se picură în suflete ca să le înmoaie, să le încovoaie. Oameni care avusese gura plină de măceluri la întruniri, în vreme de pace, se strecurau acum discret la gară, umpleau trenurile, înarmați cu pașapoarte pentru toate continentele. Ironiile și tiradele ziarelor împotriva guzganilor care părăsesc corabia erau zadarnice.

— Vin nemții!...

Dar nu veneau. Se părea chiar că norocul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

armelor ne zâmbește. Venì o victorie, ușoară poate. Venì. Și deodată toate sufletele care se pitiseră, se înălțară iar. Refugiații remarcapabili se întoarseră în grabă să-și reià rolurile conducătoare. Toate fețele se înseninară. Parcă simțeai cum șeapte milioane de oameni respiră ușurați, cum li s'a luat de pe inimi o piatră de moară. Dispăruseră aproape de tot corbii care-și cârâiau veșnic nemulțumirea la toate urechile. Ne necăjeam că comunicatele sânt atât de sgârcite. Ne-ar fi trebuit amănunte ca să putem ticluì mai bine planurile nădejdilor noastre. Umblam cu harta la subțioară, s'o am mereu la îndemână, să pot explicà îndată cum o să-i învăluim, cum o să-i aruncăm, cum o să-i strivim...

Apoi de odată s'a întunecat iar cerul. In acelaș loc unde avusesem izbânda, pleznirà munții, se revărsă puhoiul. Un zvon gâdilitor, cu o nouă și decisivă victorie a noastră, s'a spulberat în câteva ceasuri. Zăgazurile se prăbușeau cu o iuțeală fulgerătoare. N'apucai să-ți închegi speranța că potopul se va oprì ici, când te și pomeneai cu vestea oficială care-ți destrămà brusc încrederea deabiă înfiripată: Au luat Târgu-Jiu, au ajuns

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Filiași, la Craiova, la Oltet, au trecut Oltul!...

Intr'o clipă Bucureștii se cutremură ca un furnicar uriaș în care un păgân ar fi lovit cu piciorul.

— Vin nemții! răsună surd în fiecare coltișor...

Acuma veneau. Din creșterea disperării oamenilor puteai citi cum se apropie, îi auzeai și-i simțeai. Lacrimile și svonurile soseau înaintea lor... Colo au dat foc satelor, dincolo au împușcat bărbații, au tăiat mâinile copiilor... Au declarat că vor să distrugă pentru totdeauna neamul românesc, să nu-i mai rămână nici pomenirea...

Străzile Bucureștilor gemeau, se frângeau. Drumul spre gară, ziua-noaptea, era un șir neîntrerupt de trăsuri, căruțe, automobile, camioane... Păreà că o țară întreagă a pornit să se mute aiurea, îngrozită de o primejdie nemaipomenită. Frica cuprindeà pe oameni brusc, îi îndemnà să plece ca și când fiecare minut de întârziere ar fi adus moartea sigură. Boccele uriașe acopereau în trăsuri pe băjenarii înfricoșați. O avere muncită toată viața se strângeà într'un geamantănaș și într'o colivie goală. Femei bătrâne fugeau de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ici colo căutând o trăsură, cu sbârciturile udate de lacrămi proaspete...

Erà panica... Nimic n'o mai puteà mulcomì. Şi ca un refren cumplit, care îngheţà inimele, toate buzele şopteau, fără încetare:

— Vin nemţii!...

2

Atât de mare-mi erà credinţa, sau poate naivitatea, că frica încă nu-şi făcuse loc în sufletul meu, nici un moment până acuma. Nu îmi puteà intrà în minte că s'ar puteà luà cu adevărat Bucureştii. Am avut totdeauna o încredere oarbă în fatalitate, în minunile necunoscutului. Ziua de mâine aproape niciodată nu m'a îngrijit. Vom vedeà ce va aduce. În orice caz puterea întâmplării e necuprinsă. Un minut poate să schimbe brusc toate. Binele poate veni tot atât de brusc ca şi răul...

Acuma însă realitatea cea mai cumplită zgâlţâià uşa:

— Vin nemţii!

Trebuià să mă deştept, să înţeleg că primejdia se apropie în goana mare.

Vedeam în fiecare zi, în fiecare ceas cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dispăreau figurile cunoscute. Azi dimineață a plecat cutare, aseară a plecat cutare, mâine pleacă ceilalți. Dar eu? Eu ce fac?

Intâia oară mi s'a pus întrebarea aceasta într'o Vineri seara, la cafeneaua obișnuită, unde veneau aducătorii de vești noui. In loc de vești, în seara aceea au venit cu toții uluiți:

— Peste patru ceasuri plecăm! Adio!... Adio!...

Eră cenzura care porneà. In cafenea lumina obișnuită. Și fețe multe, speriate, îngrijorate. Și sgomotul surd de glasuri răgușite, grăbite, și scene de despărțire, triste, cu zâmbete de încurajare silite, cu vorbe de nădejde necredincioase... Am eșit zdrobit. Prin creer îmi hăuià asurzitor întrebarea:

— Eu ce fac?... Ce fac...

Afară se lăsase o ceață grea, foarte umedă. Oamenii păreau niște stafii zăpăcite. Luminile caselor se sbuciumau, se gâtuiau. Macadamul duduià sub roțile trăsurilor cari alergau în aceeași direcție, spre aceeași țintă, care nu se vedeau și în care totuș parcă zăreai fețele înfricoșate de amenințarea vrăjmașă.

Vin acasă mâhnit de moarte. Aripile spe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rauțelor sânt frânte. Sufletul e ca o casă pustie în care bate viscolul mai furios decât pe câmpul deschis.

— S'a sfârșit tot... Mâine plecăm... Mâine, negreșit... Strânge ce crezi, pregătește... Ne ducem... O, ce vremuri desnădăjduite!

Nevastă-mea s'a uitat la mine cu niște ochi de groază. A căutat să mă descoasă, să afle ceva. N'a isbutit. Nu puteam vorbi. Amărăciunea mă înveninase cu trup cu suflet. Mi-am îngropat obrajii în jurnalele de seară scormonind vre-un rând barem care să-mi redea încrederea, care să abată lovitura nenorocirii. Dar ziarele erau searbede, pline de aceleași fraze convenționale, de aceleași îndemnuri la liniște, încredere... Vorbe goale care te întristau mai mult, îți profanau parcă durerea...

Pe urmă noaptea fără somn, fără visuri, fără odihnă... Ce noapte!

Gândurile se năpusteau asupra mea din toate colțurile creerului, înfricoșătoare, chinuitoare, amenințătoare... Numai atunci mi se lămuri situația crâncenă în fața căreia mă aflam... Și nici o eșire, nici una!

Dar parcă, hotărâsem?... Da, da... Mâine plecăm.... Mâine!... Unde? Cum?

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intrebări îmi răscoleau tot sufletul... Unde? Cum?

In seara aceea toată averea noastră era de șasesprezece lei și treizeci și cinci bani... Nu mi-e rușine s'o spun. Am fost un biet calic toată viața. Sărăcia lucie s'a răsfățat în casa mea totdeauna. De multe ori nu știam dimineața ce vom mâncà seara, iar ziua de mâine erà veșnic o problemă. De câte ori nu am stat seara ceasuri întregi așteptând pe vre-un prieten sau cunoscut căruia să îndrăsnesc a-i cere împrumut câțiva lei pentru coșnița de mâine...

Urâte sunt mărunțișurile vieții, și totuși ele alcătuesc temelia, ele ne îndreaptă năzuințele și pașii. Se pot face fraze multe și frumoase despre minciuna materialismului, despre trebuința de-a nu ține seama de daraverile materiale, de-a trăi pentru ideal... De obicei frazele sânt făcute de ceice au din belșug de toate. In realitate grija stomacului e cea mai ele alcătuesc temelia, ne îndreaptă năzuințele cumplită, ea îți irosește trei sferturi din viață...

Când hotărâsem că mâine plecăm, uitasem mărunțișurile acestea. Fusese idealul care vorbise. Realitatea a venit pe urmă și a decre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tat că nu se poate plecà mâine. Mai întâi trebue să avem cu ce să plecăm...

Deci nu vom porni mâine. Mai trebue să zăbovim câteva zile, până ce încherbălim măcar atâta să putem ajunge până 'n Moldova. Acolo vom vedeà ce va mai fi... Va să zică e hotărât: mai stăm câteva zile. Nici primejdia nu e încă imediată... Se poate chiar ca luptele de acuma să se întoarcă în binele nostru, şi atunci...

In vremea când asemenea gânduri îmi ardeau în minte, prin noaptea umedă, apăsătoare, huruiau neîncetat camioanele grele, grăbite. Casa se hurducà în răstimpuri, ca o ameninţare. Nevasta suspinà prin somn, iar copiii zâmbeau visând cine ştie ce frumuseţi. Candela, în colţ, între iconiţe ieftine şi afumate, se sbuciumà luptându-se cu întunerecul. Lumina slabă, roşcată, tremurà mereu în ritmul roţilor care zdruncinau strada într'o goană furioasă...

3

Zilele următoare mă duceam mai întâi la gară, apoi la minister. La gară îmbulzeala nu conteneà, poate chiar sporeà. Oamenii se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

repezeau orbește asupra vagoanelor, își lăsau bagajele, țipau, se ghionteau, plângeau, se cățărau pe scări, pe coperișe, se rostogoleau prin murdărie și noroi... Nici o sforțare nu era prea mare pentru a dobândi un locșor. Trenurile plecau unul după altul și mulțimea totuș creșteà neîncetat, mulțimea care n'aveà alt gând decât plecarea... La minister încetase orice activitate serioasă. Funcționarii se adunau prin câte un birou, cu fețele îngrijorate, spăimântate, discutând plecarea sau rămânerea. S'a aflat că directorii au plecat împreună cu câte două-trei ajutoare aproape pe furiș. Toți ceilalți rămân aici, din ordin... și sub amenințare de destituire... Totuș discuțiile continuă și în fiecare zi sunt mai puțini ceice iau parte. Nici o amenințare nu e în stare să-i oprească... Se vor plăti lefurile pe trei luni... în curând; se lucrează la state... Pe urmă? Pe urmă ce-o vreà Dumnezeu...

In fiecare seară viu acasă cu hotărârea că mâine plecăm, și în fiecare dimineață amânăm.... Sfaturile nopții sânt îngrozitoare, ele îți arată argumentele, mizeriile, nenorocirile...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cred că mâine luăm leafa... Atunci poimâine plecăm, irevocabil!

Asta Miercuri seara.

Noaptea am petrecut-o pe jăratec. In noaptea aceea deabia mi-am adus aminte că sânt ardelean. Și când mi-am adus aminte, mi-a venit să sar din pat, să pornesc pe loc, oricum, pe jos, numai să nu mai fiu aici. Mi se părea mereu că aud, înfundate, bubuituri de tunuri. Poate că mâine nemții vor intrà. Cine să știe? Comunicatele sânt atât de sgârcite... Și atunci? Am început să blestem pe căpitanul dela Ministerul de Război, pe cel ce m'a amânat până ce azi am ajuns în halul în care sânt...

Nenorocirea cea mai mare, când ai vreme s'o cântărești, parcă se mai ușurează. M'am pus s'o cântăresc fără să vreau. Adică ce-ar fi dacă m'ar prinde aici nemții? Au venit singure răspunsurile.

In cazul cel mai rău m'ar considerà dezertor austriac, deși nu sânt, m'ar mai face agitator iredentist și cine știe mai ce, m'ar trimite la un tribunal militar, sau poate nici nu m'ar mai judecà, și m'ar împușcà sau m'ar spânzurà, după cum ar crede de cuviință. Sau, presupunând un caz mai puțin rău, m'ar în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rolă la austriaci şi m'ar trimite în foc, să mă bat pentru ei, undeva, poate chiar pe frontul nostru... Dar dacă aş aveà vre-un noroc mare? Dacă nici nu s'ar sinchisi de mine? La urma urmelor s'ar puteà şi asta. Sânt doar de-atâta vreme în ţară şi de atâta vreme nu mai am nici o legătură cu „patria" ungurească... Pentru dânşii eu nu pot fi decât un zero care nu multiplică şi nu împarte...

Da, dar... Nu se va găsì oare nimeni să mă denunţe, din răzbunare sau din simplă plăcere?... Pot eu să-mi încredinţez soarta unei speranţe atât de deşarte?

Nu, nu... S'a hotărât. Indată ce luăm leafa pornim. Cel puţin acolo voi fi scăpat de ameninţarea aceasta... Cel puţin atâta.

In clipa următoare însă răsare întrebarea: dar acolo, ce?

Şi răspunsurile, cu toate că nu sânt atât de precise, sânt tot negre. Ziarele repetă într'una să steà lumea pe loc, să nu plece decât cei cu obligaţii militare. Şi dau argumente, multe, dece să nu plece. Eu la ce plec? Obligaţii militare? Cât le-am dorit, cât le-am cerut, cât m'am silit să le am. Zadarnic. Hârtiile mele, săracele, poate că obsedează şi astăzi pe bietul căpitan. O, dacă ar fi fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rezolvate, n'aș mai aveà acuma frământările acestea. Aș fi și eu mândru... Dar așa. Cum plec, dece plec, la ce plec? Numai fiindcă vine primejdia mea? Ce să fac acolo? Singur nu pot merge. Sau poate că da? S'ar simplificà grozav... Cum rămâne însă aici nevasta și copiii? Cum?... Și dacă-i iau cu mine, unde-i duc, la ce?... Poate că totuș se va rezolvà situația mea acolo... Poate?... Trei luni de zile n'au fost de ajuns să se rezolve aici, unde erà ordine. Ce va fi acolo?...

Șovăirea aceasta mă sugrumà. Iată începutul sfârșitului. Șovăirea ucide.

Cu o sforțare bruscă am întrerupt-o. A doua zi m'am repezit la gară, să iau bilete. Ce să mă mai gândesc, să cumpănesc? Trebue să plecăm deocamdată, pe urmă vom vedeà ce-o fi... Trei ceasuri m'am sbătut în fața ghișeelor închise.

Se anunțase că nu se mai liberează bilete și totuș ne-am războit acolo sute de oameni, cu acelaș gând, cu aceeaș nădejde. Pe urmă, încetul cu încetul, ne-am potolit, ne-am rărit. Unii își croiau drum spre peron, să se cațăre de tren oricum, alții ne-am întors pleoștiți acasă... Vom revenì. După amiazi, mâine... Mai e încă vreme...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cotesc din calea Griviței pe calea Victoriei. Trăsurile sânt mai rare. Țârâie o ploae plicticoasă. Deodată se aude o răbufnealâ surdă, foarte depărtată. Câțiva oameni se opresc în drum, se uită pe sus... De-abia mai fac câțiva pași, altă bubuitură, tot înfundată... Geamul unei vitrine tremură... Da, da, tunurile... Imi grăbesc mersul... Nu mai e vreme... Nu mai e...

Și bubuiturile, grele, rari, urmează toată ziua, îndoliază sufletul Capitalei înfricoșate...

4

Tunurile se aud toată noaptea, și a doua zi, și apoi mereu, mereu, până ce se împlinește soarta...

In bubuiturile lor vrăjmașe se amestecă apoi ceata de zvonuri. Cutare tren cu refugiați s'a ciocnit cu un tren militar, mii de morți... Femei, copii, sânt striviți în trenuri, se aruncă pe câmp cadavrele din vagoane... Aeroplanele nemțești bombardează trenurile și sânt măceluri cumplite... Sute de oameni plecați s'au întors înapoi... Grozăvie ne așteaptă aici, dar grozăvie ne pândește și dincolo...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tramwayele care toată ziua răniții din spitale. In fața Ateneului e plin de amputați, de muribunzi... Lumea îi înconjoară, plânge de suferințele lor...

Ce mai așteptăm oare? Ce mai așteptăm?... Se spune că chiar mâine nemții vor intrà în București. Dar ziarele tot parcă mai au o rază de speranță... Ce așteptăm?

— Trebue! Trebue!... Aici mă pândește moartea!—îmi ziceam mereu, chinuit de nehotărârea ce se făcuse stăpână pe mine.

Umblam acuma pe străzi, fără țintă, căutând un leac nerăbdării. Capul îmi vuià de gândurile cari se ciocneau, se întreceau ca apa în clocot într'o oală nouă. Simțeam că zilele, poate chiar orele sunt numărate. Dacă mai urmează ezitarea, voi fi surprins...

O mână ușoară mă apucă de umăr prin fața Palatului. Era Nicolae Iota, un prieten de cafenea, băiat tânăr, frumușel, cu o mustață foarte îngrijită.

— Ei?—făcù dânsul parcă mi-ar fi ghicit frământarea.

— Sânt în situația cea mai cumplită din viața mea—îi spusei cu o trebuință vie de-a împărtăși cuiva turburarea ce mă rodeà. Mă înăbuș și nu găsesc ieșirea. Simt că trebue

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să plec, simt lămurit. Asta-i datoria, asta-i cinstea și scăparea. Și totuș... Pot să-mi părăsesc nevasta și copiii? Sau poate să-i iau cu mine? Răspunderea aceasta mă doboară și mă face să șovăesc. Ca să mă acoper pe mine, mi-e îngăduit oare să primejduesc pe ai mei?

Iota zâmbi cu superioritate, mă luă de braț și-mi vorbi foarte simplu, foarte calm:

— Adevărat, pentru ardeleni urmează zile crâncene. Cel mai cuminte e acela care poate plecà. Ce-i așteaptă aici, cine poate știi! Fii sigur însă că nemții nu sunt canibali. Barbari da, dacă vrei. Dar o barbarie modernă. Nu vor scoate ochii nimănui, nici n'o să taie brațele copiilor... Nu. Ei o să le cumpere. Înțelegi diferența? Obții acelaș rezultat prin mijloace mai... științifice... Insfârșit... Crezi că ei numai de voi au să se ocupe? Ar fi ridicol. A, da, pe cei care au țipat în gura mare, dintre ardeleni, da... Ceilalți?... Poate dacă ocupația va ține prea mult. Altminteri poți dormì pe-o ureche... Crede-mă pe mine. Eu judec rece. Nu zic că nu-i primejdie. Aceeaș primejdie te pândește însă și în Moldova sau poate în Rusia, căci de unde știi unde se oprește vijelia?... Azi voi, ardelenii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu sânteţi tocmai... dezirabili. De ce să ne astupăm urechile? Trei sferturi din cei ce fac opinia publică aici sânt convinşi că voi şi ovreii sânteţi pricina înfrângerii. Un general strigă în gura mare că în Ardeal n'a găsit decât trădători... De ce nu v'a admis în armată? De ce? Nu ţi-ai pus întrebarea? Cu multe stăruinţe au fost primiţi doi-trei. Atât. Incolo la o parte sau la spionaj. Noi am plecat să liberăm Ardealul, iar acuma ne vedem cotropită ţara. Trebue ţapi ispăşitori. Voi sânteţi... Ce vrei? Mâine, de s'o întoarce soarta, veţi fi iarăş divinizaţi. Deocamdată însă asta-i situaţia... Va să zică trebue să tragi consecinţele, fără sentimentalism şi fără speranţe deşarte. In Moldova sau unde se vor opri vei fi un câine al nimănui şi în calea tuturor. Şi încă cu familie... Dac'ai fi numai tu, hai, treacă-meargă... Nici aici nu-ţi va merge mai bine, evident. Poate mai rău. Dar cel puţin vei suferi numai tu, orice s'ar întâmplă. Aici mai rămân cunoscuţi şi prieteni. Acolo toţi sunt împrăştiaţi în toate unghiurile ţării şi poate ale lumii... Atunci ce mai alegi? Stai, ia-ţi inima 'n dinţi, aşteaptă. Poate să ai noroc şi să treacă apele peste tine fără să te clintească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar tu? îi zisei deodată.

— Eu? Aș plecà, mărturisesc. Nu pot. Am ordin special să stau pe loc. Aș plecà, evident. N'am putut suferì niciodată robia, chiar trecătoare... Cu toate astea voi rămâne, voi înghiți... Ei, vom fi împreună... Vom mai vorbì... Salutare!

A intrat într'o prăvălie și n'a mai eșit. Nu-mi spusese nimic nou. Aceleași lucruri mi le repetam eu însu-mi, de-o săptămână, ziua-noaptea. Și totuși, dupăce a dispărut simțiì ca și când mi-ar fi desvăluit cine știe ce taine. Poate pentrucă îl cunoșteam având legături cu zeii guvernanți, și că, astfel, este ecoul părerilor lor?

Dar în aceeași zi cel puțin zece alțiì îmi șoptiră vorbe la fel: un perceptor, un actor, un deputat, un ziarist, un judecător, un negustor, un avocat... Parcă s'ar fi înțeles cu toții să mă doboare tocmai în clipele de cea mai aspră șovăire. De ce nu mi-au vorbit astfel eri sau acum o săptămână? Sau poate de-abià acum s'au hotărât și dânșii.

— Vom fi cu toții împreună... Și ce-o vreà Dumnezeu, să vie!

Acasă mă întâmpinară două geamantane și două valize de mână, pline, gata. Nevastă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea mă privi întrebătoare, iar când nu scosei nici o vorbă, îmi zise încet:

— Noi sântem gata... De-acuma cum zici tu...

— Nu știu, nu știu...

— Poate ar fi bine să pleci singur... Noi vom face ce-om puteà... Am auzit că se întâmplă grozăvii cu ardelenii pe unde-i prind nemții...

— Aș... grozăvii... Astea-s nerozii de mahala! răspunsei.

Credeam însă și eu neroziile de mahala, în sufletul meu. Mă arătam voinic nevoie mare, zâmbeam de zvonurile ce alergau din gură 'n gură, dar inima-mi tremurà. Necunoscutul e totdeauna chinuitor...

Câteva ceasuri am stat în mână cu recipisa actelor mele militare. Și-mi ziceam mereu că n'am avut nici un noroc în viață. Și-mi închipuiam ce fericit aș fi acuma aflându-mă undeva cu oștirea noastră mutilată, împărțindu-i durerile și jalea. Pe când azi ce dureri mărunte mă sfâșie?... Imi părea rău că n'am încercat chiar la faimosul birou de informații, cu toată oroarea ce mi-o inspirà. Cel puțin aș fi avut o menire, oricât de puțin mândră... Adevărat, se spunea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că la Iași vor fi înlăturați toți ardelenii și de-acolo... Dar oricum la Iași... aș fi la Iași...

Duminică, pela prânz, nevastă-mea veni acasă plângând cu sughițuri.

— Trebue să pleci numaidecât! murmură de câteva ori desperată.

Nu pricepeam. Mi-a explicat. Zvonurile o chinuiseră prea mult. Mă visà mereu mort, visà nemți și unguri... N'a mai putut. S'a dus la Marghiloman să-i ceară un sfat sau barem o informație.

— Trebue să pleci imediat, așa mi-a spus Marghiloman, înțelegi? Imediat. Nemții unde ajung adună pe toți ardelenii, îi pun la zid și-i împușcă, fără nici o judecată... Trebue să pleci, Remule dragă... Fie-ți milă de noi!... Uite, mi-a dat și o hârtie dela Crucea Roșie să ajungi până la Roman. Acolo vei face ce vei puteà... Dar trebue să pleci numaidecât... Ultimul tren pornește după amiazi. Mi-a dat și-o adresă unde să mergi. A fost foarte cum se cade... Pleacă... Pleacă!... Altfel ne amenință o soartă cumplită...

Obrajii îi erau scăldați în lacrămi. Își frângeà mâinile. Desnădejdea o cuprinsese întreagă.

— Dar tu?.... Voi?—îi zisei, sculându-mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brusc și grăbindu-mă să-mi strâng ce-mi va trebui pe drum.

— Noi, a spus să rămânem negreșit aici, fiindcă acolo vor fi greutăți și mai mari... De noi să n'ai grije. Vom trăi sau vom muri, ce-ți pasă?

Curajul ei mă mișcă. Mă oprii. Înțelesei numai atâta că vreà să se sacrifice pentru mine, ea și copiii, că primește să se despartă, rămânând cu câțiva gologani și cu casa goală, numai ca să mă scape pe mine.... Răspunsei liniștit deodată, parcă o mână nevăzută mi-ar fi ridicat toate șovăirile și toată teama:

— Nu, nu... Rămân aici cu voi... Ce-o fi, să fie!

— Or să te omoare!

— De moarte nu scapi nicăiri... Cel puțin veți ști și voi c'am murit... Cum mi-o fi scris...

Mă potolisem pe deplin. Acuma știam ce-fac. Eram liniștit...

In colțurile ochilor ei mai luceau lacrămile. Pe buzele ei flutură însă un zâmbet poate de mulțumire, poate de frică. Vedeam că a înțeles lupta mea. Simțeam puțină mândrie. Mă gândeam că am făcut, într'un fel, un eroism... Se învârti câteva clipe pe lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

candelă, se închină de câteva ori, apoi murmură cu tristeţe:

— Cât te-ai chinuit, sărmane de tine! Şi cine ştie cât va mai trebui să te chinueşti?... Doamne ajută-ne şi fereşte-ne de cele rele!...

5

Veni agonia...

Duminică după amiazi trecù pe calea Victoriei un convoi de prizonieri germani, un convoi lung, jalnic. Curioşii îi priveau cu o teamă ciudată. Un perceptor însă începù să ţipe în gura mare:

— Uite cine ne bate pe noi! Uite! Neîncaţii, golanii ăştia!... Ptiu!

Scuipă, se înfurie, dădù din mâini. Erà un om tinerel, tuns până la piele, cu faţa rotundă şi cu mustăţi englezeşti. Îl indignase înfăţişarea prizonierilor slăbuţi, perpeliţi, murdari, frânţi de oboseli... Nimeni nu-i ţinù isonul. Doar câţiva copii râseră miraţi...

Tunurile băteau într'una. Bubuiturile păreau mai apropiate, să le poţi numărà. Totuş seara se răspândi vestea că nemţii au fost bătuţi cumplit, că fug mâncând pământul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Noaptea tunurile amuțiră, ceeace păreà a întări vestea... Câte speranțe nu s'au făurit atunci în Bucureștii torturați de înfrigurare?

A doua zi n'au mai apărut jurnale. In schimb pe toate zidurile se lăfăià ordonanța generalului Mustață care în fiecare rând te împușcà de trei ori dacă vei face cutare sau cutare. In alte vremuri ar fi râs oamenii de atâtea amenințări; acuma citeau pâlcuri-pâlcuri, clătinau din cap și șopteau spăimântați:

— Va să zică tot vin?

Echipe speciale erau însărcinate să rupă toate afișele afară de ordonanța cu împușcările, să dispară orice urmă de-a celor plecați. Mulți însă au sfâșiat și afișul generalului-prefect, încât iar s'a împrăștiat bucuria:

— Nu mai vin...

Spre seară, prin unele localuri, s'a împrăștiat ultiuml comunicat oficial, tipărit pe o fițuică albă. Aveà numărul o sută. Fericiți și invidiați am fost cei ce am avut norocul să-l putem înfășurà și păstrà ca o relicvă scumpă!

Orașul s'a luminat seara și luminile au ars toată noaptea, în vreme ce tunurile bubuiau iarăș, neîncetat. Luminatul erà în ordonanță. Pela miezul nopții sergenții au sculat oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menii din somn pela mahalale să aprindă lămpile și să deschidă ușile, căci vin nemții... Așà cereà în ordonanță...

Nemții însă nu s'au arătat nici a doua zi. A venit totuși o nouă ordonanță în care se vorbeà de intrarea trupelor imperiale germane în Capitală și de trupele dușmane, adică române...

Lumea nu-și mai puteà stăpâni frigurile. De ce nu vin? Sau poate nu mai vin de loc? Unii jurau că azi-noapte au intrat patrule de ulani în cutare mahala și au plecat iar. Alții știau sigur că vestea victoriei noastre e adevărată, că n'are să calce picior de neamț în București...

Mulți își schimbase peste noapte convingerile. Până eri făceau spume când vorbeau de nemți; azi căutau să-ți dovedească ce popor mare sânt nemții și cât sunt de blânzi...

Carp se plimbà pe calea Victoriei, pe jos. Convertiții cei mulți își scoteau pălăria până la pământ, cerându-i parcă protecția și simțindu-se fericiți dacă vedeau c'au fost observați. Și Marghiloman umblă numai pe jos, grăbit, deabià biruind a răspunde la salutările ce-l întâmpină din toate părțile...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce rari sânt oamenii care n'au crucea roşie la braţ sau măcar la butonieră?

După amiazi, eşind în oraş, întâlnesc pe stradă pe bătrânul poet Mihail Dorna. Cine nu-l cunoaşte şi nu-l admiră? E îngrijorat. Bastonul îi tremură în mână. Mustaţa cănită neagră-corb svâcneşte la fiece vorbă.

— Bine că te întâlnesc... Am să-ţi vorbesc ceva foarte grav...

— Mă sperii, maestre?

Mă trage într'un gang, lângă o cafenea. Vorbeşte cu o seriozitate regală:

— Uite ce este... Banditii ne-au prăpădit ţara. Vezi acuma în ce hal am ajuns. Trebue s'o salvăm, să luăm noi frânele în mână. Până când să ne ţie de căpăstru numai incapabili şi mişei?... Germanii vor veni. Trebue să fim pregătiţi, să nu ajungem iar pe mâinile hoţilor.... De-acuma m'am hotărât să ies din rezerva vinovată în care am stat până acuma. Vom formà noi guvernul... Am şi eu legăturile mele. Chiar azi voi întâlnì pe episcopul catolic, care-i prieten cu Mackensen. Mă voi pune în contact şi vom face lovitura de stat. Nu mai vrem să ştim de aceia care ne-au târât în dezastru. Vom alcătuì o gardă naţională. Voi merge chiar eu în fruntea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Să poftească să mai vie apoi Brătienii și ceilalți să ne reclame puterea. Gloanțe le vom dà... Eu îmi rezerv deocamdată portofoliul finanțelor, fiindcă tot stau cam slab cu finanțele, dealtfel probabil ca și d-ta... M'am gândit la d-ta pentru portofoliul cultelor... De ce adică n'ai fi și d-ta ministru, care ai talent, chiar geniu, și ar fi alde fârțângăi?... Să nu șovăi, căci vremea presează... Gândește-te bine și mâine să-mi dai răspunsul definitiv... Acuma haidem să luăm un șvarț. Și discreție, nu-i așa? Momentele sunt critice...

Și în cimitire se fac glume...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SABIA LUI DAMOCLE

1

Miercuri...

Cerul e plumburiu. Niște nouri murdari, grei și leneși se lăfăesc în văzduh. Plouă o ploaie zgribulită, stăruitoare. O tristețe nespusă s'a coborât pretutindeni, peste tot orașul, în toate sufletele, în aerul umed și înăbușitor. Ochii sânt parcă porniți pe lacrămi...

Dis-de-dimineață, un cumnat al meu, vine galben la față să ne spună răgușit:

— Azi la ora unsprezece intră nemții pela Bragadiru... Toată poliția e concentrată pe străzile dela Dealul Spirei încoace, pe calea Rahovei, pe strada Carol... Ordin sever să nu fie nimeni pe străzi, nici chiar la fereastre...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ne-au podidit lacrămile pe toți. Ne uitam unii la alții, cu ochii roșii, uluiți, fără să mai schimbăm o vorbă. Ce ne-am mai fi putut spune? Groaza bătea la uși, se pregătea să intre în casă, o așteptam să ne strivească...

Pe urmă i-am văzut...

Au venit pe calea Griviței, pe unde nu erau așteptați. In frunte un ofițer roșcovan, cu un băț în mână. Pe urmă un vierme cenușiu de oameni, poate vre-o două sute. Pășeau rar, obosiți și se uitau împrejur mirați. Unii aveau brațele încărcate cu flori, alții cu turtă dulce, primite pe drumul până la Palat, dela cete de femei care alergau nebunește pe trotoare, se aruncau deseori asupra soldaților și-i îmbrățișau. Altminteri calea Victoriei își pierduse animația. Curioșii se piteau pela geamuri. Pe-afară se vedeau numai străini care parcă nu mai fuseseră niciodată pe-aici, care au răsărit acuma din cine știe ce bârloguri. Nu se mai auzeà decât vorbă nemțească și urale stridente. De unde atâta nemțime aici? La Bodega High-Life, în semi-etaj, agățat într'o fereastră deschisă, un omuleț slab cu cioc negru, țipă din răsputeri „ura, ura!“ fluturând o batistă. Erà vânăt de însuflețire... Cine-o fi fost?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Detaşamentul de soldaţi a intrat în curtea Palatului. Ofiţerul a rostit o comandă sau poate o cuvântare, apoi toţi au strigat de trei ori „hoch!"! Femeile cele entusiaste au năvălit pe urmă printre dânşii, i-au înconjurat, i-au mângâiat, i-au giugiulit. Una voinică, înaltă, ca un jandarm, alergà dela unul la altul, strălucitoare de fericire şi repetând într'una:

— Nu ţi-e foame, drăguţule?... Vino cu mine la mama să-ţi dăm o cafea cu lapte!

In aceeaşi vreme bucătării de campanie s'au instalat chiar dinaintea sălii tronului. Toată curtea erà plină de fel de fel de oameni şi de căşti ascuţite. Intrebările şi răspunsurile curgeau. Şi ce vesele toate feţele acelea, ce vesele! Iţi umpleà sufletul de durere şi de ruşine veselia aceea... Câţiva români, prea curioşi, se strecurau umili prin babilonia străină, iar alţii încremeniserà pe stradă, pe trotoare, cu feţele înlăcrimate, cu batistele la gură, ca să-şi înăbuşe plânsul. Nu mai aveai voe acuma nici să plângi. Incepe robia. Străinii se aşezau la masă. Trebuià să te ogloşeşti într'un ungher, tăcut, să aştepţi să treacă furtuna...

Un automobil soseşte din jos în goana mare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu un uluit ascuțit care te pătrunde până 'n măduva oaselor. Trece... Pela Biserica Albă oprește și un ofițer întreabă pe un trecător care salutase umilit, unde e Palatul Regal. Automobilul întoarce brusc. Omul rămâne cu pălăria în mână, ploconit parcă ar cere pomană. Erà un funcționar cunoscut.

— Cum îți vine să-i saluți?

— Da ce vrei, să fiu mojic? S'au uitat la mine. N'ai văzut? De ce să creadă că sântem barbari și prost-crescuți?

Aveà atâta convingere în glas că m'am speriat. M'am depărtat repede, cuprins de o frică stranie...

O domnișoară mă întâlnește. Are ochii plânși.

— Ce nenorocire! Ce jale? ciripește ea tremurând.

Facem câțiva pași. Soldații germani se amestecaseră printre lumea de pe trotuare, sporită. Unul vine drept la noi. Intreabă ceva, o stradă sau o adresă. Domnișoara, foarte amabilă, se grăbește să-i explice pe nemțește.

— De ce vorbeai nemțește? îi zic cu mustrare.

— Cum să nu vorbesc? Dacă știu? Să creadă că suntem proști?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am părăsit-o.

Înțelesesem. Jalea noastră nu va puteà aveà nici măcar puțină mândrie...

Perceptorul, care acum trei zile se indignase văzând prizonierii, mă întâmpină într'un colț de stradă cu acelaș glas aspru:

— Ei, domnule? Ai văzut oameni cum se cade? Ce-ți spuneam eu?

— Ce?

— Cum ce? D-ta nu ții minte dela gură până la nas? Ori vrei să spui că n'am dreptate?... Privește, privește! Aștia sunt oameni civilizați, da, zic și eu. Cel mai mare popor din lume, domnule!... Nu-ți dau voe să mă contrazici...

Treceau tocmai niște soldați. Perceptorul se răsteà la mine, țipà, ca și când ar fi vrut să oprească în loc toată strada. Deabià am isbutit s'o șterg. Poate că de n'o ștergeam m'ar fi dat îndată pe mâna mosafirilor...

Da, da, trebuià să-mi dau seama. Robia noastră va fi mai tristă. Noi nu știm cum se poartă doliul. Nu știm. Increderea? O, cum s'a mai dus, cum a mai dispărut! Poate că n'a mai rămas nimeni cu credința neștirbită?

Infrângerea aceasta e cea mai grea, fiindcă ucide sufletele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

2

A doua zi, după amiazi, puținii cari rămăsesem din cercul obișnuit, ne adunarăm la cafenea să schimbăm impresii, adică mai curând să ne încurajăm reciproc. In dosul cuvintelor nepăsătoare tremura aceeași teamă. Simțeam parcă întinsă deasupra capetelor noastre o ghiară nevăzută ce ne amenință cu sugrumarea. Zâmbeam mult, ca și când prin aceasta am fi vrut să ne arătăm nepăsarea, deși zâmbetele erau silite și ofilite. Făceam haz de soldații dușmani care năpădeau orașul oprindu-se cu duiumul în fața vitrinelor în care se mândreau încă atâtea bunătăți. Un pictor schița îndată o îngrămădire de-acestea de cuceritori, pe un petic de hârtie... Vorbeam însă toți cu glasul scăzut și uitându-ne mereu împrejur. Nu puteam uita că nu mai sântem în țara românească și că de-acuma toți pereții au urechi multe și primejdioase...

Aici veni pe 'nserate Tiberiu Bordeni. Deabiă îl recunoscurăm. Avea barbă mare și era slab ca un ogar. Foarte afectat, ne spuse că printre cele dintâi automobile nemțești, care au intrat în București, unul a fost al poliției

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

secrete, aducând liste nesfârșite cu numele tuturor celor ce au vrut războiul sau au ocărât pe centrali.

— Din întâmplare făcui cunoștință cu unul din polițiștii aceștia și am văzut listele —zise Bordeni cu o gravitate apăsătoare. Aproape toți băeții sânt trecuți în listele astea negre...

Ne-am cutremurat fără voie cu toții. Ne îngrozeà omul acesta care cunoșteà pe polițiștii dușmani abià sosiți și poate că fiecare ne-am zis în clipa aceea că și el trebue să fie din poliția amenințătoare. El însă tăcu câteva momente privindu-ne cu o superioritate sdrobitoare, apoi adresându-se mie și poetului Pilade, adăogă rar și îndesat:

— Și d-voastră sânteți pe lista neagră, amândoi...

— De ce? întrebarăm deodată.

— Fiindcă ați scris la „Adevărul"...

— Dar dacă nici n'am scris?

— Nu știu. Acolo așà sunteți trecuți. Poate că e o greșală la mijloc... Deocamdată nu trebue să vă speriați. Eu am să intervin în favoarea d-voastră și sper să isbutesc...

Am îngălbenit amândoi și în curând am plecat, aproape pe furiș, fără o vorbă. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stradă ne-am strâns mâna mai puternic ca de obicei.

— In orice caz, să ne întâlnim zilnic până ce o fi să ne înhaţe—rostì Pilade zâmbind amar.

— Da, da, să ne întâlnim—murmurai şi eu.

Până acasă mă uitam mereu înapoi, aşteptându-mă în fiece clipă să fiu oprit. Am răsuflat când am intrat în casă. Aşa, acuma cel puţin se va şti de urma mea. Incercai să fiu vesel. Nevastă-mea însă îmi ghicì sufletul şi nu mă slăbì până nu-i spusei tot.

— Stai acasă, Remule dragă. Barem de-o venì nenorocirea să te găsească între noi. Tot ar fi mai puţin îngrozitor decât să aud dela străini...

— Mai bine erà să fi plecat—zisei pleoştit. Mai bine, ehe! Dar acuma...

— Eu ţi-am spus să pleci...

— Da, mi-ai spus... Poate că şi acuma ar mai fi chip de-a mă strecurà, ce zici? Decât să mă prindă aici, mai bine...

Părăsirăm însă asemenea planuri. Erà prea târziu. Două zile trecuseră de când duşmanul erà stăpân în inima României.

Ce strâmbă e soarta! N'ar fi fost oare mai bine să fi luat o hotărâre? Azi poate n'aş fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în situația aceasta... Desigur că n'aș fi... Acuma aș... Degeaba, degeaba... Prea târziu... Nu se mai poate desface ce s'a făcut sau mai curând nu se poate face ceeace ar fi trebuit să se facă...

Două zile stătui acasă tresărind de câte ori se deschideà poarta, de câte ori se auzeà o trăsură în stradă sau vre-o gălăgie, așteptând sfârșitul...

Pe urmă nu mai avui răbdare. Trebuià să aflu ce este, trebuià să găsesc o eșire, oricare ar fi... A treia zi după amiazi întâlnii pe Bordeni împreună cu Pilade.

— De ce nu te-ai mai arătat? mă întâmpină Bordeni cu un surâs straniu. Incă de alaltăeri i-am spus d-lui Pilade că nu mai e nici o primejdie. Am vorbit eu, am stăruit și v'am scăpat deocamdată. Va să zică fiți liniștiți... De-o mai fi ceva, eu sânt aici, o să vă anunț din vreme... Cred însă că ați scăpat...

Pilade moțăi din cap, trist, abătut.

De ce atârnă soarta omului uneori, în vremi însângerate! De cine mai atârnă! Și totuși trebue să zici cu însuflețire:

— Mulțumesc!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

3

In fiecare după prânz eşeam în oraş o oră. Ne întâlneam cu toţii, cei rămaşi din cercul de odinioară. Câţiva profesori şi câţiva funcţionari înlocuiau oarecum o parte din goluri. Aduceam fiecare câte o ştire: colo nemţii au făcut asta, dincolo bulgarii asta, ici ungurii asta... Pe urmă mereu despre cei plecaţi. Ne înduioşam. Şi ziceam că tot astfel se vor fi gândind la noi şi ei. Ne închipuiam ce vor fi făcând prin Moldova şi-i plângeam precum credeam că ne plâng şi ei pe noi. Nici nu ne puteà trece prin minte că ei... A, dar să n'o luăm înainte!

Intr'o după amiază eram deabià vre-o cinci la întâlnirea obişnuită. Un chelner ne şopti în mare taină că au început arestările cu duiumul şi că hotelul e aproape plin de ostateci; ne spuse chiar câteva nume cunoscute... N'apucarăm însă bine să cercetăm ştirea aceasta, care dealtfel circulà mai vag şi prin oraş, când vedem că la intrarea cea mare s'a oprit un ofiţer german întovărăşit de un civil cu o barbă roşcată încâlcită. Privelişlea nu ne-ar mai fi mişcat, căci acuma soldaţii inamici inundaseră toate colţurile Bucureştilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și ne obișnuiserăm cu dânșii. Dar ofițerul cu civilul parlamentau... și parcă arătau mereu spre masa noastră. Peste câteva clipe eșiră amândoi, iar noi respirarăm ușurați.

— Ați văzut cum ne fixau mereu numai pe noi? zise Nicolae Iota care era cel mai nepăsător, fiindcă înainte de război fusese germanofil furios și chiar scrisese niște broșuri bombastice despre victoriile nemțești.

— Numai să n'o pățim,—adăogai eu neliniștit.

— Aș, ce să pățim? De noi au să se agațe? Ar fi ridicol—râse Iota cu superioritate. Poți dormi fără grije, ți-am mai spus-o și când erai să faci prostia să pleci pe drumuri în lumea mare... N'am avut dreptate?

— O, ce n'aș dà acuma să fiu plecat, oriunde, numai să nu-i văd lăfăindu-se...

— Ne vine rândul tuturor—murmură Pilade calm. O să ne ridice pe toți, încetul cu încetul. Sânt sigur...

In clipa aceea ofițerul de adineaori apărù iar, venì drept spre noi, se oprì lângă Iota, îl atinse pe umăr, se plecă și-i șoptì ceva. Nepăsătorul îngălbenì de odată, apoi se făcù roșu-foc, se sculă în picioare. Ofițerul îl luă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deoparte, îi mai zise ceva, foarte încet, şi Iota îşi luă repede paltonul.

— Ce este? Ce este? bâlbâirăm cu toţii, uimiţi de spaimă.

— Nu ştiu... Vreà să-mi spue cevà... Ştiu eu? şoptì dânsul iarăş galben ca ceara, zăpăcit şi uluit.

Plecă cu ofiţerul. Şvarţul îi rămase pe masă.

Stăturăm câteva minute fără să scoatem o vorbă. Lumea dimprejur deabià băgase de seamă ce se întâmplase.

— Nu spuneam eu? zise apoi Pilade rupând tăcerea. Au să ne ià pe rând...

Nici nu mai puteam vorbì. Ne uitam unii la alţii, cu ochii mari, întrebători, aşteptând cevà. Poate c'o să ne ià îndată şi pe noi?

Trecù astfel vre-o jumătate de ceas. Pe urmă apărù un subofiţer austriac şi merse tocmai la chelnerul care ne serveà. Dupăce schimbară câteva vorbe, chelnerul venì repede şi chemă pe Pilade.

— Nu v'am spus? rostì dânsul cu un zâmbet amar. Pe rând mergem...

Işi căută paltonul; vrù să se îmbrace. Austriacul însă făcù semn, râzând, că nu e nevoe. Venise trimis de Iota care-şi uitase bas-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

tonul și care ne rugă să-i înștiințăm familia că este arestat la comandantură deocamdată...

— Când ne mai întâlnim? întrebă unul.

Nu răspunse nimeni. Nu mai îndrăzneam să ne întâlnim. Doar pe-acasă sau poate întâmplător pe stradă... Sau, cine știe, poate nicăiri... Poți să știi ce va mai fi mâine?... Ne-am risipit...

4

Ne mai vedeam totuși uneori, mai ales pe stradă. Dar vorbeam puțin. Schimbam câteva cuvinte și ne despărțeam repede. Mutrele suspecte mișunau pe calea Victoriei, se țineau după oameni, trăgeau cu urechea... O vorbă scăpată în vânt sburà îndată la comandantură. Un cofetar făcuse chef acasă la dânsul de bucurie că auzise că ai noștri ar fi reluat Ploeștii. A fost ridicat dela masă și trimis pe jos așa cum se găseà, până la Ploești, să se convingă că nu e adevărat ce-a auzit... Va să zică nici în pereții casei tale nu te poți încrede...

Un fotograf mă oprì într'o dimineață în fața Palatului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei, bine că te întâlnesc... Te căutam... Am să-ți vorbesc cevà foarte important...

Fotograful erà o figură cunoscută prin cercurile noastre. Aveà legături intime cu toți gazetarii, cu mulți scriitori și artiști. Altminteri tânăr, cu o mustață neagră, tunsă englezește, veșnic cu dungă la pantaloni și cu mare trecere la femei, îndeosebi la cele mai ușoare.

Mă luă de braț, ca și când am fi fost prieteni de când lumea, și-mi vorbì toată vremea cu un ton care nu îngăduià contrazicere.

— D-ta știi nemțește bine...

— Da, dar...

— Avem nevoe de d-ta... Eu sânt prieten intim cu locotenentul Kammert care conduce „Gazeta Bucureștilor". I-am vorbit de d-ta, fiindcă nu e mulțumit cum iese ediția românească. Trebuește un traducător bun. D-ta ai fi...

— Da, dar...

— Nu ți se cere decât să traduci în românește. Atâta tot. In schimb vei fi plătit bine. O mie de lei lunar cel puțin. Mâine dimineață te așteaptă locotenentul. Voi fi și eu acolo...

— Mi se pare c'ai greșit adresa—îi zisei acuma. Mai bine orice decât...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu uità că, dacă nu primești de bună voe, vei fi rechiziționat—spuse fotograful cu o ușoară amenințare în ochi. Iar atunci vei lucrà și pe degeaba...

— Aș vreà să văd cum se poate rechiziționà un om ca să scrie la o gazetă dușmană...

— O să fie bine—murmură dânsul zâmbitor. D-ta vino acolo și vei vedeà... O să fie bine!...

Mă gândii dintru'ntâi nici să nu mă duc deloc, dar pe urmă îmi amintii că sântem în puterea lor și ar fi poate mai bine să mă lămuresc cu însuși ofițerul-ziarist.

Locotenentul mă primì cu o politeță exagerată, îmi oferì țigări, și începù:

— D-ta vrei să scrii la ziarul nostru?

— Nu, domnule, nu vreau și nici nu pot... Tocmai venisem să...

— Cum, d-ta nu ești ziarist?

— Nu, sânt o leacă de poet și... n'am făcut niciodată gazetărie.

— Dar mie mi s'a spus că d-ta cunoști limba germană?

— Prea puțin ca să pot fi de vre-un folos. Astfel că chiar rechiziționându-mă...

— Ce rechiziție?...

— Așà mi s'a spus...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, nu... Dacă nu vrei, noi nu te putem sili. Aici e chestie de încredere. Ne trebuesc oameni de încredere...

Fotograful aşteptă afară, la uşă.

— Ei, s'a făcut?

— Nu, domnule, eu nu doresc să fiu om de încredere pe-aici...

— Am vrut să-ţi fac un bine şi d-ta dai cu piciorul... Halal! zise dânsul privindu-mă de sus până jos cu o compătimire dispreţuitoare.

De când ajunsesem sub stăpânirea vrăjmaşă nu mă simţisem niciodată mai bine ca în ziua aceea. In sufletul meu mă credeam chiar erou puţin. Ce, e nimica să refuzi dela obraz pe un locotenent prusac atotputernic? Să sfidezi internarea sau închisoarea? Numai fotograful să nu se încăpăţâneze sau să se răzbune...

Dealtfel, de germani nu mă sinchiseam prea mult dela început. Ce pot să-mi facă? Doar să mă închidă... Dar austriacii, ungurii!... Din fericire încă nu se auzeà nimic de activitatea lor.

In orice caz ar fi bine să-mi iau măsuri de siguranţă...

O ordonanţă cereà ca toată lumea să-şi pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cure dela poliție, un bilet de identitate, faimoasele „ausweis-uri". Aici eră poate ocazia să mă acoper. Comisarul dela circumscripție îmi eră prieten. I-am explicat și s'a învoit. Și m'a trecut în bilet „născut la Șaru-Dornei, județul Neamț".

Insfârșit! Dacă ar fi să se cerceteze transilvănenii, eu sânt mântuit. Afară când aș fi denunțat sau când aș fi trecut pe vre-o listă neagră specială de-a lor... Bine, dar atunci e tot una. Atunci urmează unul din cazurile pe care le-am prevăzut în clipa când m'am hotărât să rămân aici. Atunci nu mai e scăpare...

Până atunci însă viața își urmează cursul ei...

5

Da, da, viața nu se oprește nici o clipă. Trece nepăsătoare peste ruine, peste cadavre, peste toate nenorocirile. Omul trebue s'o primească așà cum este sau cum vine, fără să murmure sau să se împotrivească.

Și omul e ființa cea mai mlădioasă din lume. Imprejurările îl îndoae și-l sucesc cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le place. Uitarea se așterne repede peste ziua de eri. Privirile se îndreaptă veșnic înainte. Ce-a fost eri nu ne mai interesează. Ne chinuește numai ce va fi mâine sau poimâine...

Acuma parcă ocupația vrăjmașă ar fi fost de când lumea. Aceeaș goană pentru pâinea de toate zilele, acelaș vălmășag pentru un loșor mai bun în viață. Doar că astăzi stăpânirea e străină... Dar cine se mai gândește la stăpânire când stomacul țipă? A amorțit entusiasmul, a pierit idealul... Pâinea, pâinea!...

Aproape două luni de zile uitasem toate acestea. Trăiam într'o speranță nelămurită. Vedeam realitatea și n'o simțeam. Mi se părea că starea aceasta nu poate să dăinuiască. Trebue să se sfârșească repede. Cum? Nu-mi dădeam seama.

Acasă ne strânsesem într'o singură odăiță, în subsol. Acolo găteam, mâncam, stam și dormeam. Țineam gologanii cu șeapte ațe. Ziceam că trebue să ne ajungă negreșit... Până când? Nu știam. Trebue să ne ajungă...

Zilele însă treceau și speranța se destrăma, se destrămà...

Și iarna parcă înadins se pusese să ne strivească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Știi că nu mai avem lemne decât pentru două-trei zile—zise nevastă-mea într'o seară, cu groaza aceea în ochi care te înghiață, pe care o cunosc numai cei nevoiași și înfricoșați de tainele zilei de mâine.

Eră zadarnic. N'aveai de unde și mai ales cu ce să iei. Ca să mai întindem mizeria, începurăm să trimitem la vecini oalele cu mâncare, să fiarbă. In odae nu mai făceam foc decât dimineața și seara, câte puțin, să se desmorțească aerul. Ziua tot mai trece și frigul nu se simte atât de mult. După amiazi nevasta și copilașii se cocoțează pe canapea, îmbondoriți în toate straele ce se găsesc prin casă...

Degeaba. Iarna se întețeă. Și nici o licărire de nădejde...

Apoi de odată se răspândi prin oraș: In curând vor începe să plătească lefurile funcționarilor... Guvernul nostru a trimis zece milioane prin Crucea Roșie pentru funcționarii din teritoriul ocupat...

Pe când însă dârdâiam și ne mângâiam cu așteptarea aceasta, o adresă dela minister mă anunță că postul meu s'a suprimat pe ziua de cutare. N'am crezut. Am alergat la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minister. Mai erau câteva sute, suprimați ca și mine.

Eram revoltat. M'am dus atâ la girantul ministerului, un omuleț foarte scund, cu un cap foarte mare, cu niște ochi foarte șireți. A ridicat din umeri.

— Trebue să facem economii, multe economii. Avem greutăți enorme...

— Bine, dar asta înseamnă să rămân pe drumuri! Și tocmai acuma, în vreme de ocupație dușmană, când leafa de-aici îmi era singura speranță...

— Aranjază-te aiurea. Acuma e nevoie de oameni muncitori.

— Unde? La nemți, poate?

— Desigur. Toți sântem în slujba lor.

— Vă rog să vă gândiți că nici nu e patriotic ca în asemenea vremuri...

— N'am să primesc dela d-ta lecții de patriotism.

Mă înfuriai de odată.

— Ba ai puteà să primești, domnule... Nu se lasă muritori de foame sute de oameni acuma... Destul de trist...

Am trântit ușa atât de tare că s'a speriat șeful de cabinet.

In stradă însă m'au podidit lacrămile. Nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu-mi veneà să mai vin acasă. Cu mâna goală?... O, ce groaznice sunt asemenea clipe!...

6

— De ce nu iei şi tu o slujbă undevà? Tu care ştii nemţeşte ai găsì cât baţi în palme... Stăm foarte slab, dragul meu... Mâine-poimâine nu vom mai aveà nici măcar o bucăţică de pâine...

Nevastă-mea vorbeà aşà. Glasul îi erà muiat în lacrămi. N'am îndrăsnit să mă uit în ochii ei când am răspuns:

— Nu pot... nu pot... nu pot...

A tăcut.

Peste câteva zile a reînceput:

— Văd că toată lumea se aranjează în slujbe. Nemţii primesc pe oricine cu braţele deschise... Numai noi stăm cu mâinile 'n sân. Nu ştiu ce aşteptăm?...

Nu ştiam nici eu, adevărat. Simţeam doar că tocmai pentrucă ştiu nemţeşte, nu se poate să am nici un fel de legătură cu dânşii. Zece ani, de când sânt aici, n'am vorbit niciodată nemţeşte, n'am cunoscut nici un german, deşi nimeni nu s'ar fi mirat s'o fi făcut. Şi să în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cep acuma, când sânt dușmanii țării?... Mai bine...

In mintea mea luasem o hotărâre. Cu ultimii douăzeci lei voi îmbrățișà meseria de văxuitor de ghete. O lădiță, câteva cutii de cremă... Voi rămâne însă departe, chiar dacă toată lumea ar trece de partea lor...

Totuș să nu lăsăm să ajungă lucrurile până aici. Să căutăm...

In fiecare dimineață eră o vălmășeală fără seamăn la brutării. Nu se ajungeà pâinea și oamenii vegheau toată noaptea pe trotuarul înzăpezit, în gerul tăios, ca să poată apucà mai repede rândul. Acolo zgribuleam și eu zi cu zi, ou cartela 'n mână... Acolo mi-a venit o idee năzdrăvană...

N'ar fi oare chip de câștigat ceva din vânzarea pâinii? In loc să se omoare atâta lume aici, s'ar puteà împărți. Ar luà oamenii mai de grabă, ar fi mulțumiți și ei, și eu... Chestia este doar să găsesc un brutar mare, să-mi încredințeze un număr oarecare de pâini. Asta însă ar cere un capital sau o garanție și eu deabiă am dupăce să beau apă...

Câteva zile m'am silit să dau peste vre-un brutar, care să nu-mi ceară nimic afară de garanția morală... Et caetera... Am isbutit să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obțin în cele din urmă o scrisoare de recomandație dela Filip Weingarten, un om cum se cade și săritor la nevoe... Dar am rămas cu scrisoarea în buzunar, căci în vremea aceasta se organizase mai bine distribuția pâinei și planul meu căzuse în baltă...

Filip Weingarten totuș mi-a întins o mână de ajutor, mai pe urmă... Se deschiseră și teatrele, iar el era ceva pe-acolo. Vremurile sânt atât de tulburi că nu te poți mira cum un cinstit negustor ajunge să fie ceva la teatru. A avut nevoe de dânsul teatrul și omul s'a dus, mai ales că odinioară laurii scenei erau mai să-l ademenească... Trebuiau subiectele pieselor ce se jucau, pentru programe, în românește și nemțește. Deobicei, lucrurile acestea le fac antreprenorii. Weingarten mi-a cerut mie să-i aranjez subiectele mai drăguț, mai literar. Vezi, sărmana literatură tot e bună la ceva!... I-am aranjat. Și am luat nu știu cât, avere nu, desigur. Era cel dintâi câștig al meu sub ocupație. Mi se părea o minune. Nevastă-mea a dat un acatist de bucurie. Insfârșit, nu ne-a lăsat Dumnezeu să murim...

Să murim, nu, dar dac'ar fi fost să continuăm așa, anevoie am fi dus-o până la ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păt.... Dealtfel isvorul acesta a secat repede. Programele au trecut în curând în exploatarea unui negustor care nu se mai sinchisea de „drăguț și literar“... Și tot Weingarten a sărit iarăș. M'a pus controlorul concertelor la Ateneu. Ceva mai sus ca aceia care rupeau biletele, căci eram șeful lor. Și ceva mai jos, fiindcă mi se plăteau zece lei numai în ziua când era concert, iar concerte erau cel mult unul pe săptămână... Nu curgeà, dar picurà... Tot mai bine decât nimic... Bine că nu-i mai rău...

7

In zilele acelea m'am pomenit într'o seară iarăș cu Bordeni. M'a căutat acasă, m'a sculat dela masă că are să-mi spună ceva extrem de important.

— Uite ce este—îmi șopti dânsul cu o mutră foarte gravă. Mâine sau poimâine vei fi chemat la comandantură. Nu te speria. Poate să te țină acolo două-trei zile, pe urmă îți dă drumul. Te-a implicat Iotă că ai fost războinic... Dar să n'ai frică. Eu mă fac luntre și punte să vă scap. Sunteți vre-o șapte pe răboj... Stai acasă și așteaptă liniștit. Deocamdată nu e nimic grav...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am stat acasă. Nevastă-mea plângeà şi-şi frângeà mâinile. Eu însă într'adevăr nu mai eram spăimântat. Greutatea vieţii mă apăsà atât de mult că aş fi fost aproape bucuros s'o pot sfârşi, oricum ar fi. Groaza şi mizeria îţi oţelesc inima şi ţi-o împietresc, încât ajungi să nu te mai doară nimic, să nu te mai frământe nici o speranţă.

Am stat acasă trei zile încheiate. Şi iar nimic. Mă întrebam uluit ce-o fi fost la mijloc? Sau n'o fi fost nimic?

O pisică crâncenă se jucà cu soarta oamenilor, îi chinuià înainte de a-i sfâşià...

8

Se desprimăvărà acuma. Se uşurà viaţa, se reînfiripau nădejdile.

— Nu mai e mult—ne şopteam cu ochii strălucitori.

Uitam parcă amarul realităţii de dragul închipuirilor dorite.

Sau, dacă nu-l uitam de tot, îl înghiţeam mai bine.

Eram traducător de programe şi compozitor de reclame, plătit cu bucata. Am rămas toată vara. Mă mândream cât puteam că nici măcar n'am stat de vorbă cu nici un duşman,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901-1932

cu toate că trecuse o jumătate de an de ocupație. Celor ce n'au cunoscut ocupația, care nu i-au simțit penetrațiunile științifice, li s'ar părea stranie asemenea mândrie. Ce-o fi mai firesc decât să fii aceea dușmanul dușmanului tău?

Și totuș ce greu e când ai ajuns în puterea lui! Când de viața și chiar de toanele lui îți atârnă viața! Ușor e să osândești, dar câte fereli și vicleșuguri îți trebuesc de vrei să nu cazi în ispită și să nu păcătuești când păcatul te îmbie la fiecare pas, iar ispita te batjocorește pretutindeni!

Nu e mare cinste să-ți târăști traiul din traduceri și reclame neroade. Poate însă că e mai ușor ca văxuitul ghetelor. Dacă nu m'ași fi sfiit să mă așez cu lădița la un colț de stradă să fac concurență țigănușilor, de ce m'ași sfii c'am putut rămâne măcar prin imprejurimile meseriei mele? Firește, viața nu e dulce, dar la urma urmelor când mi-a fost cu adevărat dulce?

Și 'n vremea aceasta alții... Dar ce mă privesc pe mine ceilalți? Ce mă privesc?... E vorba numai de conștiința mea... De ea e vorba... Sărmana!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SABIA LUI DAMOCLE

1

E uşor să te baţi în piept că-ţi iubeşti ţara, când nimeni nu te opreşte s'o iubeşti. Dar s'o iubeşti când nu e voe, când iubirea e privită drept o crimă, când mii de ispite te pândesc să te abată, atunci are un preţ, atunci ţi se cuvine recunoştinţa. Adică nu.... Atunci îi simţi mulţumirea. Atât. O datorie firească n'are nevoe de recunoştinţă, ci numai de suflet. Rău este când n'o împlineşti, când însă ţi-o faci, nu-ţi câştigi merite deosebite.

In realitate, dragostea de ţară şi de neam nu ştii s'o preţueşti şi nici s'o simţi aevea de cât sub pumnul străinului. Atunci îţi umple tot sufletul, îţi înobilează toată firea, îţi sporeşte nădejdile şi-ţi întăreşte încrederea. Fruc-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul oprit e cel mai dulce. Numai cel ce suferă pentru ţara lui, cel ce trebue să scrâşnească dinţii şi să-şi înghită mânia, cel ce se revoltă „cu pumnii strânşi în buzunare", numai în inima aceluia îşi coboară rădăcinile adânci adevărata iubire. Suferinţa singură zămisleşte pasiunile mari...

In împrejurări grele, sub ameninţări multe simţi într'adevăr nevoia să-ţi dovedeşti iubirea. Cele mai neînsemnate lucruri iau în ochii tăi dornici proporţii uriaşe. Alteori ţi s'ar fi părut ridicole; acuma le mângâi cu evlavie.

Poate niciodată n'a clocotit în inimi mai multă ură ca sub ocupaţia germană. Cazurile singuratece, care ar arătă contrariul, n'au nici o însemnătate. Sunt urmările politicianismului care a pus totdeauna ambiţiile personale mai presus de orice în lume. Mulţimea cea mare însă s'a purificat în flacările încercărilor...

Eram închişi într'o temniţă uriaşă unde nu pătrundeă decât ceeace îngăduiau cotropitorii. Şi ei numai otrava o îngăduiau să picure în sufletele noastre zi cu zi, ucigătoare de speranţe. Şi tocmai în clipele când eram mai însetaţi de încredere şi răbdare!

Ne luptam cu disperare împotriva primejdiei. Erà varà acuma. Seara ne adunam iarăş,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o mână de scriitori, actori, pictori, avocați, medici, funcționari... „Fanaticii", cum ne ziceau ceice pierduseră nădejdea sau care nu au avut-o niciodată. Impreună ne rugam, ne întăream și făuream viitorul cât mai trandafiriu cu putință. Ziarele germane și ungurești inundaseră Bucureștii. Intr'însele aflam uneori știri care ne erau dragi. Le traduceam, le transcriam în mai multe exemplare, le împărțeam printre cei dornici ca și noi.

— Merge bine! era lozinca noastră.

Intr'un ziar nemțesc am descoperit într'o zi un rezumat al articolului Reginei noastre despre București, reprodus dintr'o gazetă belgiană. L'am învățat pe dinafară. Zile dearândul îl recitam tuturor cu o mândrie copilărească:

— Ai văzut articolul Reginei?... O, îți stoarce lacrămi... Stai, că parcă-l am la mine... Are să te înduioșeze...

Apoi într'o zi m'am prezentat cu o bombă: un jurnal francez. Un actor tânăr și plin de talent făcuse cunoștință cu un soldat german, alsacian, dela cenzura ziarelor. Și alsacianul i-a împrumutat pentru câteva ceasuri un veritabil „Le Temps". De un an de zile aproape nu mai văzusem gazetă franceză... Toate mâi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nile s'au întins spre mine. Riscam însă să dormim seara cu toţii la „Cercul Militar". Am fugit acasă, să-l sorbim în tihnă.

— Spune ceva despre noi?

Asta era întrebarea cea mai urgentă, fiindcă toată ziua auzeam că sântem un popor atât de păcătos încât ne-au părăsit şi aliaţii, şi Dumnezeu; deci nu ne mai rămâne decât să cădem la picioarele mărinimoşilor învingători care or să ne ierte, dacă îi vom rugà frumos...

Spuneà cevà şi despre noi. Erà o telegramă a regelui Angliei către regele nostru, în care se reînoià asigurarea că aliaţii ne dau, împreună cu admiraţia lor, tot concursul pentru realizarea dreptelor noastre revendicări...

Am copiat-o degrabă şi am răspândit-o, în franţuzeşte, ca să fie mai veritabilă:

„Au moment où Votre Majesté..."

2

In vremea aceasta însă reprezentanţii politicianismului se agitau din răsputeri. In fiecare zi se aruncau svonuri noui în circulaţie despre dezastrul nostru definitiv sau despre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

opera lor salvatoare. „Gazeta Bucureștilor" se reorganizează și anunță cu alai că redacția ei a trecut în mâinile unor „fruntași politici români". Au început interview-uri furioase, urmate de articole fulgerătoare. Cei de dincolo erau trădătorii, criminalii, vânduții... Dincolo, adică dincolo de linia de foc. Vrăjmașul care ucideà la Siret pe soldații noștri erà prietenul adevărat al românilor...

Deodată apoi se răspândì vestea că germanii pregătesc o ofensivă formidabilă pe frontul nostru. Două săptămâni circulația pe căile ferate e suspendată pentru civili.

— Vor să ià Moldova și au s'o ià... Ce vrei? Am intrat într'o belea cumplită—îmi spuse un doctor. Acuma vezi ce-au făcut prietenii d-tale?

In acelaș timp alții șopteau tuturor la ureche că s'au și numit prefecții pentru județele moldovene.

— Numai Carp poate să ne mai salveze... Ei, dar conu Petrache cere mână liberă, puteri discreționare. Altfel nu se mișcă—adăogau aceștia melancolic.

Rostul melancoliei îl lămureau alte svonuri:

— Carp face lovitură de stat. Va detronà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe rege, va răsturnă toată dinastia, va declară dușmanii patriei pe ceice au pornit războiul și le va confiscă averile, apoi va aduce pe tron un prinț german, cutare băiat al Kaizerului și în schimb vom aveà Basarabia...

Chiar a doua zi e tulburare mare în oraș. S'a aflat că se pregătește o mobilizare în teritoriul ocupat. Armata ce se va ridică, va ocupà Moldova și va luptà alături de nemți împotriva aliaților... Oamenii se închină de spaimă. Vai de mine, asta ne mai lipseà!...

Un șef de cabinet al unui girant de ministeriu îmi face o vizită într'o după-amiazi. Are o geantă doldora și o înfățișare foarte gravă. Vorbește în fraze învățate pe de rost, pompoase: interesele țării, salvarea țării, dezastrul... Și la sfârșit îmi prezintă o listă:

— S'a pornit o mișcare frumoasă. Câțiva oameni de inimă s'au hotărât să facă pasul hotărâtor. Trebue s'o rupem cu trecutul ticălos. Un singur om avem care poate să ridice iar țara, care posedă energia și perspicacitatea adevăratului om de stat. Mai e nevoe să-ți spun numele? Dacă țara va fi la înălțimea lui, va puteà eși onorabil din cataclismul în care au aruncat-o cei fără minte. Ei bine, mișcarea noastră urmărește o consultare dis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cretă a țării. Avem îngăduința și concursul ocupanților. Ceice vor să ne sprijinească trebue să-și arate adeziunea. In foarte scurt timp se va cunoaște rezultatul... Sper că d-ta ești de-al nostru?

Trebue să fi îngălbenit sau să mă fi schimbat la față, căci fără să-mi aștepte răspunsul, a continuat:

— Firește, iscălești numai dacă vrei... Noi nu silim pe nimeni... Pot să-ți spun însă atâta că toți funcționarii și intelectualii sânt cu noi...

— Cred, dar eu nu pot... Imi face impresia că mi s'ar uscà mâna în clipa când aș iscălì așà cevà. Nu pot...

— Faci rău că nu vrei să înțelegi rostul vremii...

— Te rog... Fii și d-ta drăguț...

A înțeles. Mă așteptam să aibă urmări convorbirea aceasta, neplăcute pentru mine. Dar s'a sfârșit aici. Nici el n'a suflat o vorbă, nici eu...

In schimb aflam mereu că peste o sută de mii de iscălituri s'au adunat și că se mai adună, că în curând urmează lovitura...

Mă doare mâna când scriu acestea, precum m'a durut atunci sufletul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

3

Cade trăznetul. Rușii fug. Coastele Moldovei se descoperă. Pumnalul dușman s'a ridicat... Sântem pierduți...

Și deodată o rază de speranță... Au început ai noștri ofensiva! Va să zică nu sântem pierduți?... Comunicatele românești dispar din „Gazeta" reorganizată. Înțelegem că-i bine. Peste vre-o săptămână le-am descoperit în ziarele din Austria. Ura! Câți prizonieri? Câte tunuri? Ce sate au luat? Multe... Da... Mărăști trebue să fie... Repede hărțile... Sânt aproape de granița Transilvaniei... Acuma desigur c'au trecut-o... Oho, de când au trecut-o... Câțiva aduc vestea sigură că ai noștri au luat Kezdi-Vasarhely și că se apropie de Brașov de unde o să cază peste nemții ce ne încătușează pe noi...

E scurtă bucuria. Pornește ofensiva germană... Tremură toată lumea. De-acu' s'a isprăvit definitiv... Nu știu câte zeci de divizii au fost aduse din Franța. Vor să ne deà lovitura de grație... Comunicatele jubilază: prizonieri, pradă, înaintare... Pe stradă nu mai întâlnești decât fețe plouate. Desnădejdea s'a așternut greu de tot... Se telegrafiază regelui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Iași să lase tezaurul în țară. Depeșile nemțești vestesc că regele, guvernul, Camerele au și fugit din Iași, că evacuarea Moldovei se face într'o debandadă îngrozitoare...

Sântem atât de puțini cei ce mai avem încredere, încât parcă mi-e și rușine. Numai încăpățânarea sau prostia mai poate nădăjdui... Chiar și „fanaticii" s'au pleoștit. Un actor comic și cu mine rămânem neclintiți.

— Eu cred că tot o să ne ajute Dumnezeu! îmi șoptì dânsul.

— Eu simt că nu putem pierì...

Dar seara un scriitor, care a răscolit multă gălăgie în vremea ocupației, îmi comunică strălucitor:

— A căzut Tecuciul!

— Nu se poate... Nici nemții nu anunță...

— Acuma a venit telegrama... Mi-a spus ministrul...

— Cu toate astea nu cred. Pun rămășag că nu-i adevărat!

— Bine, bine, nu crede. Ai să vezi mâine...

Peste câteva clipe însă un băiat foarte tânăr, care auzise, intervine:

— Dă-mi voe, domnule... Eu sânt fiul ministrului... Nu știu dacă Tecuciul a căzut. Dar sigur este că va cădeà. Până 'n două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săptămâni Moldova e ocupată. Dealtfel s'au şi luat măsurile toate... Dacă te interesează, pot să-ţi arăt şi un mic document... Poftim! Te rog însă să mi-l înapoezi, fiindcă deocamdată trebue să rămână în taină...

Era un afiş, în formatul unui ziar. L'am desfăcut repede: „Chemarea Mitropolitului Primat". Am citit: „Români Moldoveni şi voi Români de pretutindeni, adunaţi între Carpaţi şi Prut, auziţi glasul fraţilor voştri din România ocupată! Oştile puterilor centrale sânt în trecătorile Carpaţilor, sânt la porţile de sus şi la porţile de jos ale Moldovei. Ele înaintează şi ţara va fi din nou cruntată de sânge..." Şi iar mai citesc: „Dar Domnul Dumnezeu s'a îndurat de ţara aceasta. El a îmblânzit inima biruitorului către noi şi a făcut dintr'însul tovarăşul nostru pentru mântuirea României..." Litere groase, mari, citeţe, care-ţi plezneau ochii. Şi jos, tipărite şease nume de arhierei...

— Ei, acuma ce mai zici? făcù tânărul când îi înapoiai afişul.

— Cu toate acestea Moldova nu se va luà... Sânt în stare să fac orice rămăşag...

Aveam mania rămăşagurilor care îmi aţâţau încrederea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Băiatul „ministrului" mă privi cu o compătimire sdrobitoare.

— Ce te face pe d-ta să te pui împotriva evidenței?

— Nu știu... Simt eu că nu vor trece... Dovezile d-tale pot să fie nimicitoare, dar simțirea mea e mai tare...

Numai câteva zile a mai ținut forfoteala aceasta sugrumătoare. Pe urmă comunicatele germane au început să se mulcomească. Viitorii prefecți moldoveni spuneau că a intervenit o pauză, dar va porni năvala și mai furioasă, în curând. Incetul cu încetul pătrundeau și alte știri din care se închegă refrenul:

— Au fost bătuți cumplit nemții la Siret...

Veneau amănunte care-ți umflau pieptul. S'au speriat nemții de vitejia și îndârjirea românilor. Cutare regiment s'a luptat numai în cămașă zile de-arândul. Numai la Verdun s'a pomenit o apărare atât de măreață. Germanii au avut pierderi uriașe. Zece divizii sau poate mai multe au fost complect nimicite. Mackensen era cât p'acì să cadă prizonier. Kaizerul care venise să vază cu ochii inundarea Moldovei, a plecat cu coada 'ntre picioare. Presa franceză și engleză are co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

loane întregi despre victoria noastră, una din cele mai frumoase din tot războiul. La Paris o stradă s'a botezat „Avenue Averesco", iar la Londra una „Mărășești-Street"...

Umblam mai țanțoși pe stradă parcă și noi am fi avut o parte în victoria aceasta.

Cineva aduse mai pe urmă știrea că Mackensen a făcut o vizită bătrânului Lupu-Costache felicitându-l pentru vitejia fără pereche a oștirei române. Și se ziceà că bătrânul Lupu-Costache a roșit, nu se știe dacă de mândrie sau de rușine...

Liniștea obișnuită se coborâse iar în București când, întâlnind pe scriitorul gălăgios îl întrebai:

— Ei, ce mai face Tecuciul?

— Ironia e gratuită, dragă... Adică îți închipui tu că nemții, dacă ar fi vrut cu orice preț, n'ar fi trecut?... Probabil însă că n'au vrut...

— Desigur. Nici vulpea n'a vrut strugurii...

4

Zvonul alergà de câteva săptămâni că are să pornească un ziar românesc independent, sub conducerea unui fruntaș liberal rămas în teritoriul ocupat, care se împotrivise la in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trarea în război contra Germaniei. Se spunea că jurnalul acesta e menit să contrabalanseze propaganda nemțească ce o face cu totul fără perdea „Gazeta Bucureștilor". Nu va puteà luptà împotriva ocupanților, dar nici nu le va linge mâinile. Mulți șopteau chiar că Corbea a fost lăsat înadins aici ca, la un caz de nevoe, liberalii să poată întoarce frontul... Gazeta erà așteptată cu interes și chiar cu un fel de nerăbdare...

— D-ta ce faci? mă oprì într'o zi un scriitor cu barbă. Din ce trăești?

— Vai de capul meu cum trăesc.

— Atunci de ce mai stai pe loc? N'ai auzit? Iese un jurnal românesc. Poți să câștigi și d-ta cevà. Directorul chiar s'a gândit și ar vrea să te vază...

— Nu pot să mă amestec în politică. N'am făcut-o înainte; cu atât mai mult n'o pot face acuma... Și mai ales împotriva sufletului meu...

— Faci exces. Intâi că d-ta n'ai să faci politică. D-ta îți faci literatura d-tale... și atâta tot... Pe urmă, nu uità, gazeta e românească. Scrupulurile deci sânt deplasate. Directorul doar e o garanție... Ori îți închipui că ești mai român ca dânsul?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ispita era zâmbitoare. Şi totuş... M'a cuprins iar criza şovăirii întocmai ca atunci când fusese vorba de-a plecă sau de-a rămâne. In împrejurările în care sântem nevoiţi să ne târâm viaţa, ceeace mi se oferă e tot ce se poate mai onorabil... Firește, relativ... Dar relativitatea e temelia întregei clădiri sociale. Nimic nu e absolut pe lume. Şi mai ales nimic nu poate fi absolut când baionete vrăjmaşe călăuzesc paşii unei ţări...

Imi dădeam seama că e nevoe aici de o concesie sufletească... şi concesiile sânt începutul prăpastiei. Şi totuş... Dacă nu voi face concesia aceasta, mâine voi fi silit să fac poate una mai mare sau să mă lungesc pe jos în aşteptarea morţii fără glorie. Intransigenţa desăvârşită se bazează veşnic pe independenţa materială care te pune la adăpostul cerinţelor burţii... Idealismul, degeaba, îşi plimbă capul prin înălţimile albastre, dar umblă cu picioarele prin materialismul de toate zilele.

Am stat de vorbă cu directorul şi mi-am deschis sufletul. Şi m'a priceput. Aveă ochii înlăcrimaţi. El era convins până 'n măduva oaselor că sântem pierduţi. Dar nu vreă să-mi zdrobească iluziile. Din nenorocire au să mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se spulbere singure. Realitatea e cel mai puternic leac al închipuirilor... Nu-mi cere să mă solidarizez câtuș de puțin cu politica ziarului care va salvà ce se mai poate din ruine. Sânt poet, să rămân poet. Să văd numai de literatură. Imi dorește să găsesc mângâiere într'însa... Asta nimeni în lume nu poate să mi-o impute...

Ziarul a pornit în clipele când nourii cei mai amenințători se îngrămădeau pe orizontul țării. Rușii tratau armistițiul cu dușmanii târându-ne și pe noi cu dânșii... Intunerecul se coborà încetișor peste visurile noastre. Toate păreau a fi fost zadarnice. Nenorocirile se prăvăleau așa de furtunos, încât ultima speranță se sfià și se ascundeà din ce în ce mai adânc în căldura inimii...

5

Ura are nevoe de descărcare, ca și iubirea. Tăinuită, te înăbușe. O simțeam cum mă gâtuià tot mai strâns. Evanghelia ei îmi fusese străină până atunci. Dar acum se înfiripase singură, aproape chiar împotriva voinții mele care erà protivnica urei. Se închegase înce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul cu încetul, mi se îngrămădise în inimă și începeà să mă doară cu atât mai mult că nu-i puteam dà drumul în dragă voe.

Ura e născocitoare și șireată, întocmai ca iubirea. Găsește prilejurile și le exploatează cu îndârjire.

Ura mea a găsit o eșire îngustă și s'a bucurat...

La Teatrul Național se încuibase o trupă germană de actori, despre care trebuià să vorbim. Deobicei cronicele din ziare sânt niște reportaje convenționale. Gentileța și indulgența trebue să predomine într'însele, ca să nu supere pe nimeni; cel mult o aluzie e îngăduită uneori, foarte ușoară și, dacă se poate, spirituală... Cu toate acestea am început să tratez pe reprezentanții culturii cotropitoare cu ceeace se chiamă „severitate obiectivă". Lumea teatrală a observat îndată și și-a frecat mâinile: Bravo, ăsta ne răzbună și pe noi... Cenzura nu se prea sinchiseà de afacerile culiselor, cel puțin la început. Corecturile veneau ștampilate probabil fără a fi fost citite... Actorii germani însă s'au revoltat. Așteptau osanale și mulțumiri pentrucă au binevoit să se coboare cu arta lor în fața unor barbari striviți. Și ce-au făcut, ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'au făcut, că într'o bună zi m'am pomenit chemat la şeful cenzurei, un baron foarte spilcuit. S'a sculat în picioare când am intrat, ca să-mi poată spune mai apăsat:

— D-ta vei fi internat la Corabia!

— Dar pentruce, domnule baron?

— Fiindcă ai o atitudine vădit protivnică puterilor centrale. Intre altele felul cum îţi permiţi d-ta să scrii despre artiştii noştri, este de-a dreptul jignitor.

— Am crezut că în artă e permisă obiectivitatea. Şi dealtfel cenzura a permis publicarea...

— A permis înadins ca să vedem până unde vei merge... Înţelegem noi obiectivitatea dvs. care nu-i altceva decât duşmănie mascată. Nouă nu ne trebue obiectivitatea d-tale. Noi nu sântem aici ca să lăsăm să se insulte instituţiile noastre... Am terminat. Voi luà măsurile trebuincioase...

Nici nu ştiu cum am eşit din biroul domnului baron. Simţeam numai că mi-e foarte cald şi că toate se clatină în faţa mea.

Două zile au stăruit pentru bietul de mine câţiva fruntaşi cu trecere, până ce au îmblânzit pe şeful spilcuit. De, în împrejurări deacestea, ura trebue să se îngrămădească, ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

putincioasă, în inimi. Când eşti sub călcâi, nu ţi-e îngăduit nici să te svârcoleşti, altminteri îţi stârneşti singur strivirea zadarnică...

6

Pe urmă, poate încăpăţânarea mea sau poate răutatea altuia sau poate toanele soartei m'au încurcat într'un bocluc căruia i-am tras ponoasele până 'n clipa aceasta când...

M'am certat cu un scriitor. Fiindcă cearta s'a stârnit pe o chestie literară, a degenerat, firește. Scriitorii sânt, într'o privinţă, ca ţiganii: se ceartă şi 'n cimitir. Doar că sfadalor e poreclită polemică.

Henric Adler aveà la îndemână un jurnal înfiinţat înadins pentru a-i preamări gloria şi a-i doborî adversarii. Erà un om ciudat Adler: o inimă acră, setoasă de orice răzbunare, şi o limbă pătimaşă, neagră, veninoasă. Nici un mijloc nu i se părea urât, dacă printr'însul puteà desfiinţà un protivnic...

Faţă de mine, dupăce ne-am desbinat, a început o campanie sistematică şi straniе. Toate înţepăturile, când mai pe faţă, când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai ascunse, culminau într'un fel de refren: boanghina!

Dintru'ntâi, n'am priceput ţinta refrenului. Imi închipuiam că, simţindu-se prea slab, caută să mă lovească aruncându-mi în lume ruşinea că sânt transilvănean. Asemenea încercări am mai avut şi altădată, cu alţii. A fi transilvănean fusese totdeauna, în ochii unora, o mare scădere. Ne învăţasem s'o înghiţim fără multă supărare. Aşa erau vremurile odinioară... Dar acuma? Când ungurii se plimbau pe calea Victoriei? Când a fi ardelean e o crimă care te duce imediat la puşcărie şi poate chiar mai departe?... Sau ura i-a întunecat vederea, sau... A doua posibilitate nu îndrăzneam să mi-o închipuesc...

Atacurile însă continuau, aceleaşi, cu o stăruinţă uimitoare, pe toate căile, pe toate potecile. Imi ajungeau la urechi vorbe de necrezut. Că Adler se laudă pretutindeni că în curând voi fi măturat de pe-acì, că... Unii prieteni mă sfătuiau să mă feresc sau să caut să-l împac, căci Adler e hotărât să mă dea pe mâna nemţilor fiindcă într'ascuns fac propagandă împotriva lor, deşi sânt dezertor austriac...

Zâmbeam necrezător: Oricât ar fi cineva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pornit, asta nu se poate... Asta ar fi... Şi nu se poate!...

Şi tăceam...

In vremea aceea începuseră să mai pătrundă aici ştiri de dincolo de zidul de foc ce tăia ţara în două. Cenzura germană împărţea redacţiilor bucureştene ziare din Moldova, pentru trebuinţele lor politice... Cât le mai doream noi, ziarele acelea! Cât mai alergam noi după o veste de dincolo! Tot ne interesa. Orice nume ne bucura. Ca şi când ne-ar fi înviat din morţi cei mai scumpi ai noştri...

Intr'o zi, ducându-mă în oraş, întâlnesc pe Dulcegaru, un omuleţ sfrijit, cu un nas foarte subţire, sufletul „Gazetei Bucureştilor". Explică foarte agitat cine ştie ce, unui domn burtos şi roşcovan. Când mă zări, Dulcegaru îşi întrerupse explicaţiile şi-mi zise cu un zâmbet mulţumit de felicitare:

— A, ştii că te înjură Iorga?

— Pe mine? întrebai tresărind. De ce?

— Nu ştiu... Lasă, dragă, nu te emoţiona. Nu eşti singurul. Pe toţi ne terfeleşte. Şi pe mine!... Lasă, îţi face cinste să fii înjurat...

Era cea mai grea ştire de-o primisem, poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în toată viața. La posibilitatea aceasta nu mă gândisem niciodată. Groaza veșnică în care mă sbăteam de un an de zile, amenințarea chinuitoare sub care îmi târam viața nu-mi dăduse răgaz să-mi închipuesc că cei dela care nădăjduiam mântuirea s'ar putea să răspundă prin ură la iubirea noastră cea mai scumpă și mai înălțătoare, pentru care cheltuiam toată căldura inimilor noastre robite...

Imi rămăsese întipărit în ochi zâmbetul lui Dulcegaru. El se simțeà măgulit, firește, că-l înjură Iorga. Asta-i ridica valoarea în ochii săi proprii și în ai altora ca dânsul. Zâmbetul lui mă urmăreà și mă înghețà. Iată-mă deci și pe mine printre cei pe care eu însu-mi îi priveam ca pe niște... Iată-mă!...

M'am repezit la un redactor politic al gazetei:

— Domnule, e adevărat că m'a înjurat Iorga?

Cu un zâmbet asemenea celui cu care mă apostrofase Dulcegaru, îmi răspunse nepăsător:

— Nu știu... Nu-mi aduc aminte... Dar se prea poate... Ei, și ce are aface? Și pe mine m'a înjurat...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, pe d-ta înțeleg. Și eu te înjur pe d-ta... Dar pe mine de ce, de ce?

Imi tremură glasul și ochii îmi erau umezi. A băgat de seamă și mi-a zis, clătinând din cap:

— Cât ești de copilăros... Se vede că n'ai făcut niciodată politică... Ce-ți pasă? Te înjură? Iți face reclamă... Te lansează...

— O, asemenea reclamă... Reclamă funerară...

— Astâmpără-te și cată-ți de treburi... Nu te alarmă. Nu-i nimic. Mie nu mi-a căzut în mână numărul acela... Dar, în nu știu care fițuică, într'o informație parc'a fost cevà...

— Ce-a fost? Ce-a fost?

— Nu mai am jurnalul. In orice caz nu te insultă. Spuneà numai că într'un ziar din București ce le-a parvenit, au văzut articole iscălite de cutare și cutare, iar la d-ta adăogà: „„român transilvănean"... Toate astea n'au nici o importanță. Nerozii...

Nerozii! Ce ușor e să mângâi când nu te doare!

Câte nopți și zile m'au urmărit pe urmă „neroziile" acestea și m'au chinuit! Mă simțeam ca un naufragiat care, ori încotro s'ar în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toarce, găsește numai jale și desnădejde... Aici Adler și ungurii, iar dincolo... Aici port groaza în spinare pentrucă sânt boanghină, dincolo sânt huiduit pentrucă... „român transilvănean". Și toate acestea fiindcă un căpitan nervos sau poate alții mai mari n'au avut vreme să-mi deà și mie un locșor printre cei mulți...

7

Tocmai în zilele acelea m'am mai pomenit cu o veste... „Nenorocirea nu vine niciodată singură". Se leagă una de alta, se întovărășesc...

Un gazetar bolnăvicios, prăpădit, Albeanu, care lucrà ca translator în birourile cenzurei, îmi spuse că un agent dela poliția de siguranță, o cunoștință de-a lui (căci se ziceà că toți agenții români rămași în teritoriul ocupat s'au pus numaidecât în slujba nemților), l'a întrebat de mine: dacă mă cunoaște, dacă-i adevărat că sânt fugit din armata austriacă, dacă-i adevărat că pretutindeni ocărăsc pe nemți... Ș'a primit adică un denunț împotriva mea, iar el a fost însărcinat să cerceteze...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi ce i-ai răspuns?

— Că te cunosc, dar că nu-s adevărate învinuirile ce ţi se aduc.

— Şi cum au rămas lucrurile?

— Nu ştiu. Când l'oi mai vedeà o să-l întreb...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CUMPĂNA SOARTEI

1

Orice durere are leac. Greutatea este doar să-l dibuești. Dacă n'ar fi uitarea și speranța, viața ar fi atât de chinuitoare că n'ai putea-o îndură nici măcar o zi.

S'apoi omul e animalul cel mai răbdător de sub soare. Oriunde l'ai aruncă, trăește. Oricum l'ai torturà, se obișnuește. Primejdia cea mai crâncenă, dacă-l urmărește mai stăruitor și mai îndelung, nu-l mai spăimântă, ba chiar îl oțelește.

Altădată, de mi-ar fi spus cineva că voi trăi luni întregi, un an de zile sub veșnica amenințare a unui necunoscut plin de suferințe, n'aș fi crezut. Și iată, trăesc... Și nădăjduesc mereu, și chiar pot râde uneori... O singură țintă am: să mă strecor... Trebue să rabd, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivelor.transilvania.ro/mdrr1901-1932

tac, să cred... Pe urmă, când se va prăbuși zidul, se va face lumină și 'n lumina aceea se va lămuri înfățișarea fiecăruia...

Firește, astea sânt mângâierile disperării... Dar atunci nici nu-mi dădeam bine seama. Atunci disperarea-mi erà atât de mare încât mi se părea că-i cea mai trandafirie speranță... Deoparte Adler mă îmbrăcà în haine strigătoare care să mă deà în mâinile pândarilor, iar de altă parte ceilalți, care nu știau poate nimic, dar totuș mă arătau cu degetul, împingându-mă cu aceeași înverșunare în brațele nenorocirii...

O, deabià astăzi văd cât am fost de copilăros! Deabià azi s'a făcut lumină deplină în inima mea ca să pot privì lumea așa cum este... Deaceea am și luat hotărârea cea tristă... singura care-mi poate aduce mângâcrea curată... In curând! In curând!... Mai sânt câteva ceasuri... Laoparte șovăirile!...

Cezar Danilovici-Gorj îmi spuse într'o zi, abătut, că Adler, auzind cum că eu scrisesem înainte de războiu niște poezii despre Ardeal într'o revistă, a scos îndată un carnet, a însemnat ceva și pe urmă a cutreerat toate librăriile și tipografiile, să găsească numerile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelea din revistă, fiindcă „aveà nevoe de ele".

— Mi-e frică să nu-ţi facă vre-un rău—adăogă Danilovici. Omul acela e în stare de orice... Iartă-mă, te rog. Mă simt vinovat şi eu, căci eu am scăpat vorba cu poeziile. Dar nici nu-mi puteam închipuì că un român să fie capabil...

Peste câteva zile, un artist dintre cei mai buni, îmi zise:

— Fereşte-te de Adler. Trebue să ştii că întrebuinţează toate, absolut toate mijloacele împotriva d-tale... Chiar eri mi-a spus că umblă dosarele d-tale la nemţi şi că vei fi umflat repede-repede...

— Dar cum să mă feresc? Pentru mine nu-i scăpare. Dealtfel pentru nimeni... Şi crezi d-ta că s'ar putea să...?

— O, fără doar şi poate. Sânt sigur. Toată greutatea e numai să te lucreze astfel încât să nu rămână urmele meşteşugirilor lui... Nu înţelegi?

2

Incepeau svârcolirile noastre de pace. Intr'o zi s'a ivit un automobil românesc pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

calea Victoriei. Ne opream în loc, cu capul gol, cu fața strălucitoare de bucurie:

— Ai noștri... Uite de-ai noștri!...

Șopteam. Nu puteam îndrăzni nici să ne bucurăm...

Oamenii cu greutate, plângeau ruinarea țării. S'a isprăvit. Am ajuns robi din stăpâni ce eram. Nu mai e nici o nădejde. Sfârșitul...

Căutau să convingă pe ceice mai credeau.

In fiecare zi mi se explică amănunțit și mie, cu argumente definitive, că sântem morți și orice optimism e o crimă națională.

— Iată, să presupunem cazul cel mai bun, — mă cumințeă un gazetar grav. Germania va fi bătută în Apus. Bine. Urmează masa verde... Crezi d-ta că Germania nu va avea nici o greutate acolo, chiar bătută?... Ei bine, atunci ea va cedà englezilor, francezilor, belgienilor... tuturor. Dar în chestia noastră nu poate cedà. Pe-aici e plămânul ei... Și când Germania va fi cedat în toate și nu va mai fi în litigiu decât România, îți poți închipuì d-ta că aliații vor reîncepe războiul numai pentru noi? Îți poți închipuì?... Și chiar să vreà guvernele, crezi că popoarele lor ar consimți să-și mai verse sângele pentru ca noi să luăm Transilvania?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Toate bune, dar eu totuși pun capul pe tocător că vom avea Ardealul!

Râdea cu o superioritate zdrobitoare:

— Asta-i raționamentul sergentului de stradă, nu te supără... D-ta vezi realitatea, căci trebue s'o vezi și totuș te hrănești cu închipuiri. Lumea însă nu se conduce după fantezii, tinere, lumea umblă după lucruri palpabile!

Indată, pe urmă, un prieten protector mă dojeni cu multă bunăvoință:

— E păcat de d-ta că stai cam în umbră. Profită! Scrie! D-ta ai mult talent... De ce nu încerci să intri în politică? Ai puteà fi mai folositor țării. In momentele acestea patrioții adevărați nu-i îngăduit să steà la o parte. Incepe! Trebue să-ți circule numele, să te cunoască lumea... Nu vezi că toți sânt într'o activitate binefăcătoare? Numai d-ta tânjești. Lasă visurile. Trebue să ne resemnăm cu toții. Dacă scapi prilejul acesta... s'a isprăvit. Acuma e momentul să te ridici, acuma, acuma!

Nu m'am putut supără. Omul erà atât de binevoitor! Dar am răspuns cu aceeași seriozitate:

— Mai curând să mi se usuce amândouă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mâinile decât să intru în orgia aceasta funebră... Am scris numai literatură până acuma și totuș mi se pare că am făcut o crimă. Și poate chiar că este... Dar încă să mai mâzgălesc și politică!... Ș'apoi, vezi, eu încă n'am desperat. Eu mai cred. Va trece întunerecul și trebue să vină lumina... Cred! Cred!...

M'a compătimit cu privirea. I se păreà că sânt cu adevărat vrednic de milă...

4

Marți... Se vesteà o minunată zi de Aprilie... Prin curte vrăbiile se certau ca niște cumetre geloase... Un soare vesel și căldut se jucà în perdelele subțiri ale ferestrelor... Deabià mă deșteptasem...

Deodată un bocănit aspru în ușă. Sării fript din pat. Nu știu dece îmi tremurà inima? Luai o haină și mă repezii să deschid. In vestibul un ofițer austriac cu o față aspră colțuroasă, cu fălcile largi, cu o mustață groasă și cu o privire supărăcioasă și pătrunzătoare.

— Domnul Lunceanu? zise militarul cuprinzându-mă dintr'o căutătură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, eu sânt—murmurai.

— Aha—făcù dânsul cu o vădită mulţumire. Vreau să vă vorbesc cevà foarte urgent.

— Poftim... Intraţi!

Il văzui făcând un semn cuiva, care stătea afară. Apoi intră cu şapca în cap, fără să mă scape deloc din ochi, ca şi când i-ar fi fost frică să nu mă piardă.

— Poftim! îi zisei, arătându-i un scaun, fiindcă el, adâncit cum erà întru a mă examinà bine, nu mai spuneà nimic.

Auzindu-mi glasul, îşi revenì.

— Domnul Lunceanu, da... Eu sânt comisar de poliţie militară şi aş dorì să aflù care este situaţia d-voastră faţă de monarhia şi armata austro-ungară?

In primul moment mă gândisem să tăgăduesc c'aşi fi ardelean. Dar imediat îmi luai seama. M'aş încurcà degeaba, mai rău. Inţelegeam că aveà informaţii precise asupra mea.

— Nu mai am nici o relaţie cu armata şi ţara d-voastră. Am renunţat de mult şi am optat pentru cetăţenia românească.

— Da?... Aveţi acte?

— Desigur.

— De câţi ani aţi plecat din Ungaria?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sânt mai bine de zece ani...

— Da?... Va să zică nu sânt valabile actele... In orice caz aș dori să le văd...

Ii arătai câteva hârtii. Își aruncă ochii în ele, mormăi, zâmbi batjocoritor.

— Știam. Gospodărie românească... Hm...

Le vârî în buzunar, apoi rostì, ridicând tonul:

— Acum vă rog să mă urmați!

— Unde?

— Veți vedeà... Aștept până vă îmbrăcați... Sânteți căsătorit?

— Da... Nevastă-mea este în odaia de-alături...

— Atunci vă rog să-i comunicați să treacă undeva în vecini pentru astăzi, deoarece casa aceasta trebue s'o închidem...

— Cum, să plece din casă?

— Numai pentru puțin timp... Aici în nici un caz nu poate rămâne. Se va face o percheziție amănunțită și trebue să fim singuri...

Nu răspunsei nimic. Doar dintru început, de când mă hotărâsem să rămân aici, prevăzusem eventualitatea aceasta. Acum soarta s'a împlinit... Numai inima îmi bătea cumplit, zdrobită și speriată.

Nevastă-mea ascultase la ușă. Presimțise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un rău. Erà ca varul. Se agăță de mine tremurând toată.

— Ce este? Te-a arestat?... Unde te duce?

— Nu știu... Trebue să mă îmbrac repede... Îmbrăcați-vă și voi...

Nu-i putui spune că trebue să plece și ea din casă. Dar se vede că auzise și înțelesese tot, căci îmi zise ea singură, frângându-și mâinile:

— Ce să mă fac cu copiii? Unde să ne ducem?...

— Liniște și încredere — îi șoptii. Să nu ne pierdem capul... Așteaptă să vedem ce-o fi!...

În câteva minute eram îmbrăcați... Ungurul aștepta în birou, calm, rece. Când mă văzù gata, zâmbì. Se apropiă de mine și, privindu-mă adânc în ochi, îmi zise cu un glas mai moale:

— În interesul d-tale te povățuesc să-mi încredințezi corespondența ce-ai avut-o cu Iorga... Știm cu siguranță că ai fost în relații strânse. Îți ușurezi mult situația printr'un gest spontan de franchețe!

— Dar dacă nici nu-l cunosc pe d-l Iorga?

— Eu ți-am spus aceasta ca să te servesc. D-ta faci cum crezi... Te previu însă că avem informații sigure despre propaganda d-tale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iredentistă atât dinainte de război cât şi de acuma, în timpul ocupaţiei...

Mă despărţii de nevastă şi de copii, simplu, fără lacrămi. Voiam să fim tari.

— Tăcere şi încredere—zisei. Cine ştie? Poate că mă mai întorc... Ai grije de copii!

— Domnule, te rog, spune-mi cel puţin unde-l duci! zise nevastă-mea către ofiţerul-poliţist cu un glas moale, dar hotărât.

— Deocamdată nu vă pot spune nimic. Vă anunţăm noi mai târziu dacă va fi nevoe —răspunse dânsul, întunecat. Dealtfel, dacă domnul nu e vinovat, poate să se întoarcă... Noi nu suntem barbari, doamnă!

In curte aşteptă un militar şi un civil. Comisarul le spuse ceva, apoi eşirăm. O trăsură stăteà în faţa porţii. Ne-am urcat şi am pornit pe străzi lăturalnice.

— Ce vreţi cu mine? întrebai deodată, nemai putându-mă stăpâni. Ce-am păcătuit? Spune-mi! Acuma cred că poţi... Sânt doar în mâinile d-voastră...

— Hm! făcù el răsucindu-şi mustaţa cu mândrie. Urlă ziarele, domnule, că d-ta eşti liber!

— Care ziare?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Toate... Lasă c'ai să vezi d-ta... Nu arestăm noi degeaba pe nimeni!...

3

Trăsura ajunse în Bulevardul Carol și se oprì în fața unei case cu etaj, fără nici o firmă. Ce-o fi aici de nu-i nici o firmă?

Urcăm la etaj. Dăm într'un antreu întunecos, pe urmă într'un coridor, pe urmă într'o odăiță unde, la vre-o trei mese, scriau o droae de subofițeri austriaci. Toți ridică nasurile, ca la comandă, și-și ațintesc privirile curioase asupra mea. Insoțitorul meu mă poftește grațios să iau loc pe un scaun, șoptește ceva unuia din militari,—probabil să mă aibă în pază,—apoi dispare pe altă ușă...

Capul îmi erà gol. Nu puteam închegà nici o gândire. Fruntea-mi erà încărcată de năduşeală; o ștergeam mereu cu o batistă și nu mă răcoream. Auzeam cum suflă greu oamenii aceia încovoiați lângă mese, cum scârțâie penițele pe hârtie, fiecare cu alt sunet, ca și când s'ar târî niște gândaci goniți pe o dușumea stricată. Stăpâneà o tăcere atât de mare că-mi făceà rău...

Deodată o ușă se deschise cu zgomot, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în odae năvăli ţanţoş, cu pălăria pe cap, un civil bine îmbrăcat. Îl recunoscui. Erà jun gazetar care, în vremea neutralităţii, fusese cel mai înverşunat apostol al războiului. O faţă rasă, oacheşă şi o pereche de ochelari sub care licăreau nişte ochi mici, scufundaţi în orbite... Zărindu-mă aici se zăpăci o clipă, dar se reculese curând şi-mi zise amabil:

— Ce-i cu d-ta? Ce cauţi pe-aici?

— Am fost adus... Îmi închipuesc că pentru a fi arestat.

— Hm, hm...

Clătină din cap, îngândurat. Vrù să mai zică ceva, dar ceilalţi îl chemau din toate părţile:

— *Herr* Ionescu!... *Herr* Ionescu!

Acuma-mi adusei aminte numele: Virgil Ionescu. Mă agăţai îndată de numele acesta ca înecatul de firul de pai mântuitor. Iată ultima licărire de speranţă. Omul acesta se vede că are trecere. Cum, necum, ce-mi pasă... Trebue să încerc... Altfel sânt pierdut...

— Lasă, nu fii speriat—îmi zise dânsul cu mândrie, când îl rugai să-mi întindă o mână de ajutor. Vorbesc eu cu căpitanul... Şi cred că am să reuşesc... Numai să nu fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcut vre-una prea boacănă... De ce te-a arestat?

— Parcă eu știu?

A intrat îndată pe ușa unde dispăruse însoțitorul meu, care dealtfel în curând se arătă iar, și-mi zise scurt:

— Mergem mai departe...

Cotirăm prin câteva străzi necunoscute. Intr'o ulicioară dosnică, într'o casă simplă, cu o curte curată, intrarăm.

— Așa. D-ta rămâi acuma aici—rosti comisarul dându-mă în primire unui căprar care lucră într'un birou împreună cu doi civili unguri, spâni, nespălați, grețoși la vedere.

Stătui acolo vre-un ceas. Civilii dresau procese-verbale câtorva demobilizați români, în uniformă, pe care îi trimiteau în Ungaria. Pe urmă fui introdus în altă odae unde un locotenent încorsetat începù să mă descoasă: de câți ani sânt în țară, de ce nu m'am prezentat la mobilizare în Austria, de ce am lucrat împotriva patriei mele, de ce urăsc și azi puterile centrale?... Răspunsurile mele le-a adunat într'un proces-verbal ceremonios pe care m'a pus să-l iscălesc.

— Am terminat—zise apoi apăsând un buton de sonerie. Se vor luà măsuri aspre îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potriva d-tale... Dar astea nu intră în atribuțiile mele...

Un strajmeșter fu însărcinat să mă ducă iar nu știu unde. Părea om pașnic. Pe drum îl întrebai:

— Mă rog d-tale, unde mă duci? Ce-o să fie cu mine?

— Eu nu pot să știu—murmură el cu blândețe. Eu te voi dà în primire și mai încolo nu știu nimic.

Ajunsei iarăș în Bulevardul Carol, unde fusesem întâia oară. Dar acuma, după puțină zăbavă, fui înfățișat unui căpitan înalt, roșcovan, ras.

— D-ta? îmi zise căpitanul repede uitându-se în hârtiile dela strajmeșter. Da, da...

Citi procesul-verbal, apoi îl puse pe birou.

— D-ta ești foarte vinovat—reluă dânsul legănându-se pe picioare, cu mâinile în buzunarele pantalonilor. Mai întâi ești dezertor, fiindcă nu te-ai prezintat să-ți faci datoria către țară...

— Am renunțat la orice legături cu țara aceea—întrerupsei eu.

— Vei fi renunțat d-ta, dar n'a renunțat ea! mi-o reteză căpitanul. Al doilea, ești trădător, pentrucă ai agitat împotriva patriei d-tale și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ai păstrat o atitudine dușmănoasă față de prezentul și viitorul ei. Va să zică, vina d-tale e mare, e nespus de mare.

— Sânt cetățean român, domnule căpitan, și deci nu pot aveà nici o vină față de o țară străină!

— Te înșeli. D-ta nu ești cetățean român, pentrucă nici o autoritate austro-ungară nu ți-a eliberat vre-un act oficial prin care să-ți recunoască lepădarea de supușenia ungară. Și chiar dacă ai aveà asemenea acte, azi, în plin război, nimeni n'ar mai fi obligat să țină seamă de ele. Când patria e în pericol, toți copiii ei trebue să-i sară în ajutor... D-ta n'ai făcut aceasta. Dimpotrivă. D-ta ai dat mâna cu dușmanii ei. Știi ce pedeapsă te așteaptă?

Tăceam. Imi clocoteau creerii și totuș mi se înțepà în memorie fiecare vorbă, chinuindu-mi inima.

— Acuma când știi, putem vorbì și altfel— urmă dânsul cu altă voce și cu o privire cercetătoare. Inainte de a fi slujbași, sântem oameni. Ca om pot să te înțeleg și chiar să te scuz. După legile de-aici, d-ta ești acoperit. Deși nu sânt obligat, sânt hotărât să țin sea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

ma de aceasta. Războiul răscolește multe porniri murdare. Uneori putem trece peste ele!... Va să zică nu vreau să te fac să faci cunoștință cu tribunalele noastre militare care nu cunosc milă și ertare... Va să zică ești liber! Te povățuesc însă să te astâmperi, să nu ajungi a doua oară aici, fiindcă atunci întoarcem cojocul...

Nu putui scoate nici o vorbă. Mi se părea atât de straniu felul cum grăia căpitanul acuma, încât îmi închipuiam că face o glumă sinistră. După o scurtă pauză însă el urmă, înmuind și mai mult glasul:

— Ești liber deci și poți să pleci... Inainte de-a plecà însă, să-mi dai un răspuns... D-ta cunoști bine pe Iorga...

— Nu, nu-l cunosc deloc! zisei deodată speriat.

— Nu se poate. Știu sigur că-l cunoști și că ai avut corespondență cu dânsul... Am nevoe de corespondența omului acesta... Sântem informați că, după isbucnirea războiului, Iorga a transportat dela Vălenii-de-Munte la București, câteva lăzi de corespondență. Lăzile au fost descărcate la Hotel Regal. Când s'a evacuat Capitala, lăzile au rămas aici,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar nu mai sânt la hotel... D-ta trebue să ştii unde sânt. Spune!

Mă priveà acuma cercetător, sfredelitor.

— Domnule căpitan.. eu n'am vorbit niciodată cu domnul Iorga şi nici n'am avut nici o corespondenţă cu dânsul. Prin urmare n'am ce să spun... Aş dorì însă să adaug că, chiar dacă aş ştì, aş preferà orice decât să vorbesc. Sânt sigur că şi d-ta m'ai dispreţuì dac'aş răspunde.

— Va să zică nu vrei să spui nimic?

— Nu ştiu nimic şi n'aş spune nimic, dacă aş ştì cevà.

— Bine. Eram sigur că gestul meu faţă de d-ta nu va găsì nici un ecou. Nu face nimic. Eu nu-mi iau vorba înapoi. Ştii însă că în clipa aceasta oamenii mei îţi perchiziţionează casa. N'aş dorì să afle ei ceeace d-ta nu vrei să-mi spui, căci atunci s'ar schimbà lucrurile...

— In privinţa aceasta sânt fără nici o grijă.

— Bine. Bună ziua—zise căpitanul întorcându-mi spatele.

Strajameşterul, care stătuse toată vremea lângă uşă, făcù o mişcare să mă oprească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Este liber—mormăi căpitanul cu o privire cruntă...

5

Intr'o clipire fui în stradă şi sării într'o birje, să mă văd mai repede acasă. A, acasă! Ce fericire era aceasta! Parcă mă întorceam dela groapă...

In faţa casei găsii un camion în care erau aruncate deavalma vrafuri de cărţi de-ale mele. In curte întâlnii un şoldat austriac cu un coş încărcat de hârtii de-ale mele.

— Percheziţia!...

Trei ofiţeri şi comisarul care mă arestase erau în toiul operaţiei. Toate uşile deschise larg. Un militar tacticos citeà cu băgare de seamă încordată toate hârţoagele de prin birou. Altul îmi scotoceà în bibliotecă, aruncând într'un coş cărţile ce i se păreau suspecte. Al treilea răvăşeà prin dulapurile de haine, în vreme ce comisarul răscoleà colecţiile de ziare şi reviste. Şi soldatul eşeà mereu cu coşurile pline şi se întorceà cu ele goale...

Când mă văzù nevastă-mea, se porni pe plâns·

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite ce s'alege de casa noastră... Ne iau tot!

— Lasă-i să ia... Bine cel puțin că nu m'au luat și pe mine!

Ofițerul dela bibliotecă zise zâmbind încurcat:

— Sânt profesor și eu și știu ce înseamnă cărțile, dar n'avem încotro... Dealtfel să n'aveți nici o teamă. O să vi se înapoeze tot ce se ridică. E vorba numai să le cercetăm deaproape...

Chiar în clipa aceea unul răsfoia un caiet în care-mi însemnasem zi cu zi impresiile din vremea războiului și a ocupației.

— Ce-i asta? mă întrebă dânsul.

— Nimic de seamă. Niște însemnări fără importanță... Literatură...

— A, trebue să fie foarte interesant...

Atâta avusesem dece să mă tem puțin, caetul acesta. L'au găsit. Acuma nu-mi mai pasă de nimic. M'au descoperit. Ce-aș mai putea face? Numai norocul mai are cuvântul. Incolo orice iluzii sânt deșarte. Vine sfârșitul...

Ei, ce-o mai fi să fie! Bine că deocamdată sânt scăpat. Baremi de ziua de azi să mă bucur. Cea de mâine nu mai e a mea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nevastă-mea plângea într'una și mă întrebă:

— Cel puțin poți fi sigur că nu te mai ridică?

— Cel puțin așa cred... Sigur nu mai este nimic în lume!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A DOUA OARĂ

1

Respiram parcă mai uşor. Din gura lupului m'a svârlit iarăşi în vârtejul vieţii o toană a soartei... Ce e soarta omului! Dacă s'ar fi întâmplat să se scoale căpitanul în ziua aceea cu piciorul stâng, azi aşi fi fără îndoială în cine ştie ce temniţă ungurească, sau poate chiar... Dar fiindcă soarta n'a vrut decât să-mi fâlfâie pe dinaintea ochilor groaza cea mare, iată-mă liber!... Până când? O, asta e o întrebare la care nimeni n'ar puteà răspunde. Nici nu vreau să mă gândesc, fiindcă atunci n'aş mai puteà trăì. Vreau să mai nădăjduesc, să cred că sfârşitul este încă departe...

— Ià seama—îmi ziceà însă nevastă-mea mereu—să nu fie ungurul mai şiret de cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bănueşti. Mărinimia aceasta e suspectă. Sânt sigură că ţi-a dat drumul numai pentrucă urmăreşte ceva... Nu ştiu de ce, dar simt că aşà este. Mai bine ar fi dacă te-ai puteà face nevăzut...

Aceleaşi bănueli mă frământau şi pe mine, oricât căutam să le îndepărtez... Dar, zâmbeam. Dacă ar fi vrut să mă ţină sub lacăt, de ce nu m'au oprit îndată? Sau poate m'a pus în libertate înadins ca să-mi descopere complicii?... Adică n'ar puteà aveà şi un poliţist un acces de generozitate omenească măcar odată în viaţă?

Peste o săptămână mă pomenii iar cu un strajameşter. Ingheţai. Dar omul, dela cele dintâi vorbe, arătă o blândeţe uimitoare. Spuneà că m'a văzut când m'au adus acolo, la ei, şi că erà nenorocit văzându-mă în preajma temniţelor ungureşti. El se numeşte Rudolf, este german din Transilvania şi a trăit în România până la izbucnirea războiului. Face serviciu la biroul negru, dar inima lui bate cu noi... L'am simţit numaidecât că vreà să mă ispitească.

— Şi ce vrei dela mine? l'am întrebat după ce l'am ascultat o bucată bună de vreme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'a zăpăcit. S'a roșit. Se vede că nu era copou bătrân.

— Stau tocmai pe-aici, pe-aproape... Mergeam la slujbă și am intrat—zise dânsul șovăitor.

— Imi știai adresa?

— Dela biurou...

A schimbat repede vorba, începând iarăși să vorbească de război, de români, de Ardeal... La plecare îmi zise jovial:

— Sper că vom fi prieteni de-acum înainte.

Nevastă-mea stătuse pe ghimpi în odaia de alături:

— Ei, am avut dreptate? așa-i că ești urmărit?

— Ce-mi pasă?... N'au decât să mă urmărească... Parcă nu-i tot una?... Cum mi-o fi scris...

Intr'o după amiazi apoi, venind spre casă nevastă-mea mă apucă brusc de braț și-mi șopti:

— Sântem urmăriți... Un civil se ține după noi... L'am recunoscut, căci l'am mai zărit de câteva ori trecând pe strada noastră și uitându-se prin curte... Mi se pare că-i chiar strajamesterul care te ispitește, în haine civile...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ne oprirăm înadins la o vitrină. Trecu agale pe lângă noi și la vre-o cincizeci de pași se oprì la altă vitrină, uitându-se din când în când pe furiș spre noi...

Când sosirăm acasă, rămăsei în curte cu un ziar în mână. Omul trecu prin fața casei cu pași rari, făcând pe nepăsătorul, aruncând o privire întâmplătoare în curte... Peste câteva minute îl văzui întorcându-se, cu același mers și cu aceeași privire întâmplătoare...

2

Odată, pela începutul verii, strajamesterul veni mai radios.

— Am o citație pentru d-ta... Ți-am adus-o înadins eu, ca să nu te sperii... Trebue să te prezinți la comenduirea austriacă...

— De ce? Iar mă arestați? întrebai eu cu o liniște care mă mirà pe mine însu-mi.

— Aș... Ce arestare?... Nu te-aș fi prevenit eu dac'ar fi vorba de așa ceva?... Dar știi d-ta cum e biurocrația noastră... Zice că trebue să te înregistreze nu știu unde, precum că nu mai ții de noi... Insfârșit fleacuri...

— Ești sigur d-ta că nu voi fi oprit acolo?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi zisei iarăș privind drept în fața-i roșcovană.

— Absolut sigur—răspunse dânsul repede. Dealtfel am să caut să fiu și eu pe-acolo... Fii liniștit și sigur. Cum te văd și cum mă vezi... Eu, când mi-e simpatic cineva, îl servesc ca pe un frate...

Seara am ținut un sfat de familie. Nevastă-mea mă boceà și-mi prevesteà că voi fi arestat și de astădată fără întoarcere.

— Cum poți să fii atât de naiv? Cum crezi tu că ungurii o să te lase să le scapi din mână?... De câte ori nu m'ai ascultat, ți-a mers rău... Eu zic să nu mai aștepți nici o clipă și să fugi în Moldova... Trebue să fie cu putință, că doar n'o fi stând pe Siret neamț lângă neamț... Au trecut ei oameni când erau tranșeele pline; dar acuma!...

N'am ascultat-o... Vedeam cum se strânge lațul împrejurul meu și totuș mă îmbătam cu speranțe. Poate că n'o fi nimic... Poate că toate bănuelile noastre sânt închipuiri născocite de groaza care ne turburà?... Eram ca osânditul la moarte care nădăjduește până 'n ultimul moment; vede știreangul și tot mai crede că încă n'a venit sfârșitul, că poate...

M'am dus la comenduire. N'am găsit pe ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni. Chiar atunci se mutau de-acolo biurourile. Deabià a doua zi am putut aflà că s'au instalat în strada Doamnei. Am fost îndreptat la un locotenent ungur, care-mi zise, cântărindu-mă bine din ochi:

— Aa... Da, da... Acuma însă ai întârziat. Să te duci în ziua de cincisprezece... în str. Mihai-Vodă, numărul...

Aceasta m'a liniştit. Dac'ar fi fost să mă aresteze, nu m'ar mai fi amânat. Bine că n'am riscat o fugă care, dacă n'ar fi isbutit, m'ar costà viaţa poate...

Ziua de cincisprezece căderà într'o Luni. Eram atât de sigur că nu mi se mai poate întâmplà nici un rău, încât nici nu spusei nevestei unde mă duc. De ce să mai tremure biata femee degeaba?

— Să deà Dumnezeu să nu fie nimic—îmi zise ea când eşii din casă. Dar de ţi s'ar întâmplà cevà, mai bine să fugi...

Râsei... Femeea tot femee. Veşnic cu frica 'n spinare...

3

Imi împărţisem vremea. Intâi mă duc la tipografie, unde trebue să las nişte corecturi, pe urmă mă abat pela unguri, unde într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sfert, cel mult o jumătate de oră, o să isprăvesc, pe urmă...

In strada Mihai Vodă la poartă o sentinelă cu baioneta la armă. O casă greoae, posomorâtă, cu zăbrele la ferestre.

Intrai... In curte câțiva țărani, servitori, zarzavagii, așezați pe jos, lângă perete. In fund un gard înalt de scânduri închideà curtea sau mai curând o despărțeà... Intr'un vestibul larg, fără nici o mobilă, dădui peste un strajameșter bătrân, care vorbeà românește cu accent ovreesc.

— Uite, te rog—îi zisei. Am fost chemat acì pentru nu știu ce formalitate. Aș vreà să termin mai repede, fiindcă am treabă... N'ai fi d-ta bun să mă îndrepți?

Își puse ochelarii și citì citația.

— Trebue să mai aștepți... Comisiunea vine deabia pela zece...

— Care comisiune?

— Comisiunea de recrutare...

— Dar eu n'am a face cu comisiunea dvs... Mi s'a spus că...

— Mă rog, eu nu știu... O să vorbiți cu d-l căpitan și cum va hotărî dumnealui...

Imi întoarse spatele. Il oprii:

— Atunci eu plec și mă reîntorc pela zece...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu se poate, domnule... Aici poate să intre oricine, dar nu se poate eşi decât cu permisiune!...

Vremea treceà îngrozitor de încet. Mă plimbam prin vestibulul pustiu. Din când în când câte un soldat treceà fluerând. Nimeni nu se sinchiseà de mine. Curtea însă erà acum aproape plină, iar strajameşterul bătrân ţipà necontenit la oameni, îi aşezà pe două rânduri, îi împrăştià...

Tocmai pela unsprezece venì comisiunea: câţivà ofiţeri şi doctori... Deodată se înviorà toată casa. Subofiţeri şi soldaţi alergau de ici-colo. Strajameşterul strigă câteva zeci de nume pe o listă. Odaia se umplù de oameni.

— Repede... Desbrăcaţi-vă colo în odaia aceea!...

N'aveam vreme să mai stăm pe gânduri. Strajameşterul ne zoreà. Apoi ne conduse pe toţi în faţa comisiunii... Când venì rândul meu, un căpitan cu mustaţă blondă, îmi zise:

— D-ta nu... Treci laoparte... Poţi să te îmbraci...

Slavă Domnului! mă gândii. Iată că tot nu m'a părăsit norocul!...

Mă îmbrăcai în două minute. In antreu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strajameșterul bătrân citeă altă serie de pe listă.

— Cred că eu am isprăvit și pot să plec?

— Nu, vai de mine!... Așteptați... Urmează jurământul...

— Bine dar...

Nu mă mai ascultă. Se repezi în odae să zorească pe ceilalți să se îmbrace mai repede... Ce să fac? Să mai aștept... Firește. Sânt doar obișnuit să aștept mereu... Toată viața mea a fost o așteptare fără sfârșit... Ei, dacă n'ar fi trebuit să aștept odinioară la ministerul de război, azi n'aș mai tremurà eu aici de groază...

Vre-o douăzeci și cinci de inși au fost aleși buni pentru carne de tun. Impreună cu dânșii am intrat iarăși în biroul comisiunii. Căpitanul s'a uitat la mine, a strâns puțin din sprâncene, pe urmă a așezat pe români deoparte, iar pe unguri de alta.

— D-ta nu—îmi zise iarăș. D-ta treci colea.

Eram sigur că am scăpat. Am îndurat puțină spaimă, dar cel puțin...

— Când pleacă convoiul? întrebă căpitanul pe strajameșterul bătrân.

— Mâine dimineață ați hotărât...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine. Atunci—adăogă întorcându-se spre mine—tot mâine dimineață pleci și d-ta...

— Unde?

— In Ungaria.

— Dar, domnule căpitan, eu...

— Aici nu se discută.

Odaia se învârteà cu mine. Simțeam ca și când m'aș prăbuși într'o prăpastie fără fund...

4

In curtea a doua un strajamește tăcut, posomorât, ne puse pe două rânduri. Bătea soarele. Erà miezul zilei... Un soldat ne dădù câte-o pâine... Apoi strajamesterul mă scoase din rânduri, mai scoase încă pe doi inși și ne făcù semn să-l urmăm.

Intre două corpuri de case erà alt gard de scânduri, înalt până la acoperișuri și tivit pe sus cu sârmă ghimpată. Poarta, închisă cu două lacăte uriașe, erà păzită pe dinăuntru de o santinelă. O fundătură strâmbă, largă de vre-o trei pași și lungă de vre-o zece. In stânga zidul casei, cu câteva ferestre înalte; în dreapta două-trei ferestre cu drugi de fier. Strajamesterul deschise o ușă: o odae

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

joasă, murdară, în care se înghesuiau vre-o treizeci de oameni, soldați, copii, civili, bătrâni... Fețe îndobitocite, nepăsătoare, alături de câteva figuri triste, desperate... Apoi mai deschise alte uși care dădeau în niște beciuri întunecoase, strâmte, în care se zăreau câte cinci-șease nenorociți...

— Ce-i asta? zisei strajamesterului. De ce mă închideți?

— Ordin—murmură dânsul scurt.

— Nu se poate! Cum? Din senin să...

— Ordin—repetă strajamesterul. Alegeți unde vreți să intrați!

Imi făceà un hatâr... Am intrat în odaia unde erau cei mulți. Acolo cel puțin sânt ferestre, pe când în celelalte m'aș înăbuși...

Tovarășii mă priviră cu multă curiozitate. Fiecare aveà câte-o întrebare: Cum am ajuns aici? Ce-am făcut? Cine sânt?... Unul burtos, fără guler, cu părul vâlvoi, îmi oferì îndată protecția lui. Imi spuse că un soldat ungur, care a fost închis aici două săptămâni, pleacă chiar azi după amiazi. Mă sfătuește să-i iau locul pe patul de scânduri, căci altminteri voi fi silit să mă culc pe jos împreună cu cei mai ordinari, și pe dușumea ploșnițele te mănâncă mult mai rău... Să-mi scot în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dată haina și gulerul, cum a făcut și dânsul, ca să nu mi le hărtăpănesc. Altfel să nu disperez, vom duce-o bine, firește binele posibil aici... Trebue să știu însă că aici nu pătrunde niciodată nimeni, afară de strajamesterul care m'a adus și care e român bucovinean, dar foarte fricos. Aici poți să mori, să putrezești, fără să-ți afle cineva de urmă. Nu poți comunică cu nimeni de-afară. Doar când se nemerește vre-o sentinelă cum se cade poți să strecori două-trei rânduri unde vrei. Riscul însă e mare. Să încerc cu soldatul care se liberează, să trimit veste acasă...

Pereții erau negri și umezi, iar dușumelele putrede și mâncate de carii. Intr'o fereastră un mocan dobrogean mărunțel, citeă dintr'o carte de rugăciuni și se închină des. Vre-o cinci inși jucau cărți pe patul de scânduri, tăcuți, cu fețele asudate. Unii sforăiau, alții fluerau sau cântau, numai puțini păreau posomorâți și se plimbau nervoși de ici-colo, neîncetat, ca fiarele în cușcă...

In urechi îmi răsunau mereu cuvintele căpitanului: „Mâine dimineață pleci în Ungaria..." Nu-mi mai eră frică, mă rodeă însă cumplit gândul că nimeni nu știe unde-am ajuns. Imi blestemam prostia de-a nu mă fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înțeles cu nevastă-mea ce să facă de-ar fi să nu mă mai întorc... Am râs ca un zevzec când ea m'a prevenit... Acuma iată-mă!...

Deodată toată lumea se năpustì spre ușa care se deschideà cu zgomot. Erà vremea prânzului. Un soldat împărțeà dintr'un hârdău bucăți de carne fiartă. Cel din urmă îmi întinse mie o halcă zdravănă. Nu voiam s'o primesc. Nu simțeam nici urmă de foame, deși nu luasem nimic în gură toată ziua.

— Ieà-o și dă-mi-o mie! șoptì cinevà la spatele meu.

Erà chiar soldatul care se liberà după amiazi.

— Mai bine s'o mănânc eu! zise dânsul cu ochii sticlitori, când i-o trecui.

Profitai atunci să-l rog să-mi ducă o scrisoare acasă. Cum nu! O duce negreșit... Se va duce de-aici direct la mine și va spune și din gură c'așa și așa...

Am umplut repede câteva file din carnet și i le-am dat. Le-a băgat în sân, asigurându-mă mereu că se duce glonț la nevastă-mea...

Acuma parcă mi s'ar fi luat o greutate de pe inimă. Eram sigur că rândurile acestea vor face minuni, că toată lumea va sări să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă scape... Deabia așteptam să văd plecând pe soldatul salvator...

A plecat pela patru... Mă bucuram ca și când aș fi plecat eu. Socoteam câte minute îi trebuesc până ajunge acasă, câte apoi până ajunge nevastă-mea la ceice se vor grăbi să intervină pentru mine, pe urmă cât mai trebue până sună telefoanele, până sosesc ordinele să-mi deà drumul din iadul acesta... Nimic nu e mai grăbit în lume ca speranța...

Unul dintre jucătorii de cărți, un băețandru în uniformă de soldat austriac, își pierduse la joc toată averea și acuma se urnì înjurând, scuipând și blestemând. Când mă văzù, se oprì o clipă, apoi venì repede la mine:

— Salut... Eu vă cunosc, domnule Lunceanu!...

— Da?... De unde anume?

Zâmbì șiret, se scărpină în cap și-și trase șapca pe ochi:

— Apoi să vedeți—zise cu importanță. Acum vre-o trei luni am fost în serviciu la biroul din Bulevard. Atunci unul, Adler, v'a reclamat la domnul Horovitz și domnul Horovitz i-a spus lui domnul Fozocaș. Pe urmă domnul Fozocaș mi-a poruncit să vă urmăresc și să nu vă scap din ochi, că-i primejdie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mare. Tocmai atunci însă eu nu prea aveam chef de slujbă, că eram în dragoste cu una dela Hotel Carpați. Dar domnul Fozocaș mă apucà mereu că unde stai și ce faci și d'astea. Ca să mă scap de el i-am spus că stai la Hotel Bulevard camera treizeci și șapte... De nu crezi, să întrebi când vei fi iar liber, dacă nu te-a căutat acolo poliția ungurească... Pe urmă nici n'am mai dat pela birou până ce m'au prins și m'au adus aici... Fire-ar cu toții ai dracului să fie!...

— Pe Adler de unde îl cunoști?

— Nu-l cunosc deloc. Habar n'am cine-o fi. Dar domnul Fozocaș mi-a spus că Adler v'a reclamat la domnul Horovitz...

— Pe mine atunci de unde mă cunoști?

— Auzii adineaori numele d-voastră dela domnul cel burtos, dar n'am putut lăsà cărțile atunci. M'am ars ca un prost... Acuma n'am nici o lățcae... Baremi o țigară de-aș aveà... N'aveți d-voastră cumvà?...

5

Pela cinci și jumătate venì strajamesterul: să-mi strâng tot ce am, căci plec. Tovarășii mă pizmuiau și se mirau. Nu s'a mai pomenit să scape cineva așa de repede...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu ne uità! îmi strigau dela toate ferestrele. Să ne trimiți nițel tutun!...

Plecam împreună cu un evreu tânăr, ras de mustăți, grăsuliu.

In curtea a doua ne luă în primire alt strajamešter, foarte blond, cu mustăți foarte lungi, și cu un dosar foarte mare la subțioară..

După primele tresăriri de bucurie, îndoiala începù iar să mă frământe. Intrai în vorbă cu strajamešterul care păreà foarte prietenos.

— Unde mergem acuma? îl întrebai.

— La birou, în strada Doamnei—răspunse dânsul.

— D-ta ce zici, îmi dă drumul?

— Asta nu pot s'o știu. Să vezi ce-ți spune domnul căpitan... Știu însă că înainte de amiazi venise ordin special ca d-ta să fii oprit și păzit bine...

Incetinii pasul de spaimă.

— Dar poate să fi venit acuma alt ordin... La cătănie așà merge—urmă strajamešterul fără să mă privească.

Iar mă mulcomii. Desigur c'a venit acuma vre-un ordin. Nevastă-mea trebue să fi primit scrisoarea, a alergat, au sunat telefoanele și...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nici n'ar fi drept să mă ţineţi—reluai eu mai târziu. Sânt plecat de atâţia ani din ţara d-voastră...

— Asta nu înseamnă nimic—făcu strajamesterul. In război nu se ţine seama de aşa ceva... Toată lumea trebue să meargă la cătănie...

Erà vorbăreţ. Incepù să-mi povestească, cu multe amănunte, cum domnul Iadeş de pe calea Victoriei, cetăţean român de cincisprezece ani, locotenent în armata română, venit acum câteva săptămâni ca demobilizat, a fost înhăţat îndată de unguri, trimis la Curtea Marţială şi condamnat la cinci ani temniţă grea... Apoi altul, un doctor care dela vârsta de şaisprezece ani a trăit în ţară, a fost osândit la Cluj la nouă ani temniţă fiindcă a servit în armata română ca medic şi a căzut prizonier...

— Mai rău a păţit-o, tot acum în urmă, un profesor, care rămăsese în Bucureşti, şi care fusese odinioară sublocotenent de artilerie la noi... Cineva l'a denunţat, c'aşà se întâmplă mai totdeauna... Numaidecât a fost ridicat. In lanţuri l'au pus şi aşa l'au dus până la Timişoara, iar acolo l'a osândit la moarte, fiindcă vezi avusese grad de ofiţer şi mi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pare că făcuse și politică împotriva noastră... In război așa este, domnule!... Moartea vine repede...

Moartea vine repede... repede... repede... Imi intrase în inimă vorbele acestea ca niște cue năpraznice...

6

Strada Doamnei, colțul cu strada Șelari... Aici aveà strajamesterul ordin să mă aducă... Jos e o drogherie. Poarta e în strada Șelari...

Ne-am urcat la etajul al doilea pe niște trepte largi. Capul scărei erà un fel de coridor deschis. Am cotit la stânga, într'un antreu lung, întunecos. Strajamesterul a bătut la o ușă și am intrat. Un birou cochet, cu fum mult albastru. Căpitanul, cel din comisiune, ședeà la o masă, cu spatele spre intrare. Un locotenent gras, cu o față speriată, fumà aprig, tolănit pe un fotoliu.

— D-ta ai vrut să vorbești ceva—îmi zise căpitanul fără să întoarcă ochii. Acuma te ascult...

I-am spus ceeace mai spusesem celuilalt căpitan, când mă ridicase întâia oară. Nu m'a întrerupt deloc. Pe urmă am tăcut.

— Nu pot să-ți fac nimïc—rostì dânsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rar, întorcându-se spre mine cu un teanc de hârtii în mână. Absolut nimic... Trebue să te expediez mâine negreșit în Ungaria...

— Dacă s'a hotărât așa, evident, nu mai am ce zice. Azi d-voastră dispuneți de soarta noastră. N'am încotro, trebue să mă împac... Dar cel puțin să-mi dați voe să-mi aranjez afacerile înainte de-a mă pornì unde ați hotărât! Sânt stabilit aici de atâția amar de ani, am familie, am obligațiuni. Nu pot dispare așa, fără să-mi știe de urmă... Atâta favoare cred că mi se poate îngăduì. Chiar celor mai fioroși criminali li se îngădue putința aceasta...

— Regret, dar nu pot... Iți spun și motivul: fiindcă ai fugì, dacă ți-aș ascultà rugămintea... Am mai dat drumul așà deunăzi proprietarului hotelului Bristol, milionar, și a șters-o, în Moldova sau dracul știe unde... Nu pot să-mi iau și răspunderea d-tale... Am destule răspunderi...

— Făgăduesc solemn că n'am să fug, dacă mi se dă voe să-mi iau cel puțin rămas bun...

Eram sincer. Nici prin gând nu-mi trecuse să fug. Nu sânt o fire îndrăzneață, și o fugă ar însemnà să te joci cu viața... Nădăjduiam însă negreșit că, orice amânare e un câștig

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru mine, dând posibilitate lumii întregi să-mi ia apărarea, să mă salveze. Imi închipuiam că într'adevăr, în clipele acelea toată lumea s'a oprit din mersul ei obişnuit şi este în căutarea mijloacelor spre a-mi netezi calea libertăţii.

— Mi-e peste putinţă. Am ordine speciale în privinţa d-tale, aşà că orice stăruinţă e de prisos—zise căpitanul cu aceeaş voce nepăsătoare, apoi adăogă către strajameşter: Să-l duci înapoi în Mihai Vodă!...

Mă retrăsei până lângă uşă. Imi fierbeau creerii. Nu mai erà, va să zică, nici o nădejde! Ba dimpotrivă, trebuià să înţeleg că viaţa mea atârnă de un fir de păr... Cine ştie ce păcate grele vor fi închipuit aceştia în sarcina mea?... Sânt pierdut... Pierdut... Pierdut..,

Ovreiul, care fusese adus împreună cu mine, se apropie de căpitan şi-i spuse ceva foarte încet.

— Bine—murmură ofiţerul. Dânsul e liber!

Strajameşterul salută ţeapăn şi ne zise:

— Haidem!

7

Trecurăm prin coridorul deschis din capul scării în alt antreu în care dădeau o mulţime

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de uși. La dreapta, într'o odăiță foarte mică, cu ușa deschisă, scrià un militar negricios, ciupit de vărsat. Strajameșterul îi puse pe masă o hârtie și-i zise, arătându-mă:

— Duci pe domnul în strada Mihai Vodă!

Cellalt nici nu ridică ochii:

— Bine, bine!

Strajameșterul pierì îndată pe altă ușă.

In antreu mai erà un demobilizat român, cu șapca în mână, și ovreiul, vesel și mulțumit.

Imi erà atât de cald, mă temeam mereu să nu leșin. Imi scosei pălăria și începui a-mi face vânt cu desperare. Gândurile-mi vuiau în cap într'un vălmășag înfricoșător. Sânt pierdut, pierdut, pierdut! îmi fulgerà mereu, ca un refren, și în acelaș timp părerea de rău că nici nu mi-am luat rămas bun de-acasă, mă chinuià cumplit. Mă plimbam prin fața odăiței unde scrià militarul, cu pași grăbiți. Mă uitam mereu spre dânsul și mă frământam să ghicesc ce poate scrie, de ce nu vine odată, să plecăm, să se sfârșească?

Un minut, mult două poate să fi trecut. Și deodată îmi reamintii zâmbetul straniu al lui Virgil Ionescu când mi-a făgăduit că pune o vorbă bună pentru mine. De ce zâmbetul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acesta?... Apoi parcă auzeam vorbele băeţandrului, de adineaori: unul Adler... Horovitz... Fozocaş... De ce vorbele acestea?...

— Sânt pierdut... Vor să mă omoare! îmi zisei cutremurându-mă. De-aceea atâtea viclenii... Au căutat probe şi au găsit... Ce-or fi găsit?... Ce?... Vor să mă omoare!...

Cu gândul acesta ajunsei până în capul scării. Când văzui treptele, îmi trăzni în minte ultima posibilitate: să fug, orice ar fi... Trebue să fug... să fug... să fug!..,

Mă întorsei înapoi în antreu să mai văd ce face militarul. Eram atât de hotărât cum nu fusesem niciodată în viaţa mea. Singura scăpare e fuga. Dacă isbutesc... Dacă nu isbutesc...

Tocmai când sosii în dreptul uşii, militarul se vede că isprăvise de scris şi se sculă. Imi aruncă o privire plictisită şi făcù doi paşi spre eşire. Asta însemnà prăbuşirea planului meu. Nu se poate!... Un fior de disperare îmi clătină deodată toţi nervii.

— Nu se poate... Trebue să fug! îmi ţiuia necontenit în minte.

Mă repezii ca o fiară la militar şi-l izbii cu pumnii în faţă. Il văzui cum căzù peste masa de scris, cum i se ridică picioarele în sus...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trăsei repede uşa. Cheia era în broască. O întorsei de două ori...

Când să pornesc spre scară, zării pe demobilizat şi pe ovrei. Se uitau la mine cu ochii mari, speriaţi, nemişcaţi... Mă gândii să le zic cevà, dar nu puteam, nu aveam glas. Ii pironii însă cu o privire atât de îngrozită, încât rămaseră ţintuiţi locului... Mersei încet spre scară, parc'aş fi uitat că trebue să fug. Apoi mă cuprinse deodată o frică mare.

— Repede, repede, cel puţin să nu mă prindă aici! îmi fulgeră prin minte. Doamne ajută!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

MARGINEA PRĂPASTIEI

1

Coborâi scara ca o furtună. O fată mă întâlni la parter și se lipi spăimântată lângă perete, văzându-mă cum goneam.

— La dreapta, că-i mai cu noroc—mă gândii trecând pe sub poartă, fără să mă opresc, fără măcar să șovăesc.

Pe stradă oamenii umblau alene sau grăbiți, nepăsători, ca totdeauna. Din asfințit soarele împroșcă o lumină vie, fierbinte... Imi încetinii mersul. Nu știu de ce? In față văzui mai multe firme pe care citii „Dentist". Trecui ulița cu gândul să intru drept în casa aceea. Dar până să ajung pe cellalt trotuar mă răsgândii și o luai cu pași lungi și grăbiți pe strada Doamnei spre Colțea. Imi scosei pălăria și-mi făceam vânt cu ea, să nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă cunoască dela spate, dacă cumva ar fi pe urmele mele. Mă rodeà să mă uit înapoi, să văd de nu aleargă cinevà după mine, dar acuma îmi pierise îndrăzneala. Şi mai ales voiam să rămân cu iluzia de salvare până 'n ultima clipă... Cinevà veneà grăbit înapoia mea, păşind apăsat; parcă erau cisme grele, poate milităreşti, poate...

— Sânt ei—mă gândeam ascultând bocănitul potcoavelor. Acuma mi-e indiferent... Cel puţin am încercat ce s'a putut...

Aproape de strada Colţei nu mă putui stăpâni; întorsei capul. In urma mea veneà un ucenic cu bocanci milităreşti în picioare, cu faţa murdară şi lucitoare de sudori. Altminteri nimeni... Imi râdeà inima.

— Of! Slavă Domnului!

Trecui mai repede strada, îndreptându-mă în neştire spre piaţa Sf. Gheorghe. După câţiva paşi însă cotii pe o uliţă lăturalnică.

— Trebue să-mi pierd urma! îmi ziceam.

Mersei în zig-zag pe câteva străzi scurte, încrucişate şi nemerii în dosul bisericii Sf. Gheorghe, în gradină. Aici îmi venì în minte că n'am decât tocmai doi lei în buzunar.

— Unde să mă duc? îmi ziceam cuprins

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iarăș de neliniște. Acasă nu se poate... Ori unde, numai acasă nu!...

Magazinul Pietraru e prin apropiere și Pietraru mi-e prieten. Mă pomenii în prăvălie. Mă trântii pe un scaun. Mi se tăiaseră picioarele din genunchi, iar mâinile îmi tremurau cumplit. O moleșeală grea mă striveà...

— Lasă-mă, lasă-mă să mă odihnesc, să-mi viu în fire! gâfâii sleit.

Pe urmă îi povestii repede ce-am pățit. Negustorul se crucì. Vedeam bine că se speriase. Dacă m'ar prinde aici, ar dà și el de bucluc, ar fi privit drept complice...

— Și acuma ce vrei să faci? mă întrebă Pietraru încurcat.

— Deocamdată să-mi dai cevà parale—zisei cu un râs silit. Pe urmă...

Deabià acuma începui să mă gândesc mai bine. Ce vreau să fac? Unde să fug? Unde să mă ascund?

— Uite ce este—reluai pe urmă. Astă-seară voi dormì în casa unui cumnat al meu care e în Moldova. Casa e goală. Soacră-mea o îngrijește... Dar trebue să trimit vorbă acasă... Cum facem? Dă-mi d-ta un băiat, să meargă repede...

— Nu un băiat—zise negustorul mai chib-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zuit. Afacerea e delicată și primejdioasă. Trebue un om de încredere. Se va duce mai bine Lazăr, care a mai fost pela d-ta și e om în toată firea...

Lazăr se însărcină bucuros să meargă. Îl voi aşteptà aici... Să umble deci cât mai repede!...

Trecù un ceas, se înseră și Lazăr nu mai veneà. Ce s'o fi întâmplat?

— Eu mă duc, zisei negustorului. Nu mai am stare. Trebue să ajung la adăpost, altfel... Când vine Lazăr să-l trimiți să-mi spue ce-a făcut...

Pornii pe ulicioare dosnice. Aşa nu riscam să întâlnesc pe nimeni. Dealtfel se întunecase binişor. Trebuià un ocol mare până să ajung în calea Griviței.

In piața Lahovary mă lovii piept în piept cu P. P. Ciortan.

— Ce-i cu d-ta? mă întâmpină dânsul. Adineaori, trecând prin fața casei d-tale, am văzut lume adunată, militari austriaci... S'a întâmplat cevà?

Ii spusei. Erà prieten, n'aveam de ce să mă feresc.

Vestea aceasta însă mă puse pe gânduri. Te pomenești că s'au interesat ce neamuri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am, au aflat de cumnatul meu, au pus să-i supravegheze casa și, în clipa când mă voi arătà, mă înhaţă...

Cu cât mă apropiam de ţintă, cu atât mi se topeà curajul și încrederea. Simţeam că mă duc de bună voe în ghiarele primejdiei. Și cu toate acestea mergeam... Capul îmi erà atât de gol că nici nu puteam încercà să mă gândesc că s'ar puteà să mă adăpostesc aiureà.

Felinarele de gaz dormitau rare, îndepărtate. Castanii de pe marginile străzii erau niște cuiburi mari de umbre... Trotuarele însă gemeau de oameni și macadamul uruià de trăsuri. Și mulţi militari germani de care mă feream înfricoşat să nu întâlnesc cumva vre-un strajameşter dintre aceia cari mă văzuseră azi. Dealtfel îmi închipuiam și eram convins că toată poliţia e alarmată și aruncată pe urmele mele...

Ca să ajung în apartamentul dorit, trebuià să trec printr'un gang, printr'o curte și să urc o scară strâmtă. Cum să mă arunc eu în primejdia aceasta? In gang, în curte, pe scară poate mă aşteaptă... și pot fi prins ca un şoarece...

Atunci toate ar fi fost în zadar...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mă apropiai pe cellalt trotuar să văd dacă nu e cevă suspect pe-afară. In faţa casei stăteau câţiva inşi în uniforme.

— Uite-i! îmi zisei întorcându-mă repede.

Vre-un ceas m'am învârtit prin prejurul casei şi pe urmă m'am hotărât să mai aştept, să mă mai plimb... Am eşit în strada Popa-Tatu. Imi erà uscat gâtul de sete şi de foame. Deabià mă ţineam pe picioare. Am dat buzna într'un birt sărăcuţ şi puţin luminos...

Acuma mă gândii să fac un ocol prin str. Sectorului, să ies pe dincolo în apropierea casei... Pela mijlocul drumului însă zării un soldat cu armă.

— Au pus sentinele prin prejur!

M'am mai frământat vre-un ceas... Nu mai puteam. Trebue să pun capăt, orice ar fi.

Mă dusei drept spre poartă. Intr'o fereastră o doamnă luà aer.

— Aici stă d-na Demetrescu? întrebai cu gândul să aflù dacă n'o fi cinevà ascuns prin gang şi să am ivreme s'o tulesc într'un caz de nevoe.

— Da, da, aici... în curte... la etaj...

Intrai în gang. Intâlnii o servitoare. Frica

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmi puse în gură altă întrebare și răspunsul fù liniștitor:

— Aici stă și e chiar acasă... A venit adineaori împreună cu un domn tinerel...

— E vre-un agent secret, fără îndoială— mă gândii.

Servîtoarea însă strigă:

— Madam Demetrescu!... Te caută un domn!....

— Să poftească, să poftească!...

Nu e nici o primejdie, slavă Domnului! Altfel nu m'ar fi chemat cu atâta seninătate.

Urcai scara, bâjbâind prin întunericul năbușitor...

2

Domnul cel tinerel erà chiar cumnatul meu. Ne-am înduioșat puțin până ce le-am spus cum am luat-o la picior.

— Dar ce este acasă? zisei eu cu nerăbdare. Ce s'a întâmplat? Ce-au făcut?...

Soacră-mea a luat cuvântul:

— Am fost acolo și am văzut tot... Tina, îndată ce a văzut că nu vii la masă, a bănuit că trebue să fi pățit cevà. Erà însă desperată că nu știà nici măcar de unde să-ți ià urma... A umblat toată după amiaza pretutindeni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-ți găsească urma, și degeaba... Tocmai spre seară a venit acasă plânsă, nenorocită. Ne sfătuiam ce-ar fi de făcut să aflăm cel puțin unde ești, când ne pomenim cu un militar „Aici șade d-nul Lunceanu?" „Aici". „Unde-i?" „Nu-i acasă. N'a venit toată ziua... Chiar sântem moarte de grije ce-o fi pățit..." „Prost borbat borbat la d-ta... Mâine trebuià să meargă la Ungaria. Vream să duc pe el la alt birău. Până întors spatele, el fugit... Mare prost!" Vorbeà foarte rău românește și înjurà într'una pe ungurește. S'a așezat în poartă, cu revolverul în mână, să nu iasă nimeni din curte. Peste vre-o jumătate de ceas au mai picat doi ca dânsul. Alte întrebări și înjurături ungurești... Acuma nouă ni-e erà frică să nu faci tu greșala să vii acasă, să te prindă... Atunci iată că vine Lazăr dela magazinul Pietraru. Numaidecât ungurii l'au declarat arestat și pe el. Totuși a izbutit să șoptească Tinei cum că vii să dormi aici... Tina fusese deșteaptă de spusese că n'are nici o rudă în București. De mine le-a spus că sânt o cucoană străină, venită în vizită la chiriașii de sus... Asta a fost norocul. M'am îmbrăcat, mi-am pus voalul pe obraji și am eșit în curte. Ungurii m'au lăsat fără să mă opreas-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

că... Ne-am sfătuit însă cu Tina că nu e bine să rămâi tu aici. De unde știi că nu află ei de pela vecini sau cine știe cum, că aici stă un cumnat de-al tău? Aici te ia ca din oală... M'am gândit deci să dormi aici noaptea asta, iar mâine să te duci la Irina Pacu. Știi unde stă? Pela Obor. Irina ține la voi și acolo poți stà cât îți place că n'au cum să-ți deà de urmă. Trebue să aștepți să se mai potolească puțin doldora asta și pe urmă să pleci spre Moldova, cu socoteală, să nu pună iar mâna pe tine..."

Cumnatul se hotărî să mai treacă odată pela mine pe-acasă, să vază ce mai este acolo.

Erà miezul nopții. I-am așteptam întoarcerea într'o tremurare.

— Sânt trei unguri în curte... Stau jos pe scaune cu revolverele gata... Tina șade în fața lor și plânge...

3

Irina Pacu mă primì cu însuflețire. Eram erou în ochii ei și se simțeà întru câtvà eroină și ea fiindcă aveà prilejul să mă tăinuiască și să-mi înlesnească scăparea. Bărbatul ei erà în Moldova, ofițer. Așteptà zilnic să sosească cu demobilizații. O sfială foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ușoară și trecătoare părea că o neliniștește puțin; să nu zică lumea cevà, că găzduește un bărbat străin...

Chiar în după amiaza aceea a făcut legătura cu nevastă-mea printr'o prietenă de-a ei. Astfel am aflat că austriacii au stat toată noaptea în curte să mă aștepte, că doi agenți civili urmăresc pe Tina pas cu pas, că să mă feresc grozav deoarece s'au mobilizat toți spionii împotriva mea și că să caut să plec din București cât mai grabnic...

Seara au venit mosafiri la Irina Pacu. Am fost prezentat în culorile cele mai strălucitoare: eroul, victima, martirul... Toți dădură năvală să-mi fie de ajutor, fiecare voià să contribue cu câte ceva la salvarea unuia d'ai noștri. Erau micile posibilități de a-și exprimà oamenii dragostea de țară... Erà o fericire pe vremea aceea să poți face cevà prin care să zădărnicești o violență a dușmanului...

In noaptea aceasta a trebuit să dorm la surorile Mihăilescu, niște ființe nespus de blânde și delicate.

Dealtfel stabilisem că nicăeri nu voi stà mai mult de-o zi, ca să nu se întâmple să mă vândă cineva.

Totuș la Irina Pacu petrecui două zile, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acuma era vorbă să plec repede. Ea alergă în toate părțile să-mi găsească vre-un prieten la Focșani care să-mi înlesnească trecerea prin cordonul dela Mărășești, să-mi adune mijloacele de călătorie...

Vineri eram hotărât să pornesc a doua zi. Aveam să merg cu trăsura la Chitila, să iau trenul până la Buzău, apoi să-mi urmez calea iarăș cu căruța...

Tocmisem un birjar să vină la patru dimineața. L'am așteptat zadarnic. N'a venit. Birjarii s'au boerit rău în război...

Atunci mi-am mutat cartierul la un profesor al Conservatorului, pe urmă la o cucoană pe lângă strada Buzești, pe urmă înapoi la profesorul dela Conservator.

Acolo m'a găsit pictorul Manole Stelian, un suflet cald, impresionabil, de artist adevărat, ascunzând sub o înfățișare glumeață o inimă plăpândă. I se umplură ochii de lacrămi când mă văzù prăpădit, istovit de chinuri și frământări.

— Cred că ar fi mai bine și mai cuminte să vii la mine să stai până-ți facem rost bun de plecare—îmi zise dânsul. Știi că eu sânt directorul Muzeului Modern, cu subterane, odăițe, ascunzători, eșiri nenumărate... Acu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ma vara muzeul e închis. Poți stà deci nesupărat, ziua în muzeu, să citești, să te distrezi; noaptea dormi la mine... N'are să te știe nimeni. Am un servitor credincios pe care-l putem inițià. Incolo nici copiii mei n'au să bănuiască nimic...

4

A doua seară dormeam la Stelian. Intr'adevăr acolo mă simțeam în siguranță. Apoi cu Stelian puteam întocmì un plan de călătorie bine chibzuit... In orice caz aveam un sprijin. Nu mai eram singur...

Socoteam că e bine c'am mai întârziat plecarea. Dacă mă aventuram Sâmbătă, poate că-mi frângeam gâtul, căci în gara Chitila se află veșnic agenți trimiși de poliția din București...

Ca să zăpăcim de tot pe urmăritori, ne înțeleserăm să trimit o scrisoare unui prieten dela Iași, în care să-i spun ce-am pățit și să-l rog să deà de-acolo un anunț mare pentru „Gazeta Bucureștilor": Am sosit cu bine în Moldova... Ungurii vor vedeà, vor înțelege că le-am scăpat din ghiare și vor slăbì urmărirea, iar eu voi puteà plecà mai liniștit... Făcui o ciornă de scrisoare... Dar pe urmă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părăsirăm ideia aceasta. Scrisoarea poate ajunge în mâini străine și atunci mi se compromit toate năzuințele...

Cinci zile am stat în muzeu... Citind, plictisindu-mă, făurind planuri peste planuri... Incercai chiar să scriu ceva. Incepui o poveste pentru copii... Nu mergeà. Mi-erà peste putință să-mi adun gândurile... Păstram încă în buzunar câteva fraze smângălite și ciorna scrisorii, printre alte file albe... Cine știe? Poate că totuș voi isbuti să înjgheb ceva...

5

Trecuse zece zile de când fugisem și stăteam ascuns. Incepusem să-mi pierd răbdarea și încrederea. Viața aceasta, veșnic cu spaima în spinare că, printr'o vorbă scăpată sau printr'o imprudență, s'ar puteà să fiu descoperit înainte de-a pornì baremi spre pământul libertății,—mă căruncà. Să plec, să plec! Atâta mai visam.

Joi după amiazi, Stelian venì în muzeu întovărășit de un avocat tânăr, mărunt, veșnic cu un zâmbet pe buze. Erà Camil Popescu.

— Uite salvatorul! strigă Stelian.

— Cu toate că ești un burghez încăpățâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nat, noi, proletarii, te vom strecurà dincolo— adăogă avocatul râzând.

Camil Popescu erà socialist...

Veneau cu planul întocmit gata. Socialişti avem în toate oraşele. Sub scutul lor trebue să călătoresc şi să mă strecor în Moldova. Sânt oameni de inimă, discreţi, săritori. Dacă nici ei nu mă vor scăpà, atunci înseamnă că n'am noroc şi nu-mi mai rămâne decât să mă supun orbeşte soartei.

Voi plecà din Bucureşti cu un căruţaş „socialist" până la Ploeşti. Voi fi înarmat cu scrisori de recomandaţie pentru toate oraşele. Tovarăşii vor face tot ce se poate... Mâine dimineaţă va venì căruţaşul să luăm înţelegere în privinţa plecării de-aici...

Căruţaşul se chemà Grofu, un om foarte oacheş şi mustăcios. Hotărâsem să pornim noaptea, ca să ajungem la Ploeşti de vreme...

Urmărirea nevestei mele, cel puţin pe faţă, încetase. Erà însă foarte probabil că tot îi mai supravegheau mişcările... Când a auzit Tina că plec, şi-a pus în gând să vie să mă vază. A născocit o întreagă ţesătură de şiretenii ca să i se piardă urma. A luat o trăsură şi s'a dus tocmai în Dealul Spirei, unde s'a încurcat prin câteva străzi. Pe urmă s'a ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cat în tramway şi a mers până la gară. In casa unor prieteni s'a îmbrăcat în ţigancă şi a pornit pe jos, în papuci, spre reşedinţa mea, cu o geantă la umăr. Işi înegrise şi obrajii aşa încât d-na Stelian văzând-o, era cât p'acl să cheme servitorul s'o gonească.

După douăsprezece zile îngrozitoare, revedeam întâia oară pe Tina. Grija şi emoţiile o slăbiseră, iar ochii îi erau arşi de lacrămile vărsate. Câte a trebuit să îndure biata femee din pricina mea! Strajamesterii, unguri, furioşi, s'au ţinut o săptămână încheiată pe urmele ei. Veneau în miez de noapte, cu revolverele întinse, o sculau din pat, mă căutau cu lumânarea, prin toate ungherele... Ii puneau arma în piept să le spună unde sânt, căci ea nu se poate să nu ştie. Voiau s'o convingă că sânt bărbat rău, fiindcă am fugit lăsând-o în mizerie cu copiii, şi o sfătuiau că, de s'ar întâmplà să vin, să alerge îndată la dânşii să-i înştiinţeze, căci va primì câte două sute de lei pe fiecare lună dela consulatul lor... Şi, între ei, se îndemnau să mă împuşte fără nici o vorbă, de m'ar găsì, şi să raporteze pe urmă că m'am împotrivit... Sărmana Tina trebuià să asculte, să înghită şi să plângă... Apoi noui încercări, cu agenţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

civili... Ba din partea cutărui prietin, ba din partea cutăruia cunoscut veneà ştafeta grabnică să întrebe în taină unde sânt, căci s'a găsit un mijloc sigur de-a mă trece în Moldova... Toate vicleniile poliţieneşti erau mobilizate împotriva nervilor unei slabe femei...

Acuma, printre lacrămile revederii, tremurà o mulţumire adâncă. Va mai suferì până ce va aflà că am ajuns cu bine la liman, dar liniştea e pe drum, se apropie...

— Indată ce vei fi trecut să telegrafiezi, sub alt nume, să nu se întâmple să te ridice şi de-acolo!... Vezi bine că nimeni nu-ţi poate dà nici o mână de ajutor... Fii prudent!... Nu riscà!... Nu te gândì la noi!... Dacă se va puteà, vom venì şi noi după tine... Numai tu să fii acuma la adăpost, să scapi din primejdia aceasta...

Işi stăpâneà lacrămile, voià să mă încurajeze şi în cele din urmă, se pornì pe un plâns cu hohote. O chinuiau presimţirile, când bune, când rele... Erà în deosebi nenorocită că nu-mi procurasem, pentru orice eventualitate, un bilet de identitate străin... Deabià am isbutit să o conving că, dac'ar fi să mă oprească undeva, apoi un act mincinos n'ar face decât să-mi îngreuneze soarta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

6

Noaptea târziu, m'am dus cu Stelian la Grofu, în fundul unei mahalale. Căruța era în fața casei. Toți dormeau. M'am trântit și eu în fân. Mai aveam vre-o două ceasuri până la plecare. Ar fi bine să mă odihnesc puțin. Cine știe ce mă așteaptă mâine, poimâine?

Stăteam întins cu fața în sus în căruță. Auzeam sforăitul Grofului care dormeà în curte, pe jos. Din grajd pătrundeà ronțăitul calului, când grăbit, când leneș. Ici-colea câte-un hămăit de câine, fricos; stăpânirea dușmană îi îngrozise; nici câinii nu mai îndrăzneau să latre în voe... Cerul erà vânăt închis, curat și ciuruit de sclipirea stelelor...

Mi se volburau în minte crâmpee de gânduri răzlețe, iar inima-mi erà plină de speranțe și de temeri. Sorbeam stelele din ochi de care nu voià să se apropie somnul...

Niciodată nu mi s'a lămurit mai adânc sentimentul libertății ca în clipele acelea petrecute în tremurarea necunoscutului ce mă pândeà în vârful unei căruțe cu fân... Cerul înstelat mi se păreà mai mândru ca totdeauna, înfățișându-mi largul nesfârșit al lumii peste care totuș omul e stăpân... Și mie vor să-mi răpească toată lumea aceasta, pe mine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vor să mă silească să îndrăgesc ceeace mi-e urât şi să urăsc ceeace mi-e drag... Strângeam pumnii ca şi când aş fi vrut să mă apăr cu orice preţ împotriva celor ce vor să mă încătuşeze...

Grofu deabiă se urnì din culcuş. El nu părea grăbit deloc, şi nici mişcat. Mocoşì vre-un ceas până unse căruţa, până înhămă calul, până drese o roată, până-şi găsì biciul... Degeaba îl zoream; nu eşeà dintr'ale lui... Apoi când să pornim, se luă la harţă cu nevastă-sa şi trebuì să-i ascult mai bine de-un sfert de oră, cum îşi aruncă în şoaptă, ca să nu scoale vecinii, sudălmiile cele mai alese. Insfârşit se săturară amândoi şi Grofu îşi scuipă în palmă, învârtì biciul şi bufnì, îndemnându-şi calul:

— Hai, Lăstune!... Hi!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

GOANA

1

Calul mergeà la pas, oricât îl îndemnà Grofu, mai cu vorba, mai cu biciul.

— E orb de amândoi ochii—îmi spuse căruțașul—de-aceea nu aleargă. Altminteri însă e un cal prea bun. Mai ales la povară duce cât doi...

Când s'a luminat de ziuă am văzut că mârțoaga aveà șoldurile strâmbe și coastele rupte.

— Numai de nu ne-am împotmolì pe drum cu armăsarul d-tale—zisei cam îngrijat.

— Lasă, domnule, îmi iau toată răspunderea—murmură omul puțin rușinat.

Dimineața ne-a bătut o răpăială de ploae de vară care ne-a pătruns până la piele. Pe urmă însă a început să ardă soarele și să se încingă o bujală ca în cuptor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am poposit de vre-o șease ori, am mers mai mult pe jos decât în căruță, dar spre seară am ajuns în Ploești.

— Bine că ne văzurăm aci—îmi mărturisi Grofu, clipind șiret. Tare mi-a fost frică să nu crape mârțoaga pe drum. De, spun drept, atâta cale n'am mai făcut niciodată...

Am tras la un han, Grofu mi-a luat geanta și am pornit îndată să căutăm pe Ghedeneanu-Jalea care aveà să-mi facă vânt mai departe. Il găsirăm, dar parcă într'un ceas rău. Citì scrisoarea mea, încreți fruntea, bâlbâi cevà încurcat și însfârșit îmi spuse că nu poate face nimic, că nu cunoaște pe nimeni care m'ar puteà servì, că-i pare bine de cunoștință și m'ar găzduì la dânsul, dar are mosafiri... Cu tovarășul Grofu nici nu dădù mâna, încât acesta se simți adânc jicnit.

— Haidem, tovarășe—îmi șoptì. Lasă că ne descurcăm noi mai bine singuri...

Afară apoi îmi spuse disprețuitor că Ghedeneanu-Jalea e un mormoloc fără voință și că e însurat cu o nemțoaică. Păcat că ne-am pierdut vremea cu dânsul.

— Dar cum rămân eu acuma?

— Răbdare și sânge rece—mă mângâie Grofu. Deocamdată mergem la han, mâncăm

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

și pe urmă lasă pe mine. Să-mi zici mie cuțu, dacă nu ești mâine la Buzău...

Am dormit la han. Nu prea împărtășeam încrederea tovarășului și mai ales mi se păreà semn rău că din prima zi se încurcă soȷ cotelile.

— Uite cum facem—zise Grofu a doua zi dimineața. D-ta vrei să ajungi la Buzău teafăr, nu-i așa? Ei, eu zic că drumul drept e cel mai bun. Vii cu mine frumușel la gară, îți scot eu bilet, să nu se întâmple să fie vreun spion, și te pun în tren. Pot să-ți dau în scris că nimeni n'are să te supere... La Buzău apoi ai de-aface cu un tovarăș care mai bine moare decât să nu te servească...

In gară erà o îmbulzeală cumplită. Grofu se sbăteà ca un balaur în fața ghișeului.

— Iute, iute, să nu plece trenul! mă zorì când se văzù cu biletul în mână.

Pe linia întâi un șir lung de vagoane pline de soldați. Grofu se repezì la o ușă.

— Militar! Militar! răcniră câțiva dela geamuri.

— Arde-v'ar focul! murmură căruțașul cătrănit.

Trenul de Buzău erà gata de plecare. Grofu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmi aruncă geanta într'un compartiment plin-plinuț.

— Așa-i că nu te-a mâncat nimeni? șopti dânsul zâmbind cu bunătate. De-acù mergi sănătos! Noroc și izbândă!

Ii strânsei mâna. Rămase pe peron cu ochii la mine, niște ochi cuminți și blânzi. Trenul se urnì gâfâind. Grofu mai zise ceva, dar nu-l mai auzii. Ii zâmbeam însă cu o tresărire de inimă. Aici lăsam un suflet cald. Cine știe ce mă așteaptă mai încolo?

2

N'aveam adresa omului de încredere dela Buzău. Trebuià să colind o serie de cafenele și restaurante, să întreb de Boiangiu... Intr'o cârciumă cu biliard îi aflai urma. Patronul erà socialist, muștériii socialiști și, firește, toți cunoșteau pe socialistul Boiangiu.

— Trebue să pice îndată—îmi zise cârciumarul frecându-și mâinile. Până atunci luați loc... Cu ce vă putem servì?

Toată lumea mă cântăreà cu coada ochiului. Socialiștii români sânt foarte bănuitori și au oroare de străini, fiindcă în fiecare se poate ascunde vre-un spion de-al poliției, iar poliția li-e urâtă foc, și poate cu temei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boiangiu se nemeri tocmai să întârzie. Era un om voinic, cu urme de vărsat pe față, cu o mustață bălae bărbătească și cu niște ochi albaștri dulci, plini de căldură și de bunătate. Purtă cravata roșie obligatorie. Toți îl iubeau căci îl primiră cu însuflețirea ce întâmpină deobicei pe omul simpatic:

— Să trăești nene Boiangiule... Ai întârziat Boiangiule... Uite, te așteaptă un domn!...

— Pe mine? făcù dânsul rotindu-și ochii prin odae.

Când mă zări, se apropie simplu, întrebător:

— Mă așteptați pe mine?

— Da, am o scrisoare pentru d-ta...

— Dela cine?

— Poftim și vezi... Explicațiile ți le voi dà pe urmă...

Se așeză la masa mea, își scoase pălăria și citì scrisoarea cu mare luare aminte de vre-o două ori.

— Dela tovarășul Camil Popescu din București—murmură dânsul. Sânteți socialist?

— Nu. Sânt numai fugar.

— Tocmai, căci nu-mi aduc aminte să vă fi văzut pela club... Dar, mă rog, spuneți-mi ce doriți!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ascultă fără să mă întrerupă. Pe urmă tăcu, mă privi drept în ochi.

— Vom trece împreună—zise deodată hotărât. Acuma mă duc să-mi aşez una-alta. Până atunci d-ta poţi să te odihneşti niţel. Hangiul o să-ţi deà o cameră. Mâine seară sântem la Iaşi...

Vorbì ceva cu cârciumarul, dădù câteva ordine unor tovarăşi mai tineri cari pierdeau vremea în jurul biliardului, şi apoi plecă grăbit.

Imi săltà inima. Omul acesta mă umpleà de încredere. Simţeam că-şi pune tot sufletul în joc, că astfel trebue să isbutim...

Eram totuş nerăbdător. Stăteam pe spini. Cum să mă odihnesc? Intâi să mă văd dincolo, pe urmă odihna...

Pela vre-o cinci după amiazi, Boiangiu venì cu un geamantănaş în mână.

— Gata! zise dânsul. Plecăm...

— Dar cum?

— Cu trenul...

— Dar...

— Lasă... Lasă cum zic eu!

Imi luai geanta şi ne îndreptarăm spre gară. Călătoria cu trenul mă înspăimântà. Doar tocmai de tren mă feream, unde lesne se puteà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să întâlnesc vre-o mutră nepoftită care să mă nenorocească. Crezusem că vom merge cu căruța până la Focșani... Așa-mi închipuisem eu... Dar acuma eram în stăpânirea lui Boiangiu... Trebuià să-l urmez...

— D-ta stai aici să nu ne fure geamantanele până scot biletele—îmi șopti tovarășul.

Incepuse să mă sgâlțâie frica. Așteptarea în furnicarul de oameni erà pentru mine primejdioasă. Deabià în vagon m'am mai mulcomit.

— Până unde mergem?

— Lasă... pe urmă! făcù Boiangiu.

3

Nu pricepeam ce vreà tovarășul. Aveam bilete numai până la Râmnicul-Sărat. Dealtfel numai până acolo puteai merge fără o autorizație specială. In Râmnic însă stăpâneau austriacii. Cum mă duc eu chiar în mijlocul lor? E o nebunie. Și Boiangiu tace mereu, fumează și se gândește. Ce-o fi vrând?... Incercam să-l descos. Degeaba.

— Pe urmă, pe urmă! îmi ziceà mușcându-și buzele.

Controlorul erà un soldat german, bătrânatec, spân, cu ochi de veveriță. Ne-a perfo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rat biletele măsurându-ne bine, dar n'a zis nimic.

Pe urmă văzui pe Boiangiu stând la sfat cu un frânar român, care întovărășià pe controlorul neamț.

După câtevà stații rămaserăm singuri în compartiment. Frânarul venì și șoptì:

— I-am spus, nene Boiangiule... Se face!

Atunci Boiangiu mă lămurì. Dăm câte-un pol controlorului german și mergem tihniți până la Focșani. Frânarul a fost mijlocitorul. Mai sânt vre-o doisprezece clienți într'alt vagon ca și noi. Neamțul face o daraveră bună și noi asemenea.

Peste vre-un sfert de oră controlorul venì, se așeză pe bancă, mormăì ceva. Ii întinserăm banii. Ii vârì în buzunar, mai mormăì cevà, și trecù spre alt vagon.

— Ei vezi? zise Boiangiu. S'a învățat și neamțul... Ce nu face bacșișul!

Dincolo de Râmnic venì iar frânarul. Trebuià să ne înțelegem cum vom eși din gara Focșani care erà păzită de soldați, ca să nu poată trece nimeni fără biletele speciale cuvenite. Frânarul se însărcină să ne scoată el prin dos, firește în schimbul unui bacșiș, cu toate că erà prieten cu Boiangiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Păcat că nu mergem noi până la Mărășești, că v'am trece dincolo ca părerea—suspină dânsul la sfârșit.

Vorba aceasta întărâtă pe Boiangiu.

— Adică de ce nu ne-ar trece cel care vine cu trenul din urma noastră?

— Vă trece sigur—zise frânarul. Numai să vă puteți urcà la Focșani, c'acolo-i mai greu din pricina nemților. Altfel treceți sigur... Toți controlorii nemți fac afaceri d'astea. Au trecut așà sute de oameni și încolo și încoace.

Se sfătuiră dânșii multă vreme: cum să facem, cum să dregem, să ne vedem chiar noaptea aceasta în Moldova?

— Eu zic să vă dați jos dincoace de Focșani, la o gară mai mică. Neamțul meu e prieten cu șefii de gară. Dânsul o să pună vorbă pentru d-voastră, iar șeful gării o să vă deà în primirea controlorului dela acceleratul care vine în urmă... Ià stați nițel să vorbesc eu cu neamțul!...

In curând se întoarseră amândoi.

— Bun, bun—bâlbâì controlorul. Io spun... șef de gară...

S'a și hotărât. Ne dăm jos la Copăceni și așteptăm acceleratul.

— Așà, domnule—respiră Boiangiu. Ce-i în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mână, nu-i minciună. Ce să ne mai trambalăm prin Focșani, când mâine putem fi la Iași? Ne mai costă câte-un pol și am scăpat ușor și fără bătae de cap...

Se înnoptase. Tovarășul fumà ca un turc, țigară după țigară. In întunerec lumina roșcată a țigării îi desvăleà uneori fața care parcă mă îndemnà mereu să am toată încrederea. Și aveam chiar multă nevoe de un îndemn. Preà se precipitau lucrurile, prea ne legam soarta de toanele cutărui controlor necunoscut... In sufletul meu credeam că ar fi fost mai bine să ne strecurăm cu mai multă băgare de seamă, cu mai puțină îndrăzneală... Dar Boiangiu, prin siguranța și tăcerea lui, mă stăpâneà. Energia e cuceritoare...

4

Controlorul sări jos cel dintâiu la Copăceni și vorbì cevà cu șeful gării arătându-ne pe noi. Șeful zâmbì, dădù din cap de mai multe ori... Apoi trenul dispărù... Nu știu de ce mă întristai când rămaserăm pe peron singuri?

Dar șeful erà foarte amabil. Ne aduse o lampă în sălița de așteptare și ne spuse să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fim liniştiţi că acceleratul vine peste vre-o două ceasuri...

Acum ne întrebăm dacă controlorul va fi explicat bine şefului ce vrem? Căci altminteri ne-am încurcă urât... Ne învoirăm să oferim şi şefului un pol ca să-l câştigăm definitiv.

Primì zâmbind, banii.

— N'aveţi nici o grije... Se aranjează — zise dânsul cu mândrie.

Trecuse miezul nopţii când sosì trenul. Şeful spuse câteva cuvinte controlorului şi apoi ne arătă să ne urcăm în vagon.

— Ei, acu ce zici? triumfă Boiangiu. Aşa-i că sântem în Moldova?

N'apucă să isprăvească vorba, când controlorul venì însoţit tot de un frânar român care cunoşteà pe Boiangiu. Neamţul acesta erà îndesat, roşcovan, cu o faţă sperioasă. Ne cerù permisul de trecere.

— N'avem—îi răspunsei eu trăgând cu ochiul.

Se făcù că nu bagă de seamă şi ne cerù biletele.

— N'avem—repetai eu încercând să-i pun în mână doi poli. Tocmai de-aceea vorbisem cu şeful de gară să-ţi spună că...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, dar nu mi-a spus așà—făcù dânsul încurcat. Nu se poate fără bilet...

— Desigur. Dar dacă vrei d-ta, se poate — îi zisei cu o nouă sforțare de a-i dà banii.

Ii erà frică și nu îndrăzneà să primească.

— Eu nu pot—murmură foarte zăpăcit. Dacă vă prinde, cad eu în belea... Fără permis nu merge...

Boiangiu explicà cevà frânarului care-mi făceà semne desperate să n'am grije-că se învoește el cu neamțul. Până nu primeà însă controlorul paralele, cum să n'am grije? De aceeași părere trebue să fi fost și Boiangiu, căci deodată se întoarse către german și-i zise:

— Atunci n'ar fi mai bine să ne dăm jos la Focșani?

Controlorul asudase de zăpăceală. Banii îl ademeneau, dar și frica îl amenințà și nu-l lăsà să se hotărască.

— Nu-i nevoe să vă dați jos—zise el clătinând din cap. Acuma că sânteți aici, puteți merge până la Mărășești și acolo vom mai vedeà...

Vrui să stăruesc să ne coborâm, dar Boiangiu mă trase de mânecă și-mi șoptì repede:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Taci că se face!

Neamțul tot se mai perpeleà. Se uità la noi, se scărpinà la ceafă.

— Dar să nu stați aici. Asta-i vagon special, cu prea multă lumină... Poate să vie cineva... Mai bine în clasa a treia... Sânt goale și întunecoase...

— Foarte bine zice dumnealui—sări Boiangiu. Lasă, domnule, că la Focșani trecem în clasa a treia...

5

Trenul alergà în bezna nopții ca un balaur furios. Eram singuri într'un vagon uriaș, fără o licărire de lumină. Tăceam amândoi. Așteptam. Și cu cât ne depărtam, cu atât ne svârcoleam mai mult pe băncile goale.

— Trebue să ne dăm jos la Putna-Seacă—zisei eu deodată, cu toate că știam că între Focșani și Mărășești trenul nu se oprește.

— Taci că acuș pică neamțul—mormăì Boiangiu, dar fără obișnuita-i încredere în glas.

Aprindeam mereu chibrituri să mă uit la ceas: mai sânt patruzeci de minute, treizeci și cinci, douăzeci, un sfert...

— Ai să vezi c'o pățim—făcui eu iarăși, încercând să zâmbesc amar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aș!... Curaj!... Nu lasă neamțul doi poli —se încurajà Boiangiu.

Dar nu se arătà nici barem frânarul român.

Cinci minute...

Și nu veneà nimeni...

— Vezi? zisei îngrozit deabinelea. Acuma ce ne facem?

— Trebue să vie, că doar am vorbit cu dânșii... N'aveà fricà!

Scosei capul pe geam. Se vedeau lumini electrice. Soseam...

— Mărășești! auzirăm un glas străin, prelung și parcă dușmănos.

Vagonul nostru erà la coadă și rămăsese mai în întunerec.

— Haidem să ne coborâm — murmurai spăimântat, pipăindu-mi geanta. Poate că izbutim să ne strecurăm și noi prin mulțime...

— Stai jos—poruncì Boiangiu. Trebue să vie acuma... Să nu ne pripim!

Mă așezai iar pe bancă. In vagon parcă se împânzise o groază ucigătoare. Se scurseră câteva minute. De pe peron veneà zgomotul somnoros de voci amestecate, de pași grăbiți, de strigăte scurte. Apoi deodată niște pași grei care se apropiau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vine controlorul—şoptì Boiangiu triumfător.

Uşile vagonului se deschideau pe rând, iar un glas aspru, străin, duhneà când mai scurt, când mai prelung, dar mereu ameninţător:

— Mărăşeşti!

Ne urnirăm brusc amândoi... Erà un soldat german înalt care controlà vagoanele.

— Ah, am sosit! strigai eu ca şi când ne-ar fi deşteptat din somn. Haidem, Boiangiule, c'am sosit!

Coborârăm şi pornirăm grăbiţi spre peron. N'apucarăm însă să facem nici zece paşi când din urmă neamţul strigă parcă şi-ar fi adus aminte brusc de ceva:

— Biletele!... He, he! Biletele!...

Ne făcurăm a nu auzì şi mai merserăm puţin. Dar soldatul alergă după noi strigând într'una:

— Biletele!... Unde sânt biletele dvs.?

— Ce bilete, domnule? zisei eu supărat. Ia mai lasă-ne 'n pace!...

— Imediat să-mi arătaţi biletele, aţi înţeles?

— Sânt la controlor, domnule...

Iar pornirăm... Neamţul însă se ţineà acuma scai de noi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum la controlor?... Vreau să văd biletele!... Poftim încoace, poftim!

Nu se mai lăsă de noi până nu ne duse la subofiţerul care controlă permisele de trecere.

— Domnii aceştia n'au bilete! raportă soldatul, foarte mulţumit că ne-a prins.

— Acuma n'am vreme... Treceţi colo — zise scurt subofiţerul, arătându-ne un colţ, în odăiţa unde se înregistrau permisele. Vom vedeà mai târziu ce-i cu d-voastră!...

Erà un bărbat voinic cu o înfăţişare închisă, bănuitoare. Işi văzù de slujbă tacticos, aruncându-ne doar în răstimpuri priviri piezişe. Noi stăteam încremeniţi, uitându-ne la fericiţii care se vălmăşeau să scape mai repede de formalităţile plictisitoare. Nu mai îndrăzneam nici să vorbim. Deabià din când în când îmi svârleam ochii la Boiangiu care îşi rodeà furios şi abătut mustăţile.

Un maior român intră repede dând deoparte pe subofiţerul german ce stăteà în uşă. Erà curier.

— Domnule maior—îi zisei, oprindu-l desperat. Uite, ne-au oprit aici ăştia, fiindcă n'avem permise... Te rog, intervino d-ta să ne lase să trecem!... Poate că d-ta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Imi pare rău,—răspunse încurcat maiorul. N'am nici o putere... Aș face-o altfel cu dragă inimă...

Imbulzeala se potoli încetul cu încetul. O femee bătrână, cu vre-o șapte legături cât ea de mari, fù cea din urmă...

— Ei, ce-i cu d-voastră?... Unde vă sânt biletele? ne întrebă atunci subofițerul frecându-și mâinele.

— Uite ce este, domnule—răspunse Boiangiu. N'avem bilete. Am venit crezând că se poate plăti și aici costul... Sântem niște bieți demobilizați, nevestele ne-au rămas în Moldova și vrem să ne ducem, să le luăm... Vai de capul nostru...

Subofițerul ne cântări lung din ochi, chemă pe conducătorul trenului pe care-l dojeni că nu ne-a arestat imediat, și ne trimise cu un soldat să plătim la casă prețul biletelor, întreit... Ghișeul erà tocmai lângă cordonul de soldați români. De-atâta vreme nu mai văzusem dorobanți și azi...? Ce-ar fi oare să mă arunc deodată dincolo de cordon, pe teritoriul românesc?... Când sânt la un pas de mântuire, mă prăvălesc iar în prăpastie?... E îngrozitor!...

Odaia, în care se făceà controlul bagaje-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor erà acuma pustie. O masă murdară și un telefon. Ușa ce dădeà spre pământul românesc se zăvorâse. Un bec electric atârnà din tavan, plin de praf.

— Scoateți tot ce aveți prin buzunare! ne porunci subofițerul.

Vre-o trei soldați ne-au cotrobăit prin gente, în vreme ce subofițerul ne cercetà cu deamănuntul toate hârțuliile de prin buzunare.

— Mâine dimineață veți fi trimiși înapoi la Focșani, să vază acolo mai bine ce-i cu d-voastră! murmură neamțul înapoindu-ne lucrurile. Până atunci veți stà într'o baracă...

Dădù ordin unui soldat să ne călăuzească. Toată gara se stinsese. Intunericul apăsà greu. Bâjbâiam și deabià ne țineam pe urma soldatului.

Merserăm peste câmp, prin gropi și șanțuri, vre-o zece minute, până ce dădurăm de o baracă unde furăm primiți de o sentinelă. Inlăuntru mai erau o grămadă de oameni care dormeau pe dușumele: prizonieri ruși, țărani, precupeți... Vântul se văità prin scândurile barăcii.

Erà ora patru și sentinela ne spuse că trenul spre Focșani pleacă la ora șeapte. Incă trei ceasuri! Mă simțeam atât de istovit parcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aș fi tras la jug. Groaza mă pătrunsese atât de mult că nici n'o mai simțeam. Numai o nerăbdare mare mă chinuià. De ce trece vremea așa de anevoe?

Uneori mi se părea un vis urât toată întâmplarea... Va să zică toate au fost în zadar, toate, toate... Imi veneà să-mi smulg părul de necaz că m'am luat după toanele lui Boiangiu. Lui, firește, ce-i pasă? Cel mult o să-l amendeze și să-l trimită acasă... Dar eu, eu? De ce n'am fost eu mai prudent?... Acuma pe mine mă așteaptă moartea... Imi adusei aminte că citeam în ziarele austriace cum că, începând dela cutare dată, toți cei ce vor fugì din armată vor fi judecați sumar și împușcați imediat, spre a se pune capăt dezertărilor... Da, da, îmi aminteam limpede chiar niște reportaje sensaționale despre executarea câtorva nenorociți... Pot eu oare să scap mai eftin, eu care trebue să fiu încondeiat cumplit, de vreme ce fusesem ridicat cu ordine speciale... Și toate acestea fiindcă m'am luat după capul altuia, în loc să-mi fi urmat planurile mele fără riscuri nefolositoare...

Acuma e de prisos orice părere de rău... Acuma s'a sfârșit... Cel puțin de s'ar isprăvì mai repede... Cât mai repede!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar ce greu trece vremea! Un minut... un secol...

Mă plimbam desperat prin baraca întunecoasă. Imprejurul meu oamenii dormeau, suspinau prin somn, își întindeau oasele... Chiar și Boiangiu descoperise un scaun fără spetează și atipì îndată... Firește. El ce pierde?

Dar oare de ce nu s'a mirat deloc subofițerul când mi-a citit numele? S'ar puteà să nu se știe aici nimic de fuga mea? Sau poate sânt atât de mulți fugari încât nici nu-i pot ține minte pe toți?... Sau poate poliția austriacilor n'are legături cu cea germană?... O, atunci înseamnă că norocul...?

Copilării!... Iar mă agăț de speranțe neroade... Iar?

6

La șapte venì un soldat să ne ducă înapoi la gară. Când eșeam noi din baracă, trenul treceà.

— Acum iar mai așteptăm... O, Doamne!

Pe peron, un ofițer german ne privì bănuitor și schimbă câteva vorbe cu soldatul.

— Să-i păziți bine că sânt primejdioși! strigă ofițerul, încruntat.

Furăm lăsați în odaia de control, singuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doar alături se plictiseà un militar printre niște registre unsuroase.

Așteptarăm vre-o două ore, apoi venì un subofițer care vorbeà bine românește.

— Cu mine mergeți la Focșani... Plecăm la nouă, cu trenul de apă...

Boiangiu îmi spuse că trenul de apă e o locomotivă și un vagon cu butoae în care se aduce apă dela Focșani.

Trenul de apă însă trecù în goană prin gară tocmai când subofițerul lipseà. A venit mai târziu și a făcut gălăgie mare, că asta-i obrăznicie, că trebuià să-l aștepte mașinistul, că el nu permite d'astea... Pe urmă ne-a zis împăciuitor:

— Nu-i nimic... Plecăm la unu cu cellalt tren de apă...

Se împlineau douăzeci și patru de ore de când nu mâncasem nimic. In minte frămîntam mereu crâmpeiul de nădejde: ce-ar fi dacă nemții n'ar ști nimic?... Și fiindcă nimeni dintre cei de-aci nu-mi făcuse nici măcar o aluzie cât de slabă, speranța mea se întăreà, se umflà... Cine știe? Poate că Dumnezeu n'are să mă lase?...

Erà vorba însă, chiar în cazul acesta, să găsesc o explicație plauzibilă: de ce am în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cercat să trec fără permis? Cine n'are nimic pe conștiință, poate să ceară voe și... poate că i se dă... Cel puțin așà este regula generală... Atunci de ce încercarea clandestină? Ce motiv m'a îndemnat să încerc o trecere neîngăduită?...

Imi chinuiam creerii și nu găseam nimic. O minciună isteață, potrivită m'ar puteà scăpà, dacă... Firește, dacă nici la Focșani nu vor știi nimic despre pricina cea adevărată care m'a pus pe fugă... Firește...

Spre amiazi ne pomenirăm iarăș cu subofițerul de azi-noapte și mai ursuz.

— Scoateți încă odată tot din buzunare! bufni dânsul.

Ne puse apoi să scoatem și ghetele, să ne desbrăcăm până la piele. Căută prin toate tiviturile hainelor, prin căptușeala încălțămintelor... Și pe urmă adună tot ce aveam în buzunare și le puse într'un plic galben. Vrui să protestez, dar mă oprì cu un gest:

— Dacă te întovărășești cu asemenea indivizi, suferă și d-ta urmările! îmi zise aruncând o privire ucigătoare lui Boiangiu.

Va să zică Boiangiu e vinovatul? Atunci aici într'adevăr nu se știe nimic despre mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Trebuiă să mă încredințez mai bine. Intrebai pe militarul din odăița de-alături:

— Mă rog, adică de ce ne învinovățiți de sântem tratați cu atâta asprime?

— Apoi dacă nu vă astâmpărați și vă apucați de spionaj? mormăi dânsul cu dispreț. Credeți că noi sântem proști?

Imi păli iar nădejdea. Dacă-i vorba de spionaj, atunci vor face cercetări mai întinse și atunci nu se mai poate să nu afle tot... Degeaba mă încânt cu deșertăciuni. Soarta mea e pecetluită. Nu mai e nici o scăpare...

Ușa care dădea în partea românească era zăvorâtă pe dinăuntru. Mă rezemai cu spatele în dreptul clanței și trăsei încet zăvorul. Trebue să mai încerc odată să fug, orice s'ar întâmplă. Când va eși militarul afară, mă voi strecură binișor pe ușă și... Ii spusei și lui Boiangiu ce vreau să fac.

— Incearcă—răspunse dânsul—dar bagă de seamă că ai noștri sânt în stare să te deà iar pe mâna nemților!... D-ta nu ai avut afaceri cu lașitatea autorităților noastre... E de ajuns să se strâmbe un căprar neamț la ei, ca să se arunce toți cu burta la pământ...

Aveà dreptate. Când toată țara e la cheremul lor, cum ar îndrăzni cineva să mă apere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fățiș?... Mai bine să mă potolesc. De ce să-mi tai singur toate punțile, când norocul încă nu m'a părăsit?

Trenul de apă plecă iarăș și însoțitorul nostru iar sosì târziu.

— Să-i ià mama dracului—făcù neamțul. Plecăm cu trenul de persoane peste câteva ceasuri... Nu-i nimic...

Peste un ceas, trase în gară un tren nesfârșit, plin de demobilizați. Subofițerul venì gâfâind:

— Mergem chiar acum... Ne cățărăm cum vom puteà... Vreau să pot petrece și eu nițel în oraș, să profit de ocazie.

Mă bucurai ca și când m'ar fi dus la mântuire. Nimic nu e mai chinuitor ca nesiguranța.

Ostași gorjeni ne-au făcut loc și nouă. Ne compătimeau. Intre dânșii parcă mă simțeam mai bine. Speranțe vagi mi se încuibară iarăș în suflet.

Trenul se urnì scârțâind.

— D-voastră lucrați împreună cu austriacii? întrebai deodată pe germanul care ne însoțeà. Nu mă mai putusem stăpânì. Voiam să aflù dacă nu nădăjduim zadarnic.

— Noi nu lucrăm cu austriacii, noi porun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cim austriacilor—răspunse subofițerul cu trufie întinzând gâtul.

Soldații demobilizați cântau, chiuiau...

Trebui să fac sforțări să nu mă amestec și eu în bucuria lor...

7

— Stați puțin, că mai am doi clienți,— ne zise însoțitorul când coborârăm în gara Focșani, și se întoarse într'o clipă cu doi turci jigăriți și speriați pe care-i dăduse jos dintr'alt vagon. Sânt niște foști internați și trebue să-i predau comenduirei austriace de aici—adăugă subofițerul. Dar nu vom zăbovi mult. Doar îi dau în primire și ne urmăm calea...

Asta înseamnă nouă clipe de primejdie. Cum se nemerește de trebue să ne abatem tocmai pela austriaci? Deabia îmi înfiripasem nădejdea și iată-mă iarăș în vârtejul amenințării. Mă uitam cu ură la bieții turci care veneau în urma noastră tândălind ca niște mânji flămânzi...

Intrarăm într'o curte largă. Dintr'o fereastră un strajamester mustăcios întâmpină prietenește pe subofițerul nostru, care-i întinse niște hârtii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe ceilalți nu-i lași aici? strigă strajamesterul râzând.

— Nu se poate... Ce-i mai de preț păstrăm noi—răspunse neamțul nu mai puțin spiritual.

Mi se ridică o piatră de moară de pe inimă când ne văzurăm iar în uliță.

— Noi mergem la comandantură? întrebai pe subofițer.

— Nu, nu... Eu vă dau în primire la poliția politică... Acolo se va hotărî unde vă trimite pe urmă...

Poliția politică era, firește, o numire mai subțire a poliției secrete, instalată la întâiul etaj al unei case bătrânești. Găsirăm numai doi copiști militari care deabia catadicsiră să ne primească. Insoțitorul nostru o șterse îndată, grăbit să tragă o beție înainte de a se întoarce la slujbă.

Era de vreme încă. Trebuiă să așteptăm pe șeful poliției care nu obișnuiă să vie decât pela cinci. Copiștii ne dădură voe să stăm în biroul lor și chiar să stăm jos pe scaune... Peste câteva minute însă veni un plutonier, se uită urât la noi, întrebă ceva pe un copist și apoi de odată se răsti:

— Afară, afară! Aici nu ne trebue aseme-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nea indivizi! Aşteptaţi în coridor!... Asta-i acuma, să vă dăm şi fotoliuri!...

Eşirăm plouaţi. In coridor găsirăm un civil care fumă pe ascuns, împrăştiind fumul cu mâinile ca să nu se vază. Erà tălmaciul, un ovrei slăbuţ, umil, necăjit. Ne descusù: de unde ne-au adus, pentru ce, cum, cine? Părea o fire curioasă. Ne-am plâns de pacostea ce-a dat peste noi şi el ne-a compătimit:

— Ce-are aface... Necazurile-s pentru oameni... Că doar n'aţi omorât pe nimeni, ce Dumnezeu!... O să vă deà o amendă bună şi gata... Dealtfel avem un şef foarte cum se cade... Norocul d-voastră...

Pe urmă ni se plânse şi dânsul cât rabdă şi înghite, dar n'are ce face, că dacă n'ar fi aici, l'ar luà la corvoadă. Şi are mulţi copii şi sărăcie mai multă...

Nenorociţii şi năpăstuiţii se compătimesc totdeauna, fiindcă simt suferinţa aproapelui.

Venì şeful... Trecù pe lângă noi ca şi când nici n'am fi existat. Erà gras şi îmbrobonat de sudoare, într'o uniformă strâmtă, cu capul rotund şi pleşuv ca un glob de lemn.

— Acuş vă vine rândul... Aveţi numai răbdare! ne şoptì tălmaciul. Intâi să iscălească hârtiile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'adevăr, peste vre-un sfert de ceas, tălmaciul mă chemă.

— E om bun şi azi e în toane bune—îmi şopti introducându-mă.

Şeful desfăcuse plicul în care fuseseră strânse lucrurile mele din buzunare şi răsfoia prin hârţulii. Mă chemă mai aproape. Avea în mână tocmai filele ce-mi rămăseseră de când încercasem să-mi omor vremea scriind în muzeul lui Stelian.

— Ce-i asta? întrebă arătându-mi o foae.

— Un început dintr'o povestire ce am vrut s'o scriu... Am obiceiul să umblu veşnic cu hârtii de scris în buzunar...

Dădu peste altă filă scrisă.

— Dar asta?

Inghetai. Era ciorna scrisorii pe care vrusem s'o trimit prietenului la Iaşi. Dacă ştie româneşte şi o citeşte, sânt pierdut... Dar nu ezitai nici o clipă.

— E urmarea povestirei, — zisei fără zăbavă.

Nu pricepea româneşte şi nici nu încercă să citească. Trecu înainte. File albe, numai albe... Le puse laoparte. Apoi căută în portofoliu.

— De ce ai încercat d-ta să treci în Moldo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

va fără permis? îmi zise apoi brusc, privindu-mă drept în față.

Aveà ochii cercetători și pătrunzători, deși păreau puțin somnoroși. Simțeam că o clipă de șovăire îmi poate fi fatală. Asta-i clipa hotărâtoare... Și deodată mă pomenii vorbind liniștit, cu o siguranță care mă uimeà pe mine însumi:

— Eu, domnule, sânt un fel de gazetar-poet... Dealtfel din hârtiile mele se vede... (Șeful puse mâna pe cartea mea de legitimație). Meseria mea e literatura. Dar acuma am vrut să încerc o lovitură jurnalistică. Știi, desigur, că Parlamentul dela Iași are să se ocupe zilele acestea cu darea în judecată a fostului guvern... Iată momentul—mi-am zis. Ceva impresii vii, culese la fața locului, ar puteà face sensație. Și atunci m'am hotărât să plec...

— Pentruce n'ai cerut permis? Ți s'ar fi dat! întrerupse polițistul.

— N'am cerut fiindcă s'au cerut mereu din partea ziarului și mi s'a părut că ar fi însemnat un abuz să mai viu și eu... Dealtfel la București se spuneà că autoritățile germane dela Mărășești au dreptul să libereze permise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de trecere pentru câteva zile, în cazuri excepționale...

— Te înșeli... Nu au asemenea autorizație...

— Iată ce nu știam... Pe urmă, mărturisesc, nu voiam să știe nici directorul ziarului. Voiam să-i fac o surpriză... Am plecat deci cu bilet până la Râmnicul-Sărat, fiind hotărât să urmez călătoria fără bilet, să plătesc costul ulterior la Mărășești, să obțin îngăduința să trec și să dau lovitura... In loc de lovitura aceasta inofensivă, însă, m'am pomenit arestat și adus aici cine știe sub ce învinuire...

Minciuna, minciuna salvatoare, pentru care-mi rosesem creerii atâtea ceasuri în zadar, iată-o, trântită brusc, inspirată parcă de un înger păzitor!... Vedeam pe fața șefului că minciuna a prins. Când a auzit de darea în judecată a fostului guvern, a zâmbit chiar mulțumit... Politica orbește chiar pe un polițist! Credeà ce-i spuneam. Simțiam aceasta din felul cum ascultà, din întreruperile lui...

— Foarte rău ai făcut că te-ai expus la neplăceri inevitabile—zise dânsul apăsând butonul soneriei. Acuma nu sânt vremuri de lovituri gazetărești...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plutonierul, care ne gonise din biroul copiştilor, intră.

— Intreabă la Bucureşti, dacă acest domn mai este gazetar—zise şeful dându-i cartea mea de legitimaţie. Te expui astfel la tot soiul de bănueli—urmă apoi, după ce dispărù plutonierul. Să zici bodaproste dacă vei scăpà cu o amendă greà...

Începù să scrie procesul-verbal...

Erà lămurit că nici aici nu se ştià despre fuga mea. Se vede că fiecare dintre cutropitori lucrează cu poliţia-i proprie fără concursul celorlalţi. Altfel ar fi peste putinţă să nu aibă deloc cunoştinţă... Dar primejdia cea mare totuş acuma e în toi. Dacă şeful chiamă pe tălmaci să citească filele, dă peste ciorna nenorocită şi află tot... Cum am uitat-o, dece n'am aruncat-o? Se vede că un blestem mă urmăreşte deaproape... Plutonierul vorbeşte la telefon cu Bucureştii. Acolo desigur se vor interesà, vor aflà că am fugit din mâinele ungurilor.... Numai printr'o minune s'ar puteà întoarce lucrurile în bine...

Tocmai când mă gândeam astfel, venì plutonierul.

— Bucureştii ocupaţi!

— Incearcă mai târziu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Minunea ar fi dacă s'ar fi stricat de tot comunicaţia. Dar prea multe minuni râvnesc... Ca şi când Dumnezeu numai grija mea ar avea-o în lumea aceasta.

Iscălii procesul-verbal şi eşii. Tălmaciul chemă tocmai pe Boiangiu. Dintr'o fulgerare şoptii ovreiului:

— Ia seama, te rog, din suflet, dacă te-o pune să citeşti hârtiile mele... E o scrisoare, o ciornă, între ele... Să-i spui că-i urmarea la o poveste începută pe fila întâi... Te rog! Nu mă lăsa!

— Am înţeles—murmură tălmaciul. Fii liniştit!

Din partea aceasta m'aş fi liniştit, dar telefonul cu Bucureştii!... Aşteptam în coridor, plimbându-mă fără încetare şi fără rost, simţind cum un spin de spaimă mi se înfige în inimă din ce în ce mai dureros. Deodată auzii soneria telefonului. Mă rezemai de uşă, să ascult, să-mi aflu osânda cu o clipă mai de vreme. Glasul plutonierului, aspru, sbârnâia desluşit:

— Bucureşti... Da... Aici poliţia politică Focşani... (Nu înţelesei câteva vorbe, pe urmă, iarăş, foarte limpede:) Insemnaţi, vă rog: Remus... Lunceanu... Lunceanu... Da.., Dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai este gazetar... E deținut aici... Bine... Mulțumesc...

Peste două clipe plutonierul iese grăbit. Il întrebai:

— A venit vre-un răspuns dela București?

— Incă nu... Trebue să se intereseze... De abià în două ceasuri o să ne comunice rezultatul...

Două ceasuri!... Două veacuri...

Și Boiangiu nu mai isprăveà... Stăteam cu ceasul în mână și mi se păreà că minutarele aleargă nebunește. De ce trece vremea acuma așà de repede?... Dacă aș isbuti să scap de aici înainte de-a venì răspunsul... Dacă... Dacă...

Tălmaciul venì, într'un târziu, strălucitor:

— O să fie bine... Poftim înlăuntru!

Mai erà încă un ceas până să vie răspunsul dela București...

In biroul șefului, Boiangiu își strângeà lucrurile.

— Uite și pe ale d-tale! îmi zise polițistul. Numărați-vă banii... Să nu vă lipsească nimic, căci pe urmă nu mai primesc reclamații... Așà... Acuma veți fi conduși la închisoare, iar mâine dimineață veți merge la comandatură unde vi se va aplicà o amendă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

severă ca să vă învățați minte altădată să mai încercați a trece peste regulamentele noastre...

Mâine dimineață! Va să zică după ce va fi venit răspunsul... Va să zică nu mai e scăpare...

Și deodată începui stăruitor:

— Ar fi păcat să fim ținuți în închisoare o noapte întreagă pentru o vină atât de mică... Gândiți-vă că nu suntem derbedei. Am greșit, ne pedepsiți. Plătim amenda ce credeți că trebue să ne-o aplicați. Dar de ce să ne mai aruncați și în temniță, să ne chinuiți?...

Șeful parcă se zăpăci o clipă.

— Regret și eu, dar n'am încotro... Eu nu pot să vă pedepsesc. Asta-i treaba comandanturii...

— Cu toate acestea, dacă ați vrea, ați găsi un mijloc. Sânt sigur... Gândiți-vă că sântem oameni și...

— Bine, dar acuma e preà târziu, chiar dacă aș vrea să vă ajut... Comandantura e închisă...

— Cu puțină bunăvoință s'ar puteà totuși găsi o modalitate să ne scăpați de rușinea unei nopți de închisoare. Destul că am petrecut o noapte într'o baracă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Insfârșit, să încerc... Deși nu cred...

Se înmuiase. Trecù în odaia plutonierului și învârtì telefonul. Il auzirăm cum cerù comandantura. Nu răspunse.

— Am știut—strigă dânsul spre odaia unde eram noi cu tălmaciul care ne făceà mereu semne că am avut noroc și care-mi șoptì că nici nu l'a pus să citească hârtiile de care-i vorbisem.

Șeful cerù popota ofițerilor și chemă pe un căpitan.

— Alo!... Domnule căpitane, uite ce te rog... Am aici doi oameni cărora aș vreà să le dau drumul... Le-am făcut formele... Eu aș propune o amendă de câte cincizeci lei... Da, atunci încasez eu, iar mâine trimit banii împreună cu hârtiile... Da, foarte bine!... Petrecere bună!... Mulțumesc... Noi mai avem de lucru aici...

Veni zâmbind.

— Vreți să plătiți câte cincizeci de lei?

— Oricât, domnule, numai să scăpăm de închisoare...

— Vi se va dà chitanță, și apoi chiar mâine vă cărăbăniți de-aici, înapoi la București... Ați înțeles?... Dar nu cu trenul, fiindcă n'aveți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

permise... Pe jos, cu căruța, cum puteți... Poimâine să nu vă mai prind pe-aici că-i rău!...

Acuma puteà să sporovăiască. Bine că am hălăduit... Numai răspunsul dela București să nu se întâmple să sosească până ne face chitanțele... Mai este un sfert de oră... Și cât mocoșește copistul... Domnule... domnule... te rugăm... Slavă Domnului!...

— Mare noroc ați avut, spun drept—zise tălmaciul. Da-i șeful om bun... Norocul dvs...

— Ai fost om de inimă, domnule—îi răspunsei fericit. Iți rămânem recunoscători... Vrei să bem o bere împreună, după masă? Vrei, domnule...?

— Schaefer—complectă dânsul. Cu plăcere... Nu vă închipuiți cât mă bucur și eu c'ați scăpat bine și repede... Zău așà!...

Alergarăm pe scară ca niște năuci. Când ajunserăm în stradă ne făcurăm cruce amândoi de odată.

— Uf, Boiangiule, prin ce-am trecut! oftai ușurat și cu puțină imputare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

8

Ne-am repezit de-adreptul la un birt. Eram morți de foame.

Mâncam cu lăcomie, ne uitam unul la altul, zâmbeam într'una și ne citeam în ochi bucuria.

— Am scăpat! O, Doamne, am scăpat! ne spuneau privirile.

Și Boiangiu îmi mărturisi că m'a crezut pierdut. Chinuri ca cele de aseară până acuma, n'a mai îndurat niciodată. Desperarea mea tăcută îi zdrobea conștiința. Se simțea mai vinovat ca cel din urmă criminal, fiindcă el mă vârâse în riscul acesta. Și mai ales tăcerea mea îl chinuia. Dacă l'aș fi ocărât, dacă l'aș fi înjurat sau măcar dacă i-aș fi făcut vre-o imputare, parcă tot s'ar mai fi răcorit. Dar eu tăcusem într'una... Și tăcerea, în clipele tragice când se hotărăște viața omului, e cea mai cumplită acuzare.

Tălmaciul veni mai târziu, dar nu se așeză la masa noastră.

Când isprăvirăm masa, se luă după noi. Ne duse într'o stradă mai dosnică și acolo mă trase deoparte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ştiţi că a venit răspunsul dela Bucureşti? îmi zise posomorât.

— Da?

— Poate nici cinci minute după ce aţi plecat d-voastră...

— Ei şi?

— Spune că, adevărat, sunteţi jurnalist, dar că aveţi o încurcătură mare cu ungurii...

— Şi ce-a spus şeful d-tale?

— Şeful meu e foarte cum se cade. A' zis că asta nu-l priveşte pe dumnealui, că asta-i treaba austriacilor...

— Va să zică nu-i nici o primejdie?

— Asta nu pot să ştiu. Şeful erà azi în toane bune. Poate că până mâine se răsgândeşte. De, îţi închipui şi d-ta, oricât... Deaceea voiam să-ţi spun să rămâneţi aici noaptea asta, până mâine n'o să vă supere nimeni. Dar mâine să plecaţi cât mai de vreme, să nu se întâmple cevà... Paza bună fereşte primejdia rea, vorba ceea... Pe urmă iarăşi zic, să nu te întorci cumva la Bucureşti, că imediat te înhaţă ungurii. Ascunde-te şi d-ta prin Buzău sau la Ploeşti, până vom scăpà de dânşii, că doar nu vor stà nici ei cât bolovanii pe-aici...

— Domnule Schaefer, eşti un om de treabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc... Sînt sărac şi eu... Dar crede-mă că nu te voi uità niciodată...

Ii strecurai câţiva lei. Ii primì ruşinat.

— Vai de noi, domnule Lunceanu, atâta pot să zic şi eu! murmură dânsul umil şi plângător. Vai de noi, zău aşà!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

CATASTROFA

1

— Ei, Boiangiule, acuma e rândul d-tale! îi zisei dupăce dispărù tălmaciul.

Tovarăşul clipì aprig, hotărât.

— M'am învăţat minte. De-acù lasă pe mine!

Dormirăm noaptea aceea la un cismar, tovarăş bun de-al lui Boiangiu. Vre-o zece proletari veniră să ne ţie de urât, să discute teorii socialiste şi să ne deà poveţe bune cum să trecem cât mai uşor. Nenumărate planuri au fost desbătute, dar nici unul nu ni se mai păreà destul de sigur. Trebuià cevà mai bun, cevà fără primejdie...

In mijlocul discuţiilor mi-am adus aminte că în Focşani am un prieten, om cu mare trecere. Cismarul mă duse a doua zi de dimineaţă la dânsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine-ai făcut c'ai venit—îmi zise prietenul. Cred că am şi găsit mijlocul... Haidem îndată!...

Mă însoţi la biroul ofiţerilor români, care funcţionă aici ca să uşureze trecerea demobilizaţilor în teritoriul ocupat. Mă prezintă colonelului şi-i povestì repede toată păţania mea. Colonelul, scurt şi vânjos, foarte roşu la faţă, şi cu multă bunătate în privire, murmură mişcat:

— Te trecem, te trecem, fii liniştit! Nu te lăsăm noi în mâinile ungurilor. Vă pun în legătură cu căpitanul Georgescu, băiat plin de inimă. Am mai trecut noi şi câţiva ofiţeri italieni, fugiţi din captivitatea austriacă... Dar, ştiţi, eu ca preşedintele comisiunii nu pot să mă amestec direct. Astea le fac băeţii. Chiar dacă s'ar întâmplà un caz, care nu se poate întâmplà, să-i prinză nemţii, răspunderea nu cade asupra întregei comisiuni... Ce vreţi, aşà am ajuns azi... Poate că Dumnezeu nu ne va lăsà multă vreme sub călcâiul duşman...

Căpitanul Georgescu erà foarte tânăr, cu o mustăcioară neagră. Nu stătù pe gânduri nici o clipă. Sărì cu entusiasm:

— Mergem, domnule... Chiar mâine plec

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Tecuci cu automobilul să iau dela gară pe maiorul Cazacu... Să fii la ora șase acasă la mine, în strada...

2

La cinci băteam la ușa căpitanului.

— Ești grăbit, ai? mă întâmpină ofițerul cu un surâs prietenesc.

— Imi arde pământul sub picioare, căpitane... De două săptămâni trăesc într'o groază continuă...

Chemă ordonanța. Imi aduse o tunică soldățească, o șapcă, o manta.

— Te îmbrac ordonanță și te pun lângă șofer... Bine că ești neras... Asta se potrivește tocmai bine... Nu-i nimic că hainele nu-ți vin. Ești mai în notă... Pantalonii nici nu-i nevoie să-i schimbi. Iți acoperi picioarele cu mantaua până ce trecem de barieră... Dealtfel automobilul nici nu oprește, așa că să-ți iasă din cap orice frică...

Mă privii într'o oglindă. Imi venì să râd:

— Parcă sântem în romane de sensație —zisei domol.

— In orice caz, mai bine să fii ordonanța mea câteva minute, decât să zaci în vre-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

temniță ungurească câțiva ani. Ce să facem dacă ne-a bătut Dumnezeu?... Dar toate astea-s trecătoare... Nu mai e mult... Sânt pe ducă! O să fie o prăbușire cum nu s'a mai pomenit de când e lumea...

Îi sticleau ochii. Atâta încredere nu mai văzusem, și atâta siguranță. Mă simțeam mic și păcătos în fața acestui credincios hotărât. Noi, cei de sub jug, n'am avut niciodată nădejdi atât de convinse. Noi credeam cu teamă și îngrijorare, credeam spre a ne înfrumuseța căderea și mai cu seamă pentru a ne ușura sufletul...

O cafea, o țigară, câteva vorbe simple și amicale, pe urmă:

— Ei, acuma putem plecà! zise căpitanul scurt.

Automobilul porni... Iată-ne pe șoseaua dreaptă, netedă, mâncând pământul!...

Încrederea mare este ca și credința oarbă: oțelește sufletul și mută din loc munții. Nici urmă de temere în inima mea, parcă mi-ar fi luat cu mâna orice grije. Glasul căpitanului e ca o sabie tăioasă și ocrotitoare. Acuma înțeleg cum pot alergà soldații în gura morții, fără șovăire, sub chemarea unei voințe vii.

— Ià seama, sântem pe pământ istoric și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glorios, îngrășat de sânge de eroi! îmi strigă ofițerul. Uite tranșeele!...

In față câmpia se înfundà într'o perdea de dealuri îndepărtate. Munții albăstreau în stânga, în zare, iar pe mâna dreaptă șesul se pierdeà presărat cu pomi, brăzdat cu linii de copaci cari însemnau drumuri și ape. Ne apropiam de Putna care șerpuià nevăzută încă, în albia-i tăiată adânc... Automobilul își încetinì mersul. Șoseaua erà plină de răni deabià vindecate. De jur împrejur frământat de gropi nenumărate, ca niște sfâșieturi însângerate, câmpul dormeà sălbăticit, copleșit de burueni și mărăcini, sdrobit de suferințe.

— Aici erau tranșeele nemțești... Pozițiile bateriilor le-am lăsat în urmă... A, uite colo una, aproape astupată...

Trecem podul deabià reparat de peste Putna. Tremurà sub greutatea mașinii. Pe malul drept șanțurile adânci erau părăginite.

— D'acì au pornit nemții la atac... Astea au fost pozițiile inițiale... Au trecut râul noaptea, sub ocrotirea întunericului și a artileriei, să ne surprindă... Uite și tranșeele noastre, pe cellalt țărm... Foarte bine mascate...

Nu vedeam nimic. Deabià când am ajuns

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în dreptul lor, am descoperit șanțurile pitite printre ondulările malului... In dreapta însă, ceva mai departe, o ruină uriașă, zdrențuită, își plângeà jalea spre cerul limpede al dimineții. Căpitanul îmi ghicì gândul.

— Fabrica de zahăr... Au bombardat-o și au distrus-o când și-au dat seama că au pierdut bătălia... Răzbunarea lor!

Dela șanțurile de pe mal alergau înapoi brazde în zig-zag, ușoare. Arborii ce însoțeau șoseaua erau sfârtecați. Numai ici-colea câte o cruce timidă.

— Nemții și-au adunat morții și i-au îngropat pe urmă în cimitire speciale. Altminteri crucile ar fi mai dese... Ai noștri n'au putut ține piept aici, fiindcă dincolo de podul căii ferate rușii au fugit din luptă și ne-au descoperit spatele...

Incrucișăm drumul de fier. Cantonul e prăbușit, numai hornul stă drept, sfidător. Copacii sânt mai deși. Șoseaua șerpuește printre grădini, apoi deodată iar se întinde ca o panglică cenușie.

— Acuma trecem pe unde au fost opriți... Mărășești!—zise căpitanul cu un glas moale, mișcat.

Mi se strânse puțin inima. Sirena automo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bilului începù să tutuc. Uite baraca în care am petrecut ceasurile cele grozave! O barieră închide calea... Un soldat neamț aleargă să facă drum. Imi trag șapca mai pe ochi puțin.. E sentinela cu care stătusem de vorbă eri noapte. Nu-i văzusem fața bine... O, e bătrân, milițian. Salută foarte respectuos. Dar sirena sună într'una... La vre-o sută de pași altă barieră; alt german o dă lăoparte și stă țeapăn, cu mâna la cozoroc... Incă una... Mașina trece în goană nebună... Un dorobanț se arată cu arma la umăr. Sântem la hariera românească...

— Oprește! strigă șoferului căpitanul și comunică un ordin sentinelei.

Ochii mi se umplură de lacrămi. Imi veneà să țip de bucurie. Aș fi vrut să spun o vorbă de mulțumire ofițerului. Dar simțeam că glasul mi-e înecat de emoție. Mă uitai înapoi. Câtă suferință am lăsat în urmă!

— Ei, ești mulțumit? zise căpitanul cu un râs cald. Acuma să mai poftească cinevà să te prindă!

3

Aproape o zi întreagă fusesem în gara Mărășești și totuș nu putusem vedeà nimic în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

afară de odaia în care îmi cântăream disperarea.

Automobilul făcù un ocol şi ajunse tocmai în dosul clădirii gării. Pe peron nemţii leneveau, căscau, întocmai ca acum două zile. Uite subofiţerul care-mi făcuse percheziţiile, uite-l şi pe cel ce m'a însoţit înapoi la Focşani... Se uită lung la maşina care aleargă veselă şi nepăsătoare. O îngrămădire de cruci albe, îngrădite cu sârmă ghimpată, se află chiar lângă gară. Şoseaua se strecoară printre mormane de ruine. Nici o casă nu e întreagă... Pe aici a trecut furia războiului... Viaţa însă începe să-şi croiască drum. Printre dărâmături se deschid dughene cu de-ale mâncării, oameni mulţi se frământă să înnoade iar firul acolo unde l'a rupt războiul...

In mijlocul câmpului oprim şi leapăd hainele salvatoare...

Douăzeci de minute... Tecuci!...

Sânt uluit. Parc'aş fi coborât într'o lume nouă... Sărăcia şi suferinţa îşi arată rănile la fiece pas, dar oamenii, oamenii ca şi când ar fi mai mândri... Dincolo umblam mereu cu capul plecat, vorbeam numai în şoapte, ne strecuram ca să nu facem nici umbră, nici sgomot. Cleştele vrăjmaş a îngălbenit feţele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a umilit sufletele, a zdrobit mândriile... Aici toți au privirea dreaptă și sfidătoare, toți au glasul cald și înălțat, și toți sânt români...

Cum schimbă împrejurările pe oameni! Și ce repede!...

Intâlnim pe maiorul Cazacu care-mi strânge mâna cu putere, zicându-mi:

— Aici ești acasă! Bine-ai venit!

Pe urmă iată-mă în trenul lung, cu geamurile sparte, cu vagoanele hodorogite, înfățișând suferințele uriașe ale unui popor viteaz, răstignit în așteptarea învierii mântuitoare... Stăteam în fereastra compartimentului îmbrățișând cu ochii pământul ce se mlădia în goana trenului...

Se face seară când ajungem la Iași... Orașul, însemnat prin mii de lumini electrice, îmbie o panoramă duioasă de basmuri...

Pretutindeni oamenii în uniforme militărești, tocite sau mai bune; chiar și femei multe umblă în haine făcute din stofe de uniformă... Parcă toată lumea aceasta a luptat, a suferit și nădăjduește împreună, într'un singur gând.

— Aici sânt acasă! îmi zic cutropit de emoție, rotindu-mi privirea în toate părțile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

4

A doua zi întâlnii câțiva din prietenii pribegi... M'au înconjurat și m'au copleșit cu întrebări... Amănuntele cele mai neînsemnate din viața de dincolo îi interesau. O parte din sufletul tuturor rămăsese doar acolo...

Zeci de inși m'au descusut și tuturor a trebuit să le povestesc din fir în păr toată viața mea petrecută sub apăsarea dușmană, căci dintr'însa înțelegeau lesne viața tuturor. Și toți ziceau la sfârșit:

— Mult ați suferit... Poate chiar mai mult ca noi... Și când te gândești că aici ați fost ocărâți și priviți ca spioni și trădători!...

Zâmbeam. Imi aduceam aminte clipa când mi s'a spus că m'a înjurat Iorga, durerea aceea cumplită, cea mai cumplită... Acuma, aici, după toate zilele înfricoșătoare, prin care m'am târât, simțeam limpede că dintre toate suferințele, aceea a fost cea mai ucigătoare. Și-mi ziceam că mai bucuros aș muri, decât s'o mai îndur vre-o dată...

Mi se părea totuș că în sufletul celor mulți roade o amărăciune grea, abiă stăpânită. Prin zâmbetele ce voiau să fie vesele parcă străbăteà o jale mare, jalea speranțelor sfărâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mate, peste care s'a așternut o resemnare usturătoare.

Au trecut multe zile până ce m'am așezat în lumea aceasta, atât de nouă pentru noi cei oropsiți. Și cu cât mă potriveam mai mult, cu atât descopeream mai lămurit resemnarea aceea înfricoșătoare. Mulțimea părea ca omul care a scăpat dintr'o primejdie mare, gol, prăpădit, zdrelit, și care nu se mai gândește decât să-și ducă viața înainte, oricum, numai să trăiască. Pumnul dușman părea că și aici apasă în văzduh și împovărează inimile. Pretutindeni o alergare disperată după permisele care să îngădue oamenilor să meargă acasă. Dincolo ne revoltam când auzeam câte umilințe se impun celor ce vin, și strângeam pumnii și scrâșneam dinții. Aici parcă nu se mai sinchiseau de d'astea. S'ajungă acasă cât mai curând, asta era tot ce mai doreau. Pe urmă fie ce-o fi... Gurile mai sbierau încredere, dar sufletele parcă n'o mai simțeau... Mândria rămăsese pe fețele tuturor, în inimi însă se încuibase amărăciunea, nedumerirea...

Sântem la fel cu toții, îmi ziceam aproape rușinat. Se întâmplă aici aproape întocmai ceeace s'a petrecut când au venit nemții:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'au schimbat oamenii de azi pe mâine. Istoria noastră de umilinţi şi imputări veşnice ne-a înmuiat firea, ne-a îndoit spinarea. La noi invaziile au fost evenimente obişnuite. Oamenii au fost nevoiţi să se deà când cu turcii, când cu grecii, când cu ruşii... Azi erà unul mai tare, mâine cellalt. Şi veşnic am fost împărţiţi în tabere: o parte cu unii, alta cu alţii. Când rămâneam singuri, ne uneam parcă numai pentru a ne despărţi iarăş când veneau noui cutropitori... Istoria formează popoarele după chipul şi asemănarea ei. Ce să facem dacă istoria ne-a fost mamă vitregă?...

Puţini erau cei cu credinţa dârză, neîndoplecată, dreaptă ca lumânarea, cei cu încrederea şi 'n gură şi 'n inimă deopotrivă de fierbinte. Pasiunea acestora însă erà atât de puternică încât umpleà tot cuprinsul ţării, treceà peste hotare. O respirai pretutindeni şi simţeai că-i aşà de vie că o singură scânteie poate s'o aprindă, s'o facă să fâlfâie iar uriaşă chiar în inimile care azi sânt obosite de suferinţă. Numai ceasul izbăvirii să vie mai curând...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

5

Ceasul se apropiă dealtfel repede. Colosul de fier gâfâià sub loviturile grele. Acum câteva luni bombardau Parisul cu tunul-minune; alergau îmbătaţi de speranţe spre inima lumii; azi se svârcoleau din ce în ce mai convulsiv; sângerează din mii de răni, se prăbuşesc văzând cu ochii...

Ce bine mă simţeam aici! Uitasem toate suferinţele celor doi ani, toate primejdiile. Aici mi se părea că libertatea se răsfaţă în aer. Mă miram de cei ce se plângeau, cu toate că baionetele duşmane nu se vedeau. Aici puteai să-ţi arăţi cel puţin nădejdea, să te mândreşti cu ea, s'o alinţi... Aici îţi dădeai seama că eşti acasă, în ţara ta... Şi ce mare mângâere e simţământul acesta! Ceiace n'au îndurat ocrotirea vrăjmaşului nici nu pot pricepe...

Gazetele nu puteau spune mai nimic. Ameninţarea de peste Siret le înăbuşeà glasul. Dar veştile bune veneau pe aripile vântului, pătrundeau în toate casele pe ferestrele deschise, se strecurau prin pereţii cei mai puternici.

— Bulgaria s'a prăbuşit... Turcia capitu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

leazã... Revoluţie în Austria... A abdicat Kaizerul... Republica germanã... Nemţii implorã pacea....

Oamenii se desmorţeau. Parcã s'ar fi trezit dintr'un somn otrãvit. Feţele se luminau din zi în zi, începeau sã strãlucească de o bucurie care aşteptà doar clipa sã izbucnească. Amãrãciunea din inimi se prefãceà...

Amãrãciunea... Da, da! Aici e pricina. De aici porneşte...

Se prefãceà într'o poftã stranie de nerãbdare. Umilirile trebuiau rãsplãtite, întoarse. Dinte pentru dinte.

Şi atunci a început...

Încet, încet! Sã pãstrez şirul! Trebue sã-l pãstrez!... De-acuma nu mai e mult... Se sfârşeşte tot... Şi ce sfârşit!...

6

Amãrãciunea s'a întors spre Siret, spre cei ce au suferit toate chinurile. Se pare ciudat? Cu toate acestea...

Cu cât se apropià mai mult ceasul, cu atât simţeam parcã o rãceală împrejurul meu. Dintru'ntâi, n'am vrut s'o iau în seamã. Mã

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sileam să mă conving că-i o închipuire bolnăvicioasă a mea. Dar frigul se înteţeà mereu. Din amănunte se închegau sloi de ghiaţă.

Ce-i asta? îmi ziceam din ce în ce mai des şi mai îngrijorat.

Oamenii cari până eri îmi zâmbeau prietenește de departe, azi o luau pe cellalt trotuar când mă zăreau sau se făceau că nu m'au văzut deloc. Prieteni buni, cari se înduioşaseră de suferinţele mele, clătinau din cap acuma, păreau îngrijoraţi şi deabià găseau două-trei vorbe să-mi spună, şi chiar acelea în fugă, ca şi când s'ar teme să nu-mi destăinuiască ceva.

Ce-i asta? Ce-i asta? îmi sfărâmam creerii îngrozit.

Incercam să găsesc explicaţii şi... găseam. Am suferit totdeauna de un exces de scrupulozitate. Poate că am fost uneori ispitit de o uşoară manie a persecuţiei. Privirile oamenilor mi s'au părut duşmănoase sau indiferente sau pornite, chiar când au fost binevoitoare. N'am ştiut să mă lipesc trecând peste amănunte... Acelaş lucru trebue să mi se întâmple şi acuma...

Acelaş lucru?... De ce acuma?... De ce nu ieri?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Amărăciunea...

Şi răceala îmi dârdâia sufletul, mi-l sfâşia. Simţeam lămurit cum mi-l taie în bucăţi dureroase, cum se întinde mereu, cum mă cuprinde cu ghiare veninoase... Zadarnic căutam s'o biruesc cu fierbinţeala inimii, s'o smulg cu nepăsare sau cel puţin s'o învăluesc cu veştmintele bucuriei mari ce râvneà să mă stăpânească... Zadarnic!

O frică rea mă luase în braţe, mă strângeà, mă strângeà, mă strângeà...

O să mă înăbuşe...

Umblam pe stradă speriat, cu ochii veşnic în dibuirea unui sprijin care să mă înalţe deasupra valurilor ameninţătoare. Mă sfiam să mă mai întâlnesc cu oamenii, căci în toate privirile mi se păreà că mă îngheaţă aceeaşi răceală cumplită. Şi totuş singurătatea mă torturà mai crâncen. Când toată lumeà tresaltă de fericirea pe care ai aşteptat-o tu ca o mântuire, cum să stai deoparte?

Am să înebunesc...

Apoi într'o zi, sânt tocmai două săptămâni de-atunci, o zi de Marţi ca şi astăzi, am intrat în vorbă mai deaproape cu un prieten. E avocat şi bohem. Are mai multă clientelă ca bohem decât ca avocat. Dar e o fire dreaptă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cinstită, francă, serioasă. Şi, dintr'una într'alta, i-am mărturisit starea mea ciudată, poate ipocondria mea chinuitoare.

— Vrei să-ţi spun adevărul? mi-a zis prietenul, cu o privire adâncă.

— Ţi-l implor, oricât ar fi de aspru...

— Atunci ascultă... Presimţirile tale, ca să zic aşà, nu sânt deloc ipocondrice. Ai o situaţie nespus de rea aici. Acesta-i adevărul. Se vorbesc despre tine lucruri îngrozitoare. Numai a suta parte dacă ar fi adevărate, şi încă ar fi de ajuns să te pună pe gânduri.

— Spune-mi tot, tot!

— Tot nu-ţi pot spune, fiindcă nici eu nu ştiu tot. Ceeace ştiu am auzit întâmplător. Mie nu-mi plac vorbele şi fleacurile. In lume însă astea au căutare. Va să zică umblă vorba, o spune toată lumea, care te cunoaşte, sau nu te cunoaşte, că tu eşti trimis aici de nemţi...

— Eu? De nemţi? Dar bine, tu nu ştii cum am fugit, cum mi-am scăpat deabià viaţa?

— Ştiu, precum ştiu şi alţii. Dar lumea nu vreà să creadă. Lumea zice că toată fuga a fost o înscenare dibace, ca astfel să poţi pătrunde mai lesne în toate cercurile de-aici, şi să-i ţii în curent pe duşmani cu cele ce se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ed.transilvania.ro/mdrr1901-1932

procteazâ, să le arăți pe aceia ce le sânt prieteni adevărați sau vrăjmași ireductibili...

— Va să zică spion? îl întrerupsei cu glasul tremurând.

— Cam așà-cevà — făcù prietenul.

— Și lumea crede?

— Dece n'ar crede, când tu însuți îi dai motive...

— Ce motive?

— Ce motive! Asta-i o întrebare cinică. Iartă-mă, dar altfel nu știu cum s'o calific. Când cinevà umblă zilnic pela biroul german de-aici...

— Asta-i o minciună îngrozitoare!

— Cum minciună, când sânt oameni care te-au văzut intrând. Sânt chiar prieteni de-ai tăi. Unul și-a însemnat numărul birjei care te-a dus la legația nemțească.

Mă apucase o emoție spăimântătoare. Imi tremurà sufletul din mine. Invinuirea asta de-o nedreptate revoltătoare mă îngrozeà.

— Iți jur că nici nu am văzut măcar casa unde stau nemții! Jur, jur pe tot ce crezi că mi-e sfânt! Sânteți înfricoșători!... Vreți să mă ucideți! Nu-i adevărat! Nu-i adevărat!

Prietenul se uità mirat la mine. I se părea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poate curioasă înfățișarea mea, atât fusese de convins că învinuirile ce le auzise erau drepte.

— Da, dragul meu, la urma urmelor se poate să nu fie adevărat... Dar atunci de unde au pornit svonurile acestea?

— Sânt absurde, omule! Absurde! Pe mine, dacă m'ar prinde, m'ar spânzurà, nu pricepi? Dece nu vreți să pricepeți?... Atunci cum să am eu legături cu ei?...

Avocatul mă privi iarăș lung, clătină din cap, apoi deodată reluă:

— Uite, eu te cred... Cred că ești sincer... Eu, dealtfel, totdeauna te-am apărat cât s'a putut, puțin, nici vorbă. Mi s'a părut că nu ești capabil să fii ceeace se spune că trebue să fii... Dar, în aceeași vreme, recunoaște însu-ți că toate aparențele sânt împotriva ta. Și lumea judecă după aparență totdeauna... Tu, transilvănean, ai rămas totuș în teritoriul ocupat, ai așteptat venirea dușmanului. Asta înseamnă că nu ți-a fost frică de el, ceeace iarăși înseamnă că aveai motive să nu-ți fie frică. Ce motive? Aici e întrebarea. Unii vorbeau așa, alții altfel, dar toți se uneau într'un gând: trebue să fi avut legături cu dânșii... Se poate, firește, să fi rămas de nevoie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

sub nemți. Eu unul nu tăgăduesc. Dar atunci urmează întrebarea: cum de nu te-au descoperit, cum de nu ți-au făcut nimic, cum de te-au lăsat chiar să mai și scrii?... Nu vezi cum vin toate aparențele să te osândească? Cum adică, deabia după un an și jumătate să se trezească ungurii, să afle că ești acolo și să te urmărească? E, în orice caz, ceva bizar la mijloc. Sau organizația dușmană a fost tembelistă, sau ești vinovat... Iar dacă ești nevinovat, atunci ești o victimă, dar o victimă care și-a meritat soarta...

— Tu ce crezi? i-am zis mai liniștit.

— De, eu...

Șovăi. Ii pusei repede altă întrebare:

— Dece însă schimbarea aceasta deabia acuma? Dece nu atunci când am venit acì?

— Asta-i foarte simplu. Atunci încă nu se știà ce va fi azi. Atunci majoritatea erà pe punctul de-a pierde încrederea. Și, în asemenea împrejurări, oamenii sânt lași. Își ziceau că tu ești cu cei mai puternici și deci îți arătau zâmbete. Azi lucrurile s'au întors. Și furia s'a dublat... Și începe să izbucnească...

Toată ziua aceea am rumegat vorbele avocatului. Au avut un efect straniu asupra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea. M'au potolit. Şi, încetul cu încetul, răceala s'a topit. Siguranţa te întremează. Acuma cel puţin ştiam. Nu mai aveam afaceri cu un duşman necunoscut. Şi nu-mi mai era frică.

După câteva ceasuri râdeam de toate svonurile care, când le auzisem, mă înspăimântaseră. Sânt nerozii—îmi ziceam. Niciodată minciunile n'au trai lung. Azi le spune unul-altul. Mâine însă se vor risipi, ca nişte băşici de săpun. Lumina nu poate rămâne sub obroc. Imi trebue doar răbdare...

Apoi să mai vedem dacă minciunile sânt într'adevăr aşa de răspândite şi de crezute cum spune prietenul-avocat, care se cam înrudeşte cu Gasconii...

Şi seara m'am repezit şi am scris nevestei mele, m'am plâns, m'am indignat... Ea îmi va trimite mângâierea, ea care mă iubeşte cu adevărat... Poate singura fiinţă care mă iubeşte...

7.

Uşurarea a fost numai aparentă. Voiam să zâmbesc nepăsător, să mă conving că avoca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul mi-a spus fleacuri, să fiu mândru și să mă ridic deasupra clevetirilor, să nu bag în seamă noroiul ce mă stropește de pretutindeni... Pe când însă mă sileam astfel, inima mi se svârcolea ca o turturică rănită de moarte. Și toate sforțările voinței mele nu erau în stare să-i aline suferințele...

Dealtfel de fapt toate mângâierile mele se sfârșeau printr'un fel de refren, care era și temelia lor: nu se poate ca lumea să nu simtă bătăile sufletului meu, nu se poate, nu se poate... S'o fi găsind câțiva ușurateci care mă bârfesc, dar de astea n'am să mă sinchisesc. Lumea cum se cade, lumea care mi-e dragă, lumea pentru care am pătimit, spre care mă mână inima, nu mă poate respinge. Lumea aceasta trebue să mă iubească întocmai cum o iubesc eu, trebue, trebue...

Sfioasă, nelămurită, și amenințătoare își căută drum în creeri o întrebare veninoasă: dar dacă-i adevărat, dacă lumea nu te vrea? Nu voiam să răspund. Și întrebarea revenea mereu, din ce în ce mai nemiloasă, mai ascuțită: dar dacă...? Când mă chinuia prea mult, îmi ziceam vag:

— Atunci voi muri și voi scăpa de toate întrebările...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O, Doamne, pe-atunci încă nu credeam că mă voi puteà hotărî, că va trebuì să mă hotărăsc... Pe-atunci mai aveam speranțe, și, când mai ai speranțe, nu poți luà nici o hotărâre mare...

Erà nevoe să mai vie alte lovituri, mai mici și mai mari, să-mi deschidă ochii, să-mi mulcomească șovăirile, să-mi ucidă nădejdile.

Și au venit...

Un gazetăraș, lung, deșirat, anemic, mă luă de brat și-mi zise:

— Tu știi cât țin la tine... D'aia vreau să-ți spun o murdărie ce-o colportează Popovici pe socoteala ta...

Popovici este părintele tuturor compromisurilor. Foarte vioi și inteligent, suferă însă de atrofia simțului moralității. Ziarist, inginer, artist deopotrivă de gălăgios. A înjurat pe nemți până ce i-au astupat gura cu câteva zeci de mii; pe urmă a ocărât pe rușì și a izbutit să câștige alte multe mii; astăzi e mare naționalist și socialist și regenerator, și, fiindcă are bani, se bucură de vază, ca toți oamenii cu bani în țara noastră.

— Ce colportează? întrebai cu un zâmbet ironic, amintindu-mi fără să vreau multiplele schimbări la față lui Popovici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Asmuță pretutindeni lumea împotriva ta și te face spion austriac—zise gazetarul indignat. Adineaori nu m'am putut răbdà și l'am repezit de s'au mirat toți...

Eram sigur că prietenul i-a bătut în strună lui Popovici, dar îi mulțumii pentru apărarea-i generoasă. La urma urmelor părerile astea, ale acestora, nu mă dureau. Dacă lumea s'ar lăsà dusă de nas de alde Popovici, atunci n'are ce să-mi pară rău că mă înlătură pe mine, care, oricum, sânt mai bun.

Intâmplarea mă puse față 'n față, chiar în aceeași zi, cu Popovici. Veni la mine râzând foarte amical, ca totdeauna.

— E adevărat că tu te-ai însărcinat să-mi scoți numele de spion pe-aici? îi zisei în loc de bună-ziua.

Avù o ușoară tresărire, ca și când s'ar fi mirat că am aflat. Dar imediat se reculese, își reluă zâmbetul prietenesc și răspunse, bătându-mă pe umăr:

— Ei, și ce-are face? Am auzit și eu dela alții... Așà vorbesc oamenii... Chiar boanghinele tale mi-au spus...

— Care boanghine? întrebai cu aceeași voce simplă.

— Ei, care!... Boanghine, dragă... Tu nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știi ce-s boanghinele?... Mi se pare că și Repezeanu mi-a spus...

— Și nu te gândești că-mi sdrobești viața cu asemenea...

— Ia fugi de-aici cu prostiile!... Dar de mine câte nu se vorbesc?... Ei și?... Ești deatâta vreme în țară și încă n'ai învățat că la noi nimeni nu se poate compromite!... Va să zică încetează cu sentimentalismele!...

Iar mă bătù pe umăr și râdeà atât de liniștit parcă ar fi fost vorba cel mult de un băț de chibrit care nu vreà să ià foc...

Deabia peste un ceas m'am gândit că trebuià să mă revolt, să-l iau de guler... Erà preà târziu... Ș'apoi cum să mă revolt când omul e atât de blajin, când îți spune verde că e vorba doar de o bârfeală nevinovată, cel mult răutăcioasă. In loc să fiu ocărât c'am scos un volum de poezii proaste, sânt hulit că... Așa este moda astăzi. Și nimănui nici prin gând nu-i trece că sânt ocări cari ucid... Nimănui...

Pe Repezeanu îl cunoșteam numai din vedere. Cum l'am întâlnit, l'am și oprit:

— Domnule, d-ta spui că eu sânt spion?

Făcù un pas înapoi. Se așteptà probabil să-l lovesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am auzit și eu vorbindu-se—murmură dânsul privindu-mă mereu gata de apărare. Dar lumea câte nu vorbește?...

Lumea. Lumea. Lumea.

Nu mai simțeam nici durere, nici indignare, nici tristețe. Incetul cu încetul însă o scârbă mare de viață mi se furișă în suflet. Umblai toată seara pe străzi, printre mulțimea sgomotoasă, lacomă de petreceri și de trai. Vedeam cum se sbate viața pretutindeni, grăbită, egoistă, nepăsătoare. Auzeam glasurile aspre care parcă toate se sileau să acopere conștiințele, să arunce uitarea peste suferințe, să cheme viitorul cu tainele lui nepăsătoare... Alte ori sărbătoarea vieții mă fermecă și mă ademenea; acuma mă umpleă de îngrijorare, de resemnare...

Când speranțele ți se nărue, rând pe rând, ce preț mai poate aveà viața?

Când viața te doare, moartea e o tămăduire...

8

Acuma cinci zile poetul Munteanu s'a abătut pela mine. M'am bucurat când l'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

văzut că intră în odăița-mi sărăcăcioasă. Mi se păreà că aduce dragostea vieții.

Am schimbat vorbe goale care ascund gândurile inimii. Eu așteptam căldura sufletului său să mă desmorțească și el îmi dădeà numai banalitățile indiferente, îmbrăcate în haina prieteniei.

Nici un dușman nu e în stare să te lovească atât de crunt ca un prieten bănuitor. Și Munteanu venise să mă ispitească.

Am băgat de seamă îndată cum îi alunecă ochii prin toate colțurile, lacomi să prindă cevà ce să-i întărească bănuelile.

— De ce-ai venit, prietene! i-am zis în cele din urmă. Din prietenie sau...?

— Am trecut pe-aici și am vrut să văd cum stai—zise Munteanu rece, fără să mă privească.

— Atâta tot?

— Atâta tot—făcù iar, dând din cap. Și pe urmă adăugă, ca un polițist: Tu ce faci toată ziua? Cum trăești?

— Intr'o veșnică așteptare, dragul meu... Aștept clipa în care...

— Toți o așteptăm...

— Nimeni mai mult ca mine... Nimeni! Înțelegi? Nimeni!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da... cred... Şi cu toate astea lumea nu te crede...

— O, lumea... Dar tu, cel puţin, mă crezi? Tu, căruia mi-am deschis tot sufletul, care-mi cunoşti durerile?...

— Cred... Şi cu toate astea lumea... Ei, Doamne... Lumea...

Iar lumea. Veşnic lumea.

Pe urmă am eşit împreună... Am vorbit de altele. El erà nemulţumit în suflet că n'a aflat nimic; pe mine mă înăbuşeau sfărâmăturile vieţii...

Intâlnirăm pe profesorul Eftimescu şi Munteanu se despărţì repede.

Eftimescu mi-a fost totdeauna un sprijin mare. In ceasurile grele mi-a sărit într'ajutor, în năzuinţele mele mi-a călăuzit paşii. E o inimă într'adevăr cuprinzătoare, un temperament energic, o fire deschisă, dreaptă.

După câteva cuvinte, Eftimescu se făcù brusc foarte serios şi-mi zise:

— Ce-i cu d-ta? Ce sânt toate svonurile cari te înconjoară?

— Le-am auzit şi mă chinuesc. Ce vrei să fac?

— Cu toate astea trebue să faci ceva... Trebue să înţelegi că lucrurile nu pot rămâne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

așà. Eu, care țin la d-ta, știi prea bine, mă înspăimânt. Aș vreà să te ajut și nu știu cum. Singur d-ta trebue să găsești mijlocul să te descurci...

— L'am găsit—răspunsei domol. Mă voi descurcà. Fii sigur. In curând mă voi descurcà pe deplin...

— Mi-ai luat o piatră de pe suflet. Iți închipui că eu nu dau nici un crezământ nerozilor. Dar este lumea care acuză și judecă. Și lumea e suverană. Imi pare bine că nu urmezi pilda altora, a celor nepăsători... Pentru un suflet delicat, înțelegi, calomniile sânt mai usturătoare...

— Da, da... Usturătoare...

— Dealtfel ești voinic și niciodată nu te-ai speriat de greutăți. Cu atât mai mult acuma, când e vorba de...

— De viața mea toată!...

— Da, cam așà... Deaceea sus capul și înainte!

— Inainte!... numai înainte... Ce-a fost în urmă e praf și cenușă. Și înainte ce este? Cine poate să știe?

— Omul trebue să lupte. Mai cu seamă omul ales. Dacă ai fi un nimic, nimeni nu te-ar luà în seamă, nici un vrăjmaș nu te-ar po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.patratransilvania.ro/mdrr1901-1932

negrì. Tocmai de-aceea trebue să dobori piedicile, să-ţi deştelineşti drumul, să poţi stà drept în faţa tuturor... Cei chemaţi sunt totdeauna bine înarmaţi...

— Da, cei chemaţi da...

Atunci am înţeles lămurit ce am să fac, cum am să mă descurc.

Chiar în seara aceea am găsit revolverul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE CE?

1

Şi totuş mai aveam o nădejde. Şi pânăce nu s'a stins nădejdea aceasta, cum aş fi putut pornì pe drumul cel mare?

Pe urmă ce grea e despărţirea!

Cinci zile şi cinci nopţi am cântărit, am chibzuit, am căutat. Şi nimic nu s'a ivit. Nici o altă eşire. Nici una.

Am mai fost în situaţii împovărate, când m'am crezut în marginea prăpastiei. Dar totdeauna a intervenit iubirea salvatoare. Numai iubirea întreţine viaţa, o întăreşte, o încurajează să poarte jugul. Un bob de iubire e ca uleiul peste flacăra muribundă: înviorează...

Te poţi apărà de un duşman văzut, dar împotriva duşmăniei nelămurite nu există apă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rare. Când te izbește cineva în față, ai putința să ripostezi; când loviturile sânt în aer, invizibile și totuși otrăvitoare, lunecându-ți printre degete mereu și totuș lăsându-ți răni cumplite în suflet, atunci ești nevoit să-ți scalzi inima în lacrămile durerii, să primești săgețile și să nu le poți smulge din carne.

In clipa când lumea s'ar personifica, aș putea-o sgâlții până ce și-ar mușcà limba. Asta ar fi descurcarea cea mai bună.

Dar lumea e o vorbă. E Popovici și Repezeanu, și Munteanu, și Eftimescu și gazetarul, si sutele și miile de guri împreună. Fiecare în parte nu înseamnă lumea, pecând toți împreună sânt lumea, ceva deosebit, îngrozitor, fără de care nimeni nu poate trăì, pe care trebue s'o iubești și chiar o iubești fără să vrei.

De câte ori nu am vrut să trec peste ea? Nu pot. E mai tare ca mine. O iubesc cu toate că ea mă urăște, poate tocmai fiindcă mă urăște. Dac'aș vreà să mi-o rup din suflet, cu ea împreună mi-aș sfâșià și sufletul.

Lumea nu cercetează, nu vreà procese lungi. O bănuială, oricât de neroadă, îi ajunge. Și când i-a intrat ceva în cap, nu mai e în stare să-și schimbe părerea, chiar dacă-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dă seama că e piezişe. Osânda ei e definitivă. Ii plac victimele, mai ales când sânt ale ei. Suferinţa o înveseleşte, o îngraşă.

Acuma s'a năpustit asupra mea. Miile de braţe nevăzute m'au cuprins, miile de ghiare îmi sgârie inima, îmi varsă sângele... Şi ea se îmbată de mulţumire. Svârcolirile mele o distrează...

Când mi-am găsit revolverul, am ştiut ce vreau. Dealtfel în sufletul meu începuse să se lumineze din clipa schimbării la faţă a lumii. Şi iată, acuma flacăra arde vie, coplesitoare...

Mi-am cercetat cu deamănuntul toată viaţa în ceasurile acestea tulburi. Şi m'am convins că soarta mea a fost pecetluită demult. Am rătăcit în lume fără nici o ţintă hotărâtă. Ambiţiile mele se fereau de ambiţiile altora, în loc să le încrucişeze şi să le zădărnicească. Am avut veşnic numai începuturi de luptă şi totdeauna m'am dat bătut când am văzut că e vorbă de o împotrivire mai stăruitoare. Eram un învins printre cei ce se războiau chiar cu morile de vânt, numai să aibă iluzia că sunt învingători.

In viaţă înaintează cei energici şi hotărîţi, iar eu am fost chinuit de necontenite şovăiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La fiecare pas ezitarea îmi stânjeneà mersul. Şi gândindu-mă mereu să aleg calea cea mai bună, am ajuns să pornesc mereu pe poteci nenorocoase.

Şovăirea e cel mai mare păcat în viaţa omului. Hotărârea cea mai neroadă e de mii de ori mai bună. Şovăirea îţi roade judecata până ce ţi-o întunecă şi ţi-o strâmbă. O clipă de ezitare dărâmă o ţară, o lume întreagă. Cum să nu doboare deci un biet suflet slab şi obosit?

Dacă în noaptea aceea, când mi s'a lămurit primejdia, n'aş fi şovăit şi n'aş fi început să cântăresc probabilităţile, azi n'aş căutà cu înfrigurare să sfârşesc rândurile astea înainte de răsăritul soarelui... N'aş fi îndurat frământările groazei în Bucureşti, n'aş fi suferit ameninţarea fără răgaz, n'aş fi purtat în spinare umilinţa robiei şi nici acuma n'aş fi ţinta săgeţilor otrăvite... N'aş fi... N'aş fi... Tot ce n'aş fi sau aş fi porneşte dintr'un simplu „dacă"... De un „dacă" atârnă soarta omului... Dacă! Dacă!...

Şovăirea m'a stăpânit până'n ultimul ceas. Ieri înainte de amiazi ea a fost mai tare ca mine. Mă făcea să mă gândesc la compromisuri. De vreme ce sufletul meu e ca floarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spinului, alb și neîntinat, ce-mi pasă de palavrele altora? Cu aceiași nedreptate m'ar putea scoate ucigaș... și tot așa n'aș avea nici o apărare. Invinuirile absurde te dor atât de spăimântător că-ți înăbușe glasul.

La prânz însă am primit scrisoarea... O am și acuma în fața mea, cu slovele svârlite în pripă, mustrătoare și ademenitoare. O așteptasem. A fost stropul care face să se reverse puhoiul. Un pasagiu mă privește într'una, de când am început scrisul, mă pândește parcă și mă îndeamnă. E dela Tina mea. E răspunsul la plânsorile mele... Și ea pune înainte pe „dacă". Și ea...

„Dacă ai fi plecat atunci, cum te-am rugat și te-am implorat, ce bine ar fi astăzi... Nu trebuia să te gândești la noi. Numai la tine să te fi gândit. Dacă m'ai fi ascultat"...

Până aci am citit. Restul nu mă mai interesează. Nici nu vreau să-l știu. Voi sfârși, dar nu-l voi citi... Numai la mine să mă fi gândit... Dacă m'aș fi gândit numai la mine... Dacă m'ar fi uitat șovăirea... Dacă... dacă... Ce afurisit este cuvîntelul acesta!

Atunci îndată am încărcat revolverul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

2

Uite sfârșitul! Uite-l colea, lângă mine!... Pun mâna pe el și e rece ca pielea năpârcei. Așteaptă. Mă așteaptă...

De multe ori am privit în față moartea și niciodată nu mi-a fost frică. Mai frică mi-a fost totdeauna de viață. Moartea e punctul care sfârșește fraza vieții. Numai viața chinuește pe oameni. Moartea îi tămăduește.

Cel ce moare de bună voe e un călător istovit de drum, dornic de odihnă. Nu vrea să știe ce a lăsat în urmă, nici ce-i ascunde ziua de mâine. Numai odihnă, odihnă... Balsamul sufletului este odihna...

Acuma îmi dau seama ce mărunțișuri sânt toate durerile vieței. Deabia acuma... Nu mai sânt ele care mă ispitesc să caut odihna cea mare. Nu, nu! Ce însemnătate poate să aibă în fața veșnicului mister, că Popovici și Repezeanu și Eftimescu și toată lumea crede sau nu crede o nerozie, născocită în mijlocul suferințelor, când învinuirile sunt cu atât mai mângâetoare cu cât se înmoaie în mai multă otravă? Ce însemnătate?... O cât de ridicoli sânt oamenii! Numai acuma văd limpede cât sânt de ridicoli!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Omul are nevoe de milă și numai de milă. Singură mila poate să-l îndemne și să-l ademenească să tragă jugul vieței până la capăt, fără a-i simți prea cumplit povara...

Niciodată nu mi-am avut inima mai ușoară, mai împăcată, mai senină ca în clipa aceasta. Mai am câteva minute până ce mă va învălui întunerecul și totuși nici o părere de rău și nici o dorință nu mă tulbură. Este pentru întâia și ultima oară când sufletul nu mi-e ispitit de nici o speranță. Și ce sigur e omul fără nici o speranță. Imi vine a crede că speranțele sânt pricina tuturor nefericirilor omenești.

Scrisoarea, ucigătoarea ultimei speranțe, și-a îmblânzit privirea. Nu mă mai pândește, nu-mi mai spune nimic. Chiar pasagiul, care m'a înfuriat, dormitează inconștient, ca și când ar fi înțeles că și-a pierdut puterea asupra mea.

Omul hotărât e cel mai puternic...

A sosit ceasul...

Uite zorile!... Imi bat în geam.

Nu mai bateți! Nu mai bateți!

Sunt gata...

Pe stradă trec chemări de goarnă. Știu. A sosit victoria...

Altă dată cum mi-ar fi tremurat inima de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivelor.ro/mdrr1901-1932

fericire!... Acuma nici victoria nu-mi tulbură seninătatea... Chiar victoria unui neam ce prețuește în fața morții? Cât prețuește?... Există oare mai mare victorie ca moartea?

Altădată aș fi dorit cu dorință mare să-mi scald ochii în lumina trandafirie a zorilor mari!... Acuma nici o lumină nu mă cheamă. Acuma întunerecul mă strigă...

Mă strigă...

Vin, vin!...

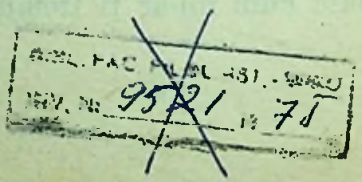
Dece n'o mai fi rece revolverul?... Pun gura țevii la tâmplă și nu e rece. Mângâi trăgaciul și nu e rece...

Acuma o apăsare ușoară mă mai desparte...

Acuma sânt pe pragul dintre două lumi...

Acuma...

SFARȘIT

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932